

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK BİLİM DALI**

**TÜRK BASININDA ONİKİ ADA
(1945-1947)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Caner ARABACI**

**HAZIRLAYAN
Selim GÜVEN**

KONYA-2016

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Adı Soyadı	Selim GÜVEN
Numarası	144222001006
Ana Bilim / Bilim Dalı	Gazetecilik/Gazetecilik
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
Tezin Adı	TÜRK BASININDA ONİKİ ADA (1945-1947)

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

Selim GÜVEN

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Selim GÜVEN		
	Numarası	144222001006		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Gazetecilik/Gazetecilik		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışman	Prof. Dr. Caner ARABACI		
Tezin Adı	TÜRK BASININDA ONİKİ ADA (1945-1947)			

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Türk Basınında Oniki Ada (1945-1947) başlıklı bu çalışma 26/02/2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı   Danışman ve Üyeler   İmza

Prof. Dr. Caner Arabacı Danışman
Doç. Dr. Benjamin Arhan Üye
Doç. Dr. Selma Balcı Üye

ÖN SÖZ

“Türk Basınında Oniki Ada 1945-1947” isimli yüksek lisans çalışmasında, İkinci Dünya Savaşı’nın bitmesiyle gündeme gelen Oniki Ada’nın, Yunanistan’a devrediliş sürecini konu alan gazete haberlerinin analizinin yapılmasını ve dönem basınının yapısı hakkında bilgi vermeyi amaçladım. Bu bağlamda kuramsal çerçevede medya–siyaset ilişkisi ve Oniki Ada sürecini anlatmaya çalıştım. Basının toplumsal işlevleri ve bu işlevlere yönelik siyasi rejimin uyguladığı baskıyı, “Türkiye’de Basın Rejimi” başlığı altında ortaya koydum. Metodoloji çerçevesinde gazetelerin Oniki Ada ile ilgili haberlerinin niteliksel tarihsel betimleme ve içerik çözümlemesi yöntemi ile analizini gerçekleştirdim.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca yardımlarını benden esirgemeyen ve kaliteli bir gelecek nesil yetiştirme arzusu içinde olan danışman hocam Prof. Dr. Caner ARABACI başta olmak üzere, Prof. Dr. Ahmet Yalçın KAYA, Doç. Dr. Şükrü BALCI, Doç. Dr. Bünyamin AYHAN’a ve ismini sayamadığım bütün hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca tezimin hazırlanmasındaki zorlu süreçte benden dualarını esirgemeyen anneme, her daim yanımda olan ve dik duran babama, değerli kardeşlerime ve arkadaşlarıma; Merve AKPINAR ve Kemal KÜÇÜK’e teşekkür ederim.

Selim GÜVEN
KONYA, 2016

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Selim GÜVEN		
	Numarası	144222001006		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Gazetecilik/Gazetecilik		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Caner ARABACI		
Tezin Adı		TÜRK BASININDA ONİKİ ADA (1945-1947)		

ÖZET

Bu çalışmada temel olarak; İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye’de yayınlanan ve Oniki Ada ile ilgili haberlere yer veren, on farklı gazetenin incelemesi yapılmıştır. 1945-1946 ve 1947 yıllarını kapsayan dönem içerisinde yayınlanmış haberlerin değerlendirme aşaması, araştırmanın saha çalışmasını oluşturmaktadır.

Basının işlevlerinin neler olduğunun değerlendirildiği “Kitle iletişim araçlarının toplumsal işlevleri” başlığı altında tanımlamalar yapılarak alt kategorilere ayrılmıştır. Basının üstlendiği işlevler sırasıyla verilmiştir. Özellikle, savaş süresince yaşanan gelişmeleri kamuoyu ile paylaşma görevini üstlenen basın, gerek ekonomik gerekse siyasi baskılar altında toplumsal işlevlerini yerine getirmeye çalışmıştır. Gazeteler, gerçeğin aynası niteliğindedir ve toplumu bilgilendirmek ile sorumludur. Özellikle bu çerçevede olağanüstü durumlarda gazeteler, toplumun bütünleşmesine yardımcı olmuştur.

Atatürk’ün ölümüyle başlayan ve Demokrat Parti’nin iktidara geldiği dönem aralığını kapsayan tarihsel sürecin temel kurgusunu, basın üzerindeki mevcut siyasetin etkisi oluşturmaktadır. Basın, toplumun aydınlatılması ve yaşanan gelişmelerden haberdar edilmesi noktasında sorumluluk sahibidir. Çalışma kapsamında, basının bu sorumluluğu yerine getirirken karşılaştığı engeller “İnönü”

dönemine denk gelmektedir. Tek parti iktidarı altında gazeteler, Türk toplumunu ilgilendiren haberleri servis ederken sansür uygulamaları ile karşılaşmıştır.

Metodoloji kısmında, haber analizi ve yorumlarına yer verilmiştir. İçerik analiziyle istatistikî veriler elde edilmiş, niteliksel tarihsel betimleme ile sürecin yorumsal yönü değerlendirilmiştir. Sonuç olarak dönem basınının Oniki Ada'yı önemseydiği ve okuyucusunun da önemli görmesini istediğine ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Oniki Ada, İkinci Dünya Savaşı, Türkiye, Tek Parti, Basın

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Selim GÜVEN		
	Numarası	144222001006		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Gazetecilik/Gazetecilik		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Caner ARABACI		
Tezin İngilizce Adı		THE DODECANESE ISLAND IN TURKISH PRESS (1945-1947)		

SUMMARY

In this study, basically; Posted in Turkey during the second world war and giving room for news about Dodecanese ten different newspaper examination. 1945-1946 and 1947 during the period covering the years assesment phase the news published, research is the field work.

What is the function of the press is being evaluated "media of social functions under the heading" declarations made by divided into sub-categories. Undertaken by the press functions respectively. In particular, the recent developments to share with the public during the course of the war that acts as the economic and political pressures under the press community has worked to fulfil their functions. Newspapers, the truth is and inform the community with a mirror. Especially in this context, in extreme cases helped newspapers, community integration.

Starting with the death of Atatürk and democratic party came to power the historical process that encloses the period range fundamental editing, press the effect the current politics. Press, to be informed about the developments of the society and at the point it is responsible. Scope of the study, the media faced obstacles in carrying out this responsibility, "Inonu" corresponds to the period. Under a single-party Government in newspapers, trapped Turkish society news, while faced with censorship practices.

Methodology section of news analysis and commentary. Content analysis of statistical data, qualitative descriptions of the process with interpretive direction.

Key words: Dodecanese, World War II, Turkey, One Party, Press

KISALTMALAR

AA	: Anadolu Ajansı
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
akt.	: Aktaran
A.Ü.	: Ankara Üniversitesi
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BM	: Birleşmiş Milletler
BYEGM	: Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DP	: Demokrat Parti
d.	: Dönem
İ.Ü.	: İstanbul Üniversitesi
KİA	: Kitle İletişim Araçları
S.Ü.	: Selçuk Üniversitesi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TABLolar, ŞEKİLLER ve EKLERİN LİSTESİ

TABLolar

Tablo 1: Kitle İletişim Araçları ve Bütünleştirme: Temel Süreçler.....	6
Tablo 2: Kitle İletişim Araçlarının İşlevleri.....	8
Tablo 3: İkinci Dünya Savaşı Sırasında Gazetelerin Günlük Ortalama Tirajları.....	31
Tablo 4: Bu Dönem İçerisinde Kapatılan Gazeteler.....	32
Tablo 5: 1946-1950 yılları arasında yayınlanan gazete ve dergilerin istatistikî rakamları.....	42
Tablo 6: Araştırma Kapsamında Taranan Gazetelerin Adı.....	61
Tablo 7: Haberin Yayınlandığı Tarih.....	62
Tablo 8: Haberin Yayınlandığı Sayfa Numarası.....	65
Tablo 9: Haberin Gazete Sayfasındaki Durumu.....	65
Tablo 10: Haberde Fotoğraf Kullanımı.....	66
Tablo 11: Haberin Dili.....	66
Tablo 12: Haberin Yaklaşımı.....	67
Tablo 13: Haberde Eksik Yön.....	67
Tablo 14: Haberin Kaynağı.....	68
Tablo 15: Haberin Konusu.....	68
Tablo 16: Gazetelere Göre Haberin Gazete Sayfasındaki Durumunun Dağılımı.....	69
Tablo 17: Gazetelere Göre Haberde Gazete Sayfasında Fotoğraf Kullanımı.....	71
Tablo 18: Gazetelere Göre Haberde Gazetenin Kullandığı Dil.....	72
Tablo 19: Gazetelere Göre Gazetenin Habere Yaklaşımı.....	74
Tablo 20: Gazetelere Göre Gazetenin Haberde Eksik Yönü.....	76
Tablo 21: Gazetelere Göre Haberde Gazetenin Haber Kaynağı.....	77

Tablo 22: Gazetelere Göre Gazetenin Haberde Konusu.....	79
---	----

ŞEKİLLER

Şekil 1: Basit Bir İletişim Modeli.....	4
Şekil 2: İçerik Çözümlemesi Mantığı.....	48

EKLER

Ek-1: Yenik Düşen Almanya'nın Paylaşılmasına İlişkin Karikatür.....	116
Ek-2: Almanya'nın Yenildiği Ve İkinci Dünya Savaşı'nın Sona Erdiğini Bildiren Haberler.....	117
Ek-3: <i>Cumhuriyet</i> Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Kararname.....	118
Ek-4: <i>Vatan</i> Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Kararname.....	119
Ek-5: <i>Tan</i> Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Kararname.....	120
Ek-6: <i>Tasvir-İ Efkâr</i> Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Kararname.....	121
Ek-7: <i>Turkische Post</i> Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Kararname.....	122
Ek-8: <i>Metapolitefsis</i> Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Kararname.....	123
Ek-9: <i>Orhun</i> Dergisinin Kapatılmasına Yönelik Kararname.....	124
Ek-10: <i>Yurt, Dünya, Adımlar, Kopuz Ve Verim</i> Dergilerinin Kapatılmasına Yönelik Kararname.....	125
Ek-11: Milli Şef'e Şükran Haberi.....	126
Ek-12: Gazete ve Mecmuların Kapatılması-Toplanmasına Yönelik Kanun.....	127
Ek-13: <i>And</i> Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.....	128
Ek-14: <i>Markopaşa</i> Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.....	129
Ek-15: <i>Müvelt Nep</i> Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.....	130
Ek-16: <i>Nizar, Razgari, El Kaide, El Reyrum</i> Gazetelerinin Kapatılmasına Yönelik Kararname.....	131
Ek-17: <i>Vatan Cephesi, Zamedelsko, Zneme</i> Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.....	132

Ek-18: Beşer Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.....	133
Ek-19: Başdan Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.....	134
Ek-20: Yedissekiz Hasanpaşa Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.....	135
Ek-21: Rabotniçsko Delo Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.....	136
Ek-22: Sovyet Haberler Servisi Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.....	137
Ek-23: Glas Na Bulgarite Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.....	138
Ek-24: Free Bulgarie Dergisinin Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.....	139
Ek-25: Vatan Cephesi Gazetesi Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.....	140
Ek-26: Le Panstinsans De Paix Dergisi Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.....	141
Ek-27: Festival Dergisi Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.....	142
Ek-28: Images Dergisi Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.....	143
Ek-29: Rodos ve İstanköy Adalarından Anadolu'ya, Anadolu'dan Da Bu Adalara Yaşanan Göç Hareketi Hakkında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı'nın Yazısı.....	144
Ek-30: Kızılay'ın Rodos Müslümanlarına Yiyecek Yardımı ve Buna Rodos Müftüsünün Teşekkürü.....	145
Ek-31: Rodos'a Balık İhracı.....	146
Ek-32: Rodos'a Gıda Yardımı.....	147
Ek-33: İkinci Dünya Harbi'nden Yenik Düşen Almanya'nın Geri Çekilmesiyle Oniki Ada Süreci Başlamış, Cumhuriyet Gazetesinde Oniki Ada İle İlgili Haber Manşetten Verilmiştir.....	148

Ek-34: Rodos'a Giden Türk Kayıkçılarının, İkinci Dünya Harbi'nden Çıkan Alman Birliklerini Gördüklerine Dair Gazetelere Verdiği Demeçler.....	149
Ek-35: İkinci Dünya Savaşı'nın Sona Erdiği ve Almanya'nın Yenildiğine Dair Haberlerin Yer Aldığı Gazeteler.....	150
Ek-36: Almanya'nın Yenilip Geri Çekilmesiyle Boşta Kalan Oniki Ada'ya Yönelik Yapılan Haberler.....	151
Ek-37: Yunanistan'ın Oniki Ada'yı Resmi Olarak İstediklerine Dair Haberler.....	152
Ek-38: Oniki Ada Alman Askeri Garnizon Komutanlığının Teslimiyetini Yineleyen Haberler.....	153
Ek-39: Üçler Konferansına Dair Haberler.....	154
Ek-40: T. Rüştü Aras'ın Oniki Ada Başlıklı Yazısı.....	155
Ek-41: Yunanistan ve Sovyet Rusya'nın Oniki Ada Talepleri.....	156
Ek-42: Uluslar Arası Platformda Oniki Ada Tartışmaları.....	157
Ek-43: Oniki Ada Söylentilerinin Kesinlik Kazanması.....	158
Ek-44: Rusların Oniki Ada'da Üs Kurmak İsteği.....	159
Ek-45: Paris Barış Konferansı ve Oniki Ada.....	160
Ek-46: İtalya'nın Oniki Ada Konusunda İtirazı.....	161
Ek-47: Yunanistan'ın Oniki Ada Kutlamaları.....	162
Ek-48: Oniki Ada Devrinin Netleşmesi.....	163
Ek-49: İtalya'nın İtirazı.....	164
Ek-50: Adaların Yunanistan'a Devri.....	165
Ek-51: Oniki Ada Töreni ve Avrupa'da Yeni Hudutlar.....	166

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	vi
KISALTMALAR	viii
TABLolar, ŞEKİLLER ve EKLERİN LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ TOPLUMSAL İŞLEVLERİ

1.1. KİTLE İLETİŞİMİNİN TANIMI	3
1.2. TOPLUMSAL-BÜTÜNLEŞME VE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI	5
1.3. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ İŞLEVLERİ	8
1.3.1. Sosyal İşlevleri.....	9
1.3.2. Siyasi İşlevleri.....	10
1.3.3. Ekonomik İşlevleri	10
1.3.4. Enformasyon İşlevleri	11
1.3.5. Kamuoyu Oluşturma ve Yansıtma İşlevi	12

İKİNCİ BÖLÜM

1938-1950 YILLARI ARASI TÜRKİYE'DE BASIN REJİMİ

2.1. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	17
2.2. YALTA (KIRIM) KONFERANSI (4-11 ŞUBAT 1945)	20
2.3. TEK PARTİ DÖNEMİ BASIN REJİMİ (1938-1945).....	25
2.4. 1946-1950 YILLARI ARASINDA BASIN “ÇOK PARTİLİ SİSTEM”	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ONİKİ ADA İLE İLGİLİ HABERLERİN ANALİZİ

3.1. METODOLOJİ	45
3.1.1. Araştırma Sorunu	45
3.1.2. Araştırmanın Amacı	45
3.1.3. Araştırmanın Önemi.....	46
3.1.4. Kapsam ve Sınırlılıklar	46
3.1.5. Evren ve Örneklem	47
3.1.6. Yöntem.....	47
3.1.6.1. İçerik Analizi.....	47
3.1.6.2. Kategorilendirme	50
3.2. ONİKİ ADA HAKKINDA GENEL BİLGİLER	50
3.2.1. Oniki Ada'nın Coğrafi Konumu	51
3.2.2. Oniki Ada'nın Tarihçesi.....	52
3.2.3. Oniki Ada'nın Nüfus Yapısı ve Ekonomik Durumu.....	57
3.2.4. Oniki Ada'nın Kültürel Yapısı.....	59
3.3. BULGULAR VE YORUM.....	61
3.3.1. Oniki Ada İle İlgili Haberlerin İstatistikî Analizi	61
3.3.2. Oniki Ada İle İlgili Haberlerin Genel Değerlendirmesi.....	82
3.3.2.1. Oniki Ada'nın Gündeme Gelmesi (1945-1946).....	83
3.3.2.2. 1947 Yılında Yaşanan Gelişmeler	99
SONUÇ	103
KAYNAKÇA	107
EKLER	116

GİRİŞ

Coğrafi olarak Oniki Ada, farklı kültürlere, ırklara, dil ve inançlara sahip toplumları içinde barındırmıştır. Adanın hâkim konumundan ötürü deniz ticareti oldukça gelişmiştir. Anadolu ve Avrupa arasında bir köprü niteliği taşımasından ötürü birçok devlet tarafından ele geçirilmek istenmiştir. Uzun süre şövalyelerin hâkimiyeti altında kalmış, daha sonra Osmanlı Devleti'nin fethiyle beraber Anadolu topraklarına katılmıştır. Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminde imzalamış olduğu Uşi Antlaşması ile Adalar üzerindeki Türk hâkimiyetine geçici olarak son verilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru yapılan Yalta Konferansı'nda, Türkiye'nin Boğazlar üzerindeki denetimi ve Oniki Ada'nın geleceği hakkında görüşmeler yapılmıştır. Özellikle İngiltere'nin, Türkiye'yi savaşa çekme konusundaki ısrarcı politikası beraberinde vaatleri de getirmiştir.

Mihver devletleri Türk-İngiliz ilişkilerinin hiç olmazsa daha da gelişmesini önlemek için hükümet üzerinde baskıda bulunmuş ve Türkiye'nin, savaş çıkarmak için hazırlanmakta olan İngiltere ile yakınlaşmasının sakıncalarını belirtmiştir. Von Papan aynı zamanda, 22 Mayıs'ta Alman-İtalyan ittifakının imzası dolayısıyla Berlin'e gittiği zaman, İtalyan Dışişleri Bakanı Kont Ciano'ya, Türkiye'nin Almanya'nın hesaplarındaki stratejik önemine işaret ederek, İtalya'nın Oniki Ada'yı Türkiye'ye vermesi gerektiğini söylemiş ve Türkiye'yi İngiltere'ye yaklaştıran nedenin İtalya'nın Arnavutluk politikası olduğunu belirtmiştir (Çetinkaya, 2014: 87). Yalta Konferansı ayrıca Stalin, Montrö Antlaşmasının eskimiş olup, yenilemeye tabi tutulması gerektiğini söylemiş ama ilave bir talepte bulunmamıştır. Bu toplantıda müttefikler ileride yapılacak bir toplantıya Sovyetler Birliği'nin ayrıntılı taleplerini öğrenip uygun bir zamanda Türkiye'ye bildirmeyi kararlaştırmışlardır (akt., Aslan, 2014: 18).

Yalta Konferansı ile başlayan Oniki Ada süreci “Üçler ittifakı” ve “Paris Barış Görüşmeleri” şeklinde devam etmiştir. Bölgede güçlü bir Türkiye devleti istenmemiş, yeni bir cephe açmak için Türkiye savaşa çekilmiştir. İkinci Dünya Savaşının yaşandığı dönem içerisinde Türkiye'deki hâkim siyasi rejim ve bu rejimin basın üzerindeki etkisi oldukça önemlidir. “Bu dönemin egemen teması iç

politikadan ziyade dış ilişkiler oldu. 1940'da Fransa'nın düşmesi, Almanların Balkanları işgal etmesi ve 1941'de Sovyetlerin içlerine doğru ilerlemesinin Türkiye'ye de yansımaları oldu" (Karpat, 2010: 201).

Genç Türkiye Cumhuriyeti'ni yeniden yapılandırma çalışmaları içinde elbette basın da bulunuyordu. İnkılâplar, sosyal değişim programları yapılırken basının ihmal edilmesi mümkün değildi. Bu anlamda basın, bütün yapılandırma çalışmalarında kendi payına düşeni aldı. İstiklâl Mahkemeleri, Basın Kanunu, dil çalışmaları, basının bir çatı altında toplanması için de "Basın Birliği"nin oluşturulması vb. bir birini takip etti (Arabacı, 2005: 19). "Milli Şef" diye nitelendirilen İsmet İnönü yönetimi altında basın ve basının Oniki Ada'ya bakışı çalışmanın temelini oluşturmuştur. Demokrat Parti iktidara gelene kadar basın üzerinde sansür uygulanmıştır. Savaş süresince denge politikası adı altında basının sesi kesilmek istenmiştir. Basının, toplumsal bir yönlendirmeyi tetiklemesi istenmemiştir.

Sonuç olarak Oniki Ada'ya hâkim olmak için birçok devlet mücadeleye vermiştir. Özellikle, Osmanlı Devleti açısından Oniki Ada, Anadolu'nun tam anlamıyla güvenliğinin sağlanması için büyük bir önem arz etmiştir. Uşi Antlaşması ile Osmanlı Devleti, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise yenik düşen İtalya, Adalar üzerindeki söz hakkını kaybetmiştir. Yaşanan boşluktan iyi bir şekilde faydalanmak isteyen Yunanistan, gerek dini gerekse siyasi liderleri ile bildiriler yayınlayarak Adaların kendi topraklarına katılması için girişimlere başlamıştır.

Türkiye bu süreç içerisinde geri planda kalan bir politika izlemiştir. Özellikle bu dönemde Yunanistan ve İngiltere arasındaki bağ daha da güçlü hale gelmiştir. Bu güçlü yakınlık, Adaların Paris Barış Antlaşması'nın imzalanarak Yunanistan'a devri ile sonuçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ TOPLUMSAL İŞLEVLERİ

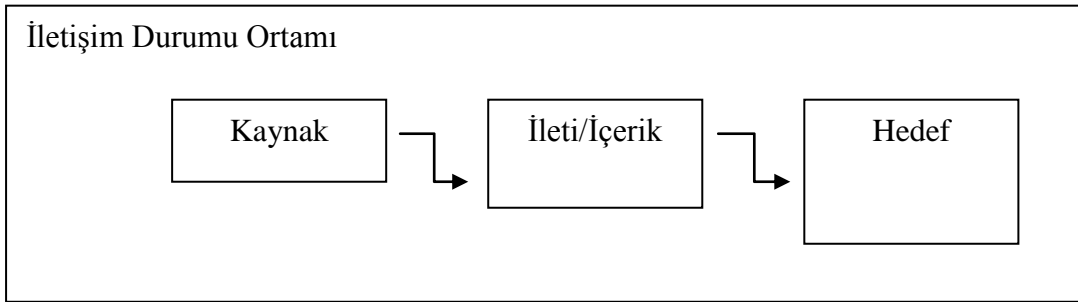
Kitle iletişim araçları, hayatın her yerinde ihtiyaç duyduğumuz bir konuma gelmiştir. Dünyanın veya yaşanılan ülkenin, ilin hatta mahallenin herhangi bir yerinde meydana gelmiş veya gelmekte olan olaylardan haberdar olmanın tereddütsüz en önemli aracı, kitle iletişimde kullanılan araçlardır. Kitle iletişim araçları sadece haber vermekle kalmaz toplumu ilgilendiren farklı işlevleri de yerine getirir. Toplumun ihtiyaçlarının giderilmesi noktasında bu araçlardan yararlanır. Ancak medya, siyaset açısından önemli bir güç görülmesinden ötürü, ihtiyaç duyulan işlevlerinin dışında farklı amaçlara da hizmet etmiştir. “Kitle iletişim araştırmalarının büyük bir çoğunluğu medyanın siyasal gücünü açıklamaya yöneliktir. Keza siyaset sosyolojisi de epistemolojik çerçeveyi toplumsal bakış açısının başlıca ölçütü sayılmıştır. Bu durumda medyanın siyasal gücünü, siyasal sosyolojinin epistemolojik çerçevesinde görmek zorundayız. Daha açık bir ifade ile medya siyasal toplumsallaşmadaki ağırlıklı ölçüsünde siyaseti belirlemektedir” (Güneş, 2001: 196).

1.1. KİTLE İLETİŞİMİNİN TANIMI

İnsanlar tarihin ilk dönemlerinden itibaren hep toplu halde yaşamışlardır. İnsanın toplum olarak yaşaması ve üretim faaliyetlerinde bulunması iletişimi zorunlu kılmıştır. İnsan ancak iletişim aracılığı ile hem kendi varlığını hem de var olan toplumsal ilişkileri yeniden üretebilir. Kitle iletişimi denilen ve radyo, televizyon, sinema, basın, internet gibi araçlarla gerçekleştirilen iletişim tarzı kapitalizmin tekelleri aşamaya ulaştığı 19. yüzyılın sonlarından itibaren ortaya çıkmış ve giderek toplumsal üretim ve yeniden üretimin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Kitle iletişimi denilen olay örgütsel bir yapı altında gerçekleştirilmektedir. Bir endüstri düzeyinde örgütlenmiştir ve sermayenin denetimindedir. Kitle iletişim insanın kendi kendisiyle kurduğu iletişimden, kişiler arası, grup, örgüt ve kurumsal iletişimden farklılaşır (Yaylagül, 2014: 14-16). Kentleşme ve sanayileşmenin yarattığı toplumsal koşullar, kitle iletişimin ortaya çıkışını zorunlu kılmıştır. Teknolojik gelişme; sinema, afiş, televizyon, radyo, gazete gibi kitlesel medya ile gerçekleşen, eksiksiz ve sınırsız bir sanayi doğurmuştur. Bunun sonuncular, gerçekleşmiş iletişim

sürecinin araçlarıdır (Lazar, 2001: 61). Kitle iletişimi en genel şekliyle, iletilerin kitlelere aktarılması sürecidir. Ancak burada kaynak bir kişi değil, bir örgüttür (Işık, 2002: 16). Gerek birey gerekse toplumsal açıdan kitle iletişim araçları merkez konumunda olmuştur. Haber almak veya herhangi bir haberi iletmek için iletişim unsurlarının bulunması zorunluluk haline gelmiştir.

Şekil 1: Basit Bir İletişim Modeli

Kaynak: Gökçe, 2001: 26

Harold Lasswell ve Charles Wright kitlesel medyanın toplum içindeki rolünü ciddi olarak değerlendiren araştırmacılarıdır. Wright (1959) kitle iletişimi, izleyicilerin doğasına, iletişim deneyimin doğasına ve iletişimcinin doğasına göre tanımlar (Severin ve Tankard, 1994: 511). Kitle iletişim araçlarının aynı anda, geniş kitlelere seslenme ve etkileme olanağının bulunması, özellikle kitle iletişim araçları radyo ve televizyonun giderek yaygınlaşması, bu konuda bilimsel çalışmalar yapılmasına, kuramlar geliştirilmesine neden olmuştur (Aziz, 1982: 48). Kitle iletişim araçları, geniş kitlelere aynı anda ulaşmanın en kolay yolu olmuştur. Bu yönüyle gerek iktidarlar tarafından gerekse ekonomik yapılanma içinde kurumların meşrutiyetlerini yerine getirmeleri için kullandıkları en önemli araç haline gelmiştir.

Kitle iletişim araçları gazete, kitap, dergi, radyo, televizyon, sinema ve afişlerdir. Bu araçlar herhangi bir konuda enformasyonu kısa zamanda geniş kitlelere yayabilmekte ve bu yüzden gündelik hayatımızda çok etkili olabilmektedir. Kitle iletişimin özelliklerine baktığımızda; geniş bir takipçi kitlesi vardır, değişik toplumsal yapılardan topluluklara seslenir, takipçilerin bir kimliği yoktur. Kitle kamusaldır, içeriği herkese açıktır. Kitle iletişim araçları kaynaktan uzakta bulunan, birbirinden de ayrı olarak konumlandırılmış çok sayıda insanla aynı anda ilişki

kurabilir. (Ayhan, 2005: 43). Kitle iletişimi, örgütlü ve yapısal bir süreçtir. İletileri yayınlayan iletişimcilerin kuramsal bir yapısı vardır. Paylaşılmış kurallar, değerler, iletişim ağı, içsel ilişki yapısı; hangisiyle olursa olsun kitle iletişimi örgütlenmiştir (Lazar, 2001: 61).

1.2. TOPLUMSAL-BÜTÜNLEŞME VE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI

İletişim, insanlar arasında sürekli gelişen bir ilişki veya etkileşim biçimi olarak toplumsal niteliktedir. İletişim toplumsal bir eylemdir. Toplumsal eylemin temel özelliği, başkalarının durumuyla ilgili olması, yani etkileşim içinde başkasını hesaba katmasıdır. Toplumsal yaşamın doğal bir sonucu olan, bireylerin sosyal ilişkilerince belirlenen ve bu ilişkileri belirleyen sosyal bir gerçekliktir. İletişim, tek tek bireyleri aşan onları etkileyen ve yönlendiren, tüm ilişkilere, kurumlara nüfus etmiş olan yaygın bir olgudur. İletişim, toplumsal olgu, toplumsal eylem ve toplumsal kurumdur (Bal, 2004: 50-51). Bütünleştirme ise; “Bütün kişi, grup ve ulusların karşılıklı olarak birbirlerini tanımaları, anlamaları, ötekilerin koşullarını, görüşlerini ve özelemlerini kavramaları için gerekli olan mesaj çoğulculuğuna ulaşmayı kolaylaştırmaktır” (Yılmaz, 2012: 36).

Defleur’ün de belirttiği gibi, seyirci/dinleyici kitlesi üzerinde yapılan etki araştırmaları ile genelde kitle iletişimin toplumsal etkileri hakkında fikirleri beyan edilmektedir. Fakat kitle iletişimin bireyler üzerindeki etkilerinden hiçbir zaman, kitle iletişim toplumsal etkilerine yönelik neticeler çıkartılamaz. Dolayısıyla, kitle iletişim sistemlerinin toplumsal işlevleri ile bunun bireyler üzerindeki etkilerinin birbirinden ayırıt edilmesi gerekir. Bunun da esas nedeni, kitle iletişimi sisteminin toplumsal yaşam için işlevlerinin kişisel motifler olmadığıdır. Yani, kitle iletişimine yönelmek daha çok kişisel motiflere bağlıdır (Gökçe, 2001: 174-175). Toplumsal bütünleşme sadece yan yana gelip manevi bir bağ birleşimi ile oluşmaz. Toplumsallaşma ve bütünlenme, bu manevi bağın kitle iletişim araçları ile yönlendirilip tek merkezde toplanmasıyla da mümkün olabilmektedir.

Hemen hemen aynı zamanlarda, kitle iletişim araçlarıyla sosyal bütünleşmenin ilişkisine alternatif bir bakış açısı oluşturuldu. Bu bakış açısı kitle

iletişiminin bilinen özelliklerine bağlandı. Genellikle medyanın kapasitesi, dağınık haldeki izleyicilerin geniş bir kitle oluşturması ve ortak değer yargıları, ortak fikirler, dünyanın her tarafında benimsenmiş ortak kararlar almaya uygundur. Toplumda yaşanacak olan bir değişiklikte bu yüzden çok çabuk yaygınlaşır (Mcquail, 1994: 94). Zaman içinde, toplumsal yapıların oluşmasının bir numaralı etkisi olmuş olan kitle iletişim araçları, düzen içinde pek çok güç elde etmiş ve bu güç sayesinde toplumda yeni dengelerin oluşmasında aktif roller oynamıştır (Kaya, 1985: 3).

Tablo 1: Kitle İletişim Araçları ve Bütünleştirme: Temel Süreçler

	Etkinin Rolü			
	Birleştirici (Merkezcil)		Parçalayıcı (Merkezkaç)	
Bütünleşme Türü	Kollektif	Bireysel	Kollektif	Bireysel
İşlevsel: (İşle ilintili)	İç-ilişkilendirme	Etkileşim	Sert ayırım	Yalıtım
Değerlerle İlgili	Uzlaşım	Uygunluk	Çatışma	Sapma

Kaynak: Mcquail, 1994: 95.

Toplumsallaşma işlevi bütünleşme ve toplumsal etkileşim ile kişisel kimlik gibi işlevleri kapsamaktadır. Bu işlevler fonksiyonlar için iddia ettiği toplumsallaştırma, eğitim, kültürün gelişmesine katkı ve bütünleştirme fonksiyonlarını yerine getirmektedir. Toplumsal yapıda çocukluktan başlayarak, bireylerin sosyalizasyonunda kitle iletişim araçlarının etkili olduğu temel sosyolojik verilerden biri olarak kabul edilmektedir. Diğer bir yönüyle kitle iletişim araçlarının kürsü olmaları nedeniyle, toplumsal olayları insanlar arasında tartıştıran bir kurum yapısına dönüşmüşlerdir. Basın bireye toplumun değerlerini aktarma ve onları toplumsal amaçlar yönünde harekete geçirmenin yanı sıra, hazırlayabilecekleri bir tartışma ortamı ile toplumsal değer ve amaçlar açıklık kazandırarak, toplumsal gelişmelere katkıda bulunur (Ayhan, 2007: 72-73). Bir sanayi toplumunda medya, bireyin toplumsallaşma sürecine var gücüyle müdahale etmektedir. Toplumsallaşma, bireylerin mensup oldukları kurallarını, kavramlarını ve değerlerini içselleştirdikleri bir toplumsal süreci içermektedir. Medya, değişim ve gelişime bireylerin ayak

uydurmasına, daha sonraki yetişkin yaşlarda da katkı sağlamayı sürdürmektedir. Bütünleşme ve toplumsallaşma işlevini yerine getirme biçimi daha az öğretme söz konusudur. Ayrıca medya, küçük grupların özellikle göçmenlerin bütünleşmesi ve kimliğinin biçimlenmesinde çok etkili bir biçimde müdahil olabilmektedir (Lazar, 2001: 70). Bireyin, toplumun bir parçası olmasında ve toplumu tanıyıp kimlik kazanmasında aracılık yapan kitle iletişim araçları, bireyden başlayıp topluma uzanan doğrusal bir çizgi üzerinde seyir etmiştir.

Kitle iletişim araçları toplumsal bütünlük açısından en önemli görevi, imparatorluktan ulus-devlete geçişte toplumsal bütünlük adına, bireyleri bilgilendirmede önemli roller üstlenmesidir. Kitle iletişim araçları, milliyetçilik ve ulus devlet olgusunun temel taşıyıcılarından olmamakla beraber, bu sürece katkıda bulunan en önemli etmenlerden biridir (Bostancı, 1999: 77). Toplumsal bütünleşme, toplumun iç dinamiklerinden ortaya çıkan sosyal kontrol, itaat teknikleri ve bilgilendirmeyle, bireyleri davranış kalıplarına uymaya zorlar. Sosyal yaptırımlar, grupların bütünleşmesinden başlayarak toplumun geneline yayılır. Bu yaptırımlar resmi olduğu gibi gayri resmi de olabilirler. Resmi söylemin kendini en rahat temsil ettiği yeteneği kapsayacak bir şekilde bütünleşmeyi sağlar. Basın araçları aynı zamanda, diğer fonksiyonlarını yerine getirirken toplumdaki bireylere gruplar arasındaki ilişkiler gelişip, onların toplumu olduğu kadar birbirilerini de tanınması ve anlaması için bir ortam oluşturarak bütünleyici bir işlev icra etmiş olurlar (akt., Ayhan, 2005: 42). Kitle iletişim araçları sayesinde bireylerin tutum ve davranışları tek merkezde yani kitle unsuru üzerinde birleştirilir.

Toplumsallaşma işlevi; bütünleşme ve toplumsal etkileşim ile kişisel kimlik gibi işlevleri kapsamaktadır. Kitle iletişim araçlarının ana işlevi, toplumsallaşma işlevidir. Örneğin Hess'e göre, karmaşık toplumlarda kitle iletişim araçlarının işlevleri, toplumsallaşma ve bu çerçevede değer yargılarının pekiştirilmesidir. Toplumsallaşma çerçevesinde kitle iletişim araçlarının göz ardı edilmemesi gereken bir işlevi, toplumsal yönlendirmedir. Karmaşık toplumda insanların çevrelerini bütünüyle algılamaları mümkün değildir. Kişilerin; görmediklerini görebilmek, duymadıklarını duyabilmek, kısaca kendilerinden çok daha uzakta olan şeyleri öğrenebilmek ve görebilmek için yeni amaç ve yöntemler geliştirmişlerdir (Gökçe, 2001: 175). Toplumsallaştırma: Bireylerin toplumlar hakkında genel bilgi ve

değerleri edinebilmeleri ve toplumsal yaşamın bir parçası haline gelmelerinde kitle iletişim araçlarının önemli bir yeri bulunmaktadır. Bütünleştirme ise; güdüleme, tartışma ortamı hazırlama, eğitim, kültürün gelişmesine katkı, eğlendirme işlevlerinin yerine getirilmesiyle toplumdaki bireyler, gruplar arasındaki ilişkiler gelişip, onların toplumlarını olduğu kadar birbirlerini de tanınması ve anlaması için bir ortam doğacaktır. Böylece iletişim araçları bütünleştirici bir işlev de görmüş olacaktır (Kaya, 1985: 15-16).

1.3. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ İŞLEVLERİ

Kitle iletişim araçları ya da yaygın kullanımı ile medya, bir toplumun mesaj ve bilgilerin saklanması, uzaktan iletilmesi ve kültürel-siyasi pratiklerin güncelleştirilmesi yönündeki üç temel işlevini tamamen ya da kısmen yerine getirme olanağı sağlayan bütün iletişim sistemleri anlamında kullanılmaktadır (Bal, 2004: 73). Kitle iletişim araçlarının işlevleri zamana ve ülkeden ülkeye farklılık gösterir. Hatta bu işlevler, aynı devletin içinde yer alan farklı toplumsal özellikleri taşıyan toplum ve gruplara onların taşıdıkları gelişme aşamasına göre de farklılık göstermektedirler (Ayhan, 2005: 44). Kitle iletişim araçları temelinde bazı işlevlere sahiptir. Bu işlevler aşağıdaki tablo içerisinde gösterilmiştir.

Tablo 2: Kitle İletişim Araçlarının İşlevleri

Sosyal	Siyasi	Ekonomik
Enformasyon İşlevi		
<ul style="list-style-type: none"> Sosyalleşme İşlevi 	<ul style="list-style-type: none"> Kamuoyunu oluşturma işlevi 	<ul style="list-style-type: none"> Para-Mal ilişkisini güçlendirme işlevi
<ul style="list-style-type: none"> Sosyal yönlendirme işlevi 	<ul style="list-style-type: none"> Sözcülük işlevi 	
<ul style="list-style-type: none"> Dinlenme ve günlük stresi unutturma işlevi 	<ul style="list-style-type: none"> Siyasi sosyalleşme işlevi 	
<ul style="list-style-type: none"> Eğitim işlevi 	<ul style="list-style-type: none"> Eleştiri ve Kontrol İşlevi 	
TOPLUMSAL SİSTEM		

Kaynak: Gökçe, 2001: 185.

Mac Biride raporu, kitle iletişim araçlarının işlevlerini tasniflemede genel bir yaklaşım olarak kabul görmektedir. İşlevler buna göre; Haber ve bilgi verme (enformasyon), toplumsallaştırma, güdüleme (motivasyon), tartışma ortamı hazırlama ve diyalog, eğitim kültürün gelişmesine katkı, eğlendirme ve bütünleşmedir. Bu fonksiyonlara ilave fonksiyonlar eklenmiştir. Bunlar; enformasyon; toplumdaki ve dünyadaki olaylar ve şartlar hakkında bilgi sağlamak; bağıntı kurmak, ilişki olaylarını açıklamak ve yorumlamak, kurulu otorite ve normları için destek sağlamak, ayrı etkinlikleri koordine etmek; devamlılığı sağlamak; değerleri ve yaygınlığı iletirmek ve sürdürmek; eğlence, zevk, oyalanma ve rahatlama aracı olarak sosyal tansiyonu azaltmak; seferberlik; siyaset, savaş, ekonomik, gelişmeler ve toplumsal hedefler için savaştır (Ayhan, 2007: 72-73).

1.3.1. Sosyal İşlevleri

Sosyalizasyon, sosyal davranış örüntülerinin kabulü ile sonuçlanan bir süreçtir. Nesnel olarak sosyalizasyon, toplumun kültürünün bir kuşaktan diğerine geçirildiği ve bireyin, örgütlenmiş sosyal yaşamın kabul edilmiş ve onaylanmış yollarına uyarıldığı bir süreçtir. Bu süreçte birey, toplumun sahip olduğu yaşama desenini, değerleri ve hedefleri benimsemesi ve yerine getireceği sosyal rolleri öğrenmesi için gerekli olan hüner ve kuralları öğrenir. Sosyalizasyon ajanları bireyin iletişim içinde olduğu herkes, ailesi, eğitim kurumları, arkadaş grupları, iş/meslek grupları, kitle iletişim araçları (radyo, televizyon, gazete, kitap, dergi, sinema vb.)'dir. İletişim araçlarının bireye hem doğrudan hem de sözü edilen sosyalizasyon ajanlarına etkisinden gelen dolaylı bir etkisi vardır (Bal, 2004: 73).

Kitle iletişim araçları bireyin toplumda sosyal role sahip olması ve sosyalizasyonun bir parçası olması hususunda yardımcı olur. Çevre ile etkileşim kurulmasında, yakınlık oluşturulmasında etkin bir işleve sahiptir.

Genelde karmaşık bir toplumda insanların bir arada yaşayabilmelerinin sağlanmasında esas görevin kitle iletişim araçlarına düştüğü varsayılmaktadır. Kitle iletişim araçlarının sosyal işlevlerini şu iki grupta toplamak mümkündür. Bunlar; sosyalleşme ve eğlencedir. Kitle iletişim araçlarının ana işlevi sosyalleşmedir. İnsanın kendisinden çok uzakta olan şeyleri öğrenebilmek ve görebilmek için metotlar geliştirmiştir. Bütün bunlar, kitle iletişim araçlarından başka bir şey değildir.

Böylece kitle iletişim araçları, günlük yaşantımızı düzenlemede çevreyi algılamamızı sağlamakta ve böylece çevremize ayak uydurmamızı kolaylaştırmaktadır (Gökçe, 1998: 179-177).

1.3.2. Siyasi İşlevleri

Basın, haber başta olmak üzere, diğer yazınsal türler, fotoğraf, görüntü, film aracılığıyla halkın politik bağlamda da bilinçlenmesine yardımcı olmaktadır. Radyo ve TV'lerdeki açık oturumlar, paneller, konuşmalar ve programlar da politik bilinçlenmeye ivme kazandırır. Katılımcı anlayışı, yansız yönetimi, çok sesli toplumu sık sık gündeme getiren ve işleyen basın, demokrasinin yerleşmesine, özgün ve özgür düşünceye katkı sağlayarak, demokrasi rejiminin güçlenmesinde itici bir işlevi yerine getirmektedir (Bülbül, 2001: 65). Siyasal rejimin denetlenmesinde, eleştirilip doğru yöne itilmesinde basın etkili bir konuma sahip olmuştur. Basın, daha demokratik bir yapılanmanın gelişmesi için bir araç niteliğindedir.

Siyasal işlevler; siyasi konuyu oluşturma, temsil etme, siyasi toplumsallaştırma, eleştiri ve denetim işlevleri olarak kategorilendirilebilir (Ayhan, 2007: 73). Kitle iletişim araçlarının işlevleri; siyasi sistemleri algılanabilir bir hale indirmek ve böylece siyasi bilinçlendirmeyi sağlamaktır. Nihayet kitle iletişim araçlarının bir diğer siyasi işlevi de, eleştiri ve denetim işlevidir. Bu işlev kitle iletişim araçlarına, yasama, yargı ve yürütme güçlerinin yanı sıra, bir dördüncü güç olma olanağı kazandırmıştır (Gökçe, 2003: 179). Siyasal işlev kamuoyu oluşturma, siyasi sosyalizasyonu sağlama biçiminde somutlaştırmaktır. Kitle iletişim sistemi bu işlevi içinde bulunduğu toplumun siyasi sistemine uygun biçimde gerçekleştirir (Bal, 2004: 74).

1.3.3. Ekonomik İşlevleri

Ekonomik işlevler; kurumun varlığını sürdürebilmesi ve amaçlarını yerine getirebilmesi ve üretim tüketim sürecinde yer alması için gerekli olan işlevlerdir (Ayhan, 2007: 73). Reklamcılığın geniş bir bölümünü oluşturan bu işlev, özellikle radyo televizyon örgütlerini elinde tutan ülkelerde, daha önemli bir duruma gelmiştir. Hatta denilebilir ki yayının amacı mal ve hizmetlerin satışını arttırmaktır (Aziz,

1996: 63). Ekonomik işlev temelinde tanıtım ve doğrudan ticaret ile ilişkilidir. Ürünün tanıtılması, tanıtım kitle iletişim aracının işlevini yürütebilmesi için maddi imkân sağlaması, ekonomik işlev içinde yer alır.

Kitle iletişim araçlarının ekonomik işlevleri kısaca, dolaylı veya dolaysız olarak kâr sağlamaya yönelik işlevleridir. Böylece kitle iletişim araçları, mal-para ilişkisinin daha da canlılık kazanmasına yardımcı olur. Kitle iletişim araçları bunu da reklam sayesinde gerçekleştirmektedir. Reklam ile kitle iletişim araçları, hangi malların mevcut olduğu ve hangi mal ve hizmetlerin hangi gereksinimleri karşıladığı yönünde bilgiler verir. Dolayısıyla kitle iletişim araçları burada bilgi aktarma aracı gibi bir işlev görmektedir. Ayrıca kitle iletişim araçları, reklam vasıtasıyla yanlış yönlendirme gibi bir etki veya işlev yaratmış olabilir (Gökçe, 2003: 179).

1.3.4. Enformasyon İşlevleri

Tüm kitle iletişim araçlarının ortak işlevi olan haber verme işlevi, kitle iletişim araçlarının varlık nedenidir. Haber verme ve alma, denilebilir ki insanlık tarihi ile başlamış, insanın var olması ile iletişim gereksinmesi de kendini göstermiştir. İlkel insanların mağara duvarlarına yaptıkları resimlerle nasıl haberleştiklerini biliyoruz. Toplumlar geliştikçe haber alma yöntem ve tekniğinde de gelişmeler, değişimler olmuş, özellikle iletişim teknolojisinin hızla gelişmesi haber alma yöntemlerini de en üst düzeye çıkarmıştır (Aziz, 2002: 55-56). Doğası gereği insanın haberdar olma isteğini yerine getiren araç kitle iletişim aracıdır. Kaynak ve alıcı arasındaki ilişkiyi sağlayan iletişim araçları, bu ilişkiyi yerine getirirken sorumluluk olarak enformasyon işlevi üstlenir.

Enformasyon işlevi; kitle iletişim araçlarının toplumsal ve bireysel bilgi açıklarını kapatmak ve gerekli bilgi akışını sağlamak için yaptığı işlevleri kapsamaktadır. Özellikle basının (gazetenin) geçmiş dönem ile ilgili olarak fonksiyonlarını sınıflandıran Berelson bu fonksiyonları kamu işleri hakkında bilgi verme, günlük yaşantı için bir amaç, dinlendiricilik, sosyal prestij, sosyal temas, okuma isteği, yalnızlık içinde güvenlik kaynağı ve gazete okumanın törensel bir ritüel (ayin) olduğunu iddia eder (akt., Ayhan, 2007: 73). Kitle iletişim araçları olaylar ve koşullar hakkında haber ve bilgi aktararak, ulusal ve uluslararası koşulların anlaşılmasını bilerek tepkide bulunulmasını sağlayabilirler. Bu işlev,

haberinin, verilerin, imgelerin, görüş ve yorumların toplanmasını ve işlem görmesini içerir (Kaya, 1985: 16).

1.3.5. Kamuoyu Oluşturma ve Yansıtma İşlevi

Gündem belirleme araştırmalarında, medya ve kamu gündemi arasındaki ilişki pek çok açıdan ele alınmaya çalışılmakta ve bu konu gündem belirleme çalışmalarının odak noktasını oluşturmaktadır. Kamu gündemi; medyanın bir takım konulara dikkat çekmesi ve bireylerin de hangi konuların önemli olduğunu medyadan öğrenerek, gündemlerini bu şekilde belirledikleri tezine dayanmaktadır (Terkan, 2005: 90).

Basının demokratik toplumlarda, birincil görevi, hatta işlevi kamuoyunu oluşturmak (yaratmak) ve yansıtmaktır. Kamuoyunu yansıtmak, sözcülüğünü yapmak anlamında da değerlendirilebilmektedir. Basının bu önemli görev ve işlevi onu demokrasinin dayandığı “güçlerden” biri konumuna getirmiştir. Bu nedenle de basın bir sanayi sektörü olmasına karşın, ona kamu görevi yapma özelliğini de kazandırmıştır. Basın kişiyi ya da küçük grubu değil, az ya da daha çok olan geniş bir topluluğu ilgilendiren görevi de yerine getirmektedir. Bu bağlamda kamu sözcülüğü, özel ve bireysel olmayan, geniş bir topluluğu belirtmek anlamında da kullanılmaktadır. Basın, halkın duyuramadığı, sesleri daha da güçlendirerek hedef kitlelere ulaştırmaktadır. Halkın, gören gözü, duyan kulağı ve konuşan dilidir. Bu görme, işitme ve duyma görevi de, kitle iletişim araçlarıyla ve bağlantılı olarak basınla yerine getirilmektedir (Bülbul, 2000: 39).

Demokratik toplumlarda kitle iletişim araçları, kamuoyunun sadece sesi değil, aynı zamanda onun yönlendiricisidir. Basın, kamuoyunun oluşmasına yardım eder ve kamuoyunu yönlendirir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, kamuoyu sürecinin halktan devlet organlarına doğru bir gidişi izlemesidir. Yani siyasal iktidar, kamuoyunu oluşturmaktan ve etkilemekten çok, onun kendiliğinden oluşmasını ve kendisini etkilemesini beklemektedir. Bu bağlamda basının kamuoyu oluşumunda tek başına etkili olduğunu söylemekten ziyade bu oluşumda birçok etmenin yanı sıra bireyin inanç, tutum ve tecrübeleri gibi psikolojik faktörler ile din, aile ve kültür gibi sosyolojik etmenlerinde rol oynadığı bilinmektedir. Ancak burada ifade edilmesi gereken nokta, bireyin bağlılık derecesi ne olursa olsun kamuoyu oluşumunda

basının birinci derecede rol oynadığıdır (Ayhan, 2007: 76-77). Kamu gündemi; en genel anlamda, zamanın herhangi bir noktasında, kamuoyunun sorunlara/konulara ilişkin öncelik sıralaması olarak tanımlanmaktadır. Kamu gündemi öncelikli olarak, kamunun sorunları ve kitle iletişim araçlarında ortaya konulan sorunlar arasındaki ilişki ile ilgilenmektedir (Terkan, 2005: 90).

Yayın içerikleriyle toplumu yönlendirmek, belli bir noktada buluşturmak veya ortak bir tepki oluşumunu sağlamak basının elinde olan ve kullanabileceği en önemli güç konumundadır. Basının, siyasal iktidarlar tarafından kontrol edilmek istenmesinin en önemli sebebini bu durum oluşturmaktadır. Toplum, tek kanal üzerinden elde tutabilmenin ve istenilen hususları empoze etmenin aracı olarak basın görülmüştür.

Açıklanan işlevlerin yerine getirilmesiyle birlikte toplumdaki bireyler ve gruplar arasındaki ilişkilerin gelişip, toplumu olduğu kadar birbirlerini de tanıma ve anlama için bir ortam doğacaktır. Böylece iletişim araçları, bütünleştirici bir fonksiyon da görmüş olacaktır. Toplumsallaştırma, kişiyi toplumla bir bütün haline getirirken, burada insanların birbirini tanımaya ve anlamaya imkân sağlar. Dolayısıyla kişiler birbirlerini tanıdıkça daha sıkı ilişki içine girerler (Kaya, 1985: 16).

İKİNCİ BÖLÜM

1938-1950 YILLARI ARASI TÜRKİYE'DE BASIN REJİMİ

Gazeteler, halkın aydınlatılması ve yaşanan gelişmelerin topluma ulaşması noktasında bir araç görevini üstlenmiştir. Bu görevi yürütürken gerek dünya siyasetinde yaşanan gelişmeler gerekse mensup olduğu ülkenin basına karşı duyarlılığı, basının işlevini yerine getirmesinde büyük bir etkiye sahiptir. Ancak basın, hüküm sürdüğü dönem içindeki iktidarın kendini meşru kılmak, düşüncelerini halka yaymak, yaptığı icraatları duyurmak ve destek bulmak için farklı bir amaca da hizmet etmiştir. İktidarın, kendi ideolojisini benimsetmek ve bu ideoloji çerçevesinde kalıcı olmasının en büyük aracı olarak basın görülmüştür. Siyasi iktidarın “basını denetlemek için başvurdukları yollar yalnızca doğrudan yasaklama ya da baskı altında tutmakla, yani siyaset ve hukuk alanları ile sınırlı değildir. Basın, bir ticari işletme olarak siyasi iktidarın mali ve ekonomik baskılarına da açıktır” (Kaya, 2009: 71).

Türkiye, cumhuriyetin kuruluş sürecinde aşamalı bir şekilde Tek Parti yönetimine geçmiştir. İstiklâl Mücadelesini yürüten Büyük Millet Meclisi, her türlü fikir ve düşüncesinin serbestçe dile getirildiği, sert tartışmaların yaşandığı savaşın en kritik şartlarında görevini yapan bir parlâmentodur. Ancak milli mücadelenin kazanılmasından sonra yavaş yavaş Tek Parti iktidarının hâkim olduğu bir yapıya geçilmiştir. Muhalefet süreç içinde tasfiye edilmiş, basın tek sesli hale getirilmiş, başka partilere hayat hakkı tanınmamıştır (Demir, 2007: 124). Siyasi hayata tek partinin hâkim olduğu siyasi rejimlerin “tek partili rejim” niteliği taşıması için, her şeyden önce bu partilerin örgüt yapılarının, kendilerini destekleyen sosyal sınıf ve gruplara karşı nisbî bir bağımsızlığının olması gerekmektedir. Pek çok ülkede ise partilerin kendilerini destekleyen kitleler karşısında bağımsız bir kişiliği yoktur. Bu tür rejimlere tek parti yönetiminden çok “partisiz yönetim” denilmesi daha uygun görülmüştür (Karatepe, 1997: 13).

Basın bir devletin, siyasi ve sosyal yapıyı etkin bir güç olarak yönlendirmesi bakımından özel bir yere sahiptir. 20. yüzyıl dünyasında, basın gücünde büyük bir artış sergilenmiş ve özellikle iktidarın en ciddi dayanağı haline gelmiştir. Türkiye

Cumhuriyeti Devleti için de basın, yeni rejimin halka tanıtılması ve yapılan inkılâpların yerleştirilmesi için önem arz etmiştir (Dokuyan, 2013: 373).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında, şef kavramı üzerinde sistemli olarak duranlar "Kadro Hareketi" ve bu hareketin savunucuları olmuştur. Kadrocular kendilerinin ve temsil ettikleri fikrin yönetim mevkilerine gelmesine imkân sağlayabilmek için, siyasi yapıda şefin önemli bir yerinin olduğunu savunmuşlar ve Türk Milleti'nin sahip olduğu şefiyle öğünmesi gerektiğini söylemişlerdir. Onlara göre, dünyada birçok millet, içinde buldukları bunalımdan kurtulmak için kendilerini temsil edecek bir şef aradıkları dönemde, Türk Milleti sahip olduğu şefiyle kendisini kurtaracağı gibi diğer milletlere de örnek olacaktır (Akandere, 1998: 30).

Atatürk'ün ölümünden sonra Türkiye'de, "Milli Şef" adı altında İsmet İnönü dönemi yaşanmıştır. "İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı seçilmesi ile Celal Bayar'ın 1937'de Başbakanlığa gelmesi sonrası ülke idaresinde burjuvazi karşısında güç kaybeden bürokrasi, yeniden iktidarı ele geçiriyordu. İnönü, 26 Aralık 1938'de toplanan CHP olağanüstü Kurultayı'nda, CHP'nin değişmez Başkanlığı'na seçildi ve 'Milli Şef' unvanı verildi. Bu karar Atatürk sonrası boşluğu doldurması öngörülen İsmet İnönü'nün otorite ve prestijini arttırmaya yönelikti" (Bakacak, 2002: 28). Milli Şef dönemi, tek partili yönetimin bir önceki döneminden değişik bazı özelliklere sahip olmuştur. Milli Şef döneminin İkinci Dünya Savaşı ile aynı yıllara rastlaması ve bu savaşın ilk yıllarında Almanya ve müttefiklerinin başarılar elde etmesi, tek partili yönetimin bu döneminin başlıklar göstermesinin başlıca nedenidir. Ama en önemlisi, Atatürk'ün ölümünden sonra ortaya atılan "Milli Şeflik" kavramının ve bu kavramın siyasal yaşamdaki yeridir (Yetkin, 1983: 157). 1938'deki Cumhuriyet Halk Partisi kongresinde İsmet İnönü Milli Şef ilan edildi. Ertesi yıl toplanan ikinci bir kongrede Meclis içinde bir muhalefet oluşturmaya dönük bir Müstakil Grup oluşturuldu ve merkezileşme sağlanırken parti liderlerinin idari mevkilerden alınmasına karar verildi. Ayrıca birçok parti üyesinin Kemalist ideolojiyi yeterince bilmediği ifade edilerek Kemalizmin formüle edilmesi ve yayılması ihtiyacı vurgulandı. Yönetim kademeleri zamanla, 1930'larda ortaya çıkan yeni grupları temsil eden daha çapsız kişilerle doldu. Bunlar cumhuriyete sıkı sıkıya bağlı olmakla birlikte sınırlı bir kültürel ve sosyal ufka sahiptirler (Karpat, 2010: 201).

İnönü iktidara gelmesiyle beraber otoriter bir rejim lideri olmakta karalıydı. İnönü milli şef ilan edilmişti. İnönü verilen Milli Şef unvanı 1938 yılında yapılan tüzük değişikliği ile Atatürk ebedi başkan olurken, İnönü de tıpkı Atatürk gibi, değişmez genel başkan oluyordu. Şef deyimini Atatürk döneminde ve Atatürk için de basında sık sık kullanılmıştı. Dikkat edildiği takdirde hemen görüleceği ve fark edileceği gibi, tüzükte Milli Şef deyimini yer almıyordu. Bu sıfat tüzük değişikliği önerisinin gerekçesinde ve encümence kullanılmıştı. Milli Şef deyimini, daha o zaman ki söylentiye göre, daha sonra Maarif vekil olacak olan, Hasan Ali Yücel tarafından bulunmuştu. Bu sıfat kurultaydan sonra resmi olarak ta kullanılmaya ve Milli Şef, bir dönemin adı olacaktır (Koçak, 1996: 169-170).

İkinci Dünya Harbi, Avrupa haritasının yeni baştan çizilmesine vesile olmuş, sadece savaşa katılan devletlerin değil, diğer bütün devletler üzerinde derin izler bırakmıştır. Bu dönem içerisinde Türkiye'nin siyasi yapısı ve bu yapının basın üzerine etkisi oldukça fazla olmuştur. Türkiye'nin savaşa çekilmesi yönünde Avrupa devletlerinin ısrarcı yapısı, Tek Parti siyasi rejimi ve yaşanan gelişmeleri toplum ile paylaşmak isteyen basın üçgeni, çalışmanın dönem yapısını anlatan kuramsal çerçevesini oluşturmuştur.

Türkiye'de iktidar-basın ilişkisi çerçevesinde, "Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu izleyen yıllarda basın, toplumsal örgütlenmenin ileri bir düzeye çıkarılamamasının bir sonucu olarak uzun süre siyasal yönetimin denetimi altında kalmıştır. Denetim, ülke koşullarına göre zaman zaman artmış basına zor günler yaşatmıştır" (Yücel, 1995: 5). 1939 yılı İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıç yılı olması nedeniyle özellikle dış haberlerle ilgili konularda özgürlükleri kısıtlayıcı önlemler alınmaya başlanmıştır. Bu dönemde Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nce gazetelerde sık sık bildirimler gönderilmekte ve neyi yazıp neyi yazmayacakları hususunda bir takım önerilerde bulunmaktadır: 18 Nisan 1939 günü gönderilen bildirimde, İçişleri Bakanlığına danışılmaksızın İngiliz-Fransız görüşmeleri konusunda yorum yapılmaması, aynı tarihte gönderilmiş olan bir başka bildiriyle, Hitler'in doğum günü nedeniyle yazılacak yazılarda, Alman Şansölyesinin büyük kişiliği üzerinde durulması, ancak yazıların uzun olmaması önerilmiştir. Bütün bu baskılı uyarılara karşın gazeteler görevlerini yerine getirme çabalarını sürdürmüşlerdir (İnuğur, 1992: 189). İkinci Dünya Savaşı'nda gazeteler sansürün

kılıcı altındadır. Hükümet bültenleri yazmak ve hava raporları ile sayfa bağlamak ve belirli düzeylerde siyasi yazılar yazmak mümkündür (Tutar, 1993: 9). Türkiye tek parti yönetimi, kendi meşrutiyetini sağlamak ve kendi çıkarları doğrultusunda kamuoyu oluşturmak için, muhalefet basın üzerinde baskı kurmuştur. Basın, uzun yıllar süren yaptırımlar altında yayın hayatına devam etmeye çalışmıştır.

Türkiye, doğu ve kuzeyden gelen yayılcı ideallerin merkezi konumunda bulunmuştur. Gerek Yunanistan'ın Megali İdeası gerekse Rusya'nın sıcak denizlere inme hayali, Türkiye'nin birçok cephede kendini savunmasına neden olmuştur. Bu duruma örnek olarak; "1922'de Mussolini'nin iktidara gelmesi ile İtalya'da emperyalist ve faşist bir idare kuruldu. Bu idare, İtalyanların yabancı ülkelere göç etmelerini önlemek ve İtalya'nın egemenliği altına girecek topraklarda yerleştirilmek amacını güden bir program uygulamayı amaçlıyordu. Mussolini, tarihte Roma İmparatorluğu idaresi altında bulunmuş tüm topraklarda bir nevi varislik hakkı iddia ediyordu. Bu torakların içinde Ortadoğu ve Türkiye'de vardı. O dönem Oniki Ada'nın İtalya'da olması, Türkiye'nin batısında, doğudan bir tehdit demektir" (Metin, 2004: 12). İtalya'nın Oniki Ada üzerindeki temel hedefi aslında bu adaların Türkiye'ye açılan bir kapı niteliğinde olmasıdır. Osmanlı döneminden beri süre gelen Oniki Ada isteğinin temelinde, emperyalist bir yayılma politikası yatmıştır.

2.1. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

23 Ağustos Paktı Avrupa'da kuvvet dengesini aşikâr surette Almanya'nın lehine çevirmiş, Hitler'in gururunu da cüretini de hudutsuz derecede arttırmıştır. İngiltere'nin Berlin Büyükelçisi Sir Nevile Henderson'nun dediğine göre: "Çevresindekiler Hitleri önceleri II. Frederik'le ve Bismark'la eşit tutarken, o şimdi Bismark'ı da kendisine eşit saymıyor, İkinci Demir Şensölye sıfatını ancak Ribbentrop'a layık görüyordu. "Almanya'yı zafere götürmeye muktedir tek insanın kendisi olduğuna, İngiltere'nin de savaşı kabul edemeyeceğine inanan, altmış yaşında harbe girmektense, savaşı elli yaşında açmayı tercih ettiğini söyleyen Hitlerin artık tutmaya imkân yoktu (Burçak, 1983: 56).

İkinci Dünya Harbi, 1939 yılında başlayan ve 1945 yılında Almanların yenilgisi ile son bulan bir dönemi kapsamaktadır. "Altı yıl boyunca, dünyanın çeşitli

bölgelerinde süren kesintisiz savaşlarla baş gösteren İkinci Dünya Savaşı'nın Alman ordularının 1 Eylül 1939 tarihi savaşın başlangıcı olarak kabul edilir. Ne var ki birbirinden kopuk görünseler de bu tarihten önceki çatışmalar da, savaşta birincil rol oynayan tarafların stratejik hedefleri arasında yer aldığından, savaşın başlangıcı tarihsel olarak daha önceleridir. Kimi tarihçiler ve uzmanlar tarafından Birinci Dünya Savaşı'nın devamı hatta son hesaplaşması olarak da görülmektedir. Verailles, Barış Antlaşması'nın kurmuş olduğu statüye, Almanya daha ilk başlarda tepkiliydi. Bunun sonucunda da yeni sorunlar ve bunalımlar ortaya çıkmıştı. Versailles, statüsünün korunması için alınan önlemler de, buna karşı olanları engelleyememişti. Böylece, özellikle 1930'lardan itibaren Avrupa güçler dengesinde yeni gelişmeler meydana gelmiş, statükocu devletlerle statükonun değişmesini isteyen devletlerarasında siyasi, ekonomik ve askeri çekişmeler başlamıştı. Bunlar arasındaki çatışma da İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasının nedenlerindedir" (Uçarol, 2000: 597).

II. Dünya Savaşı'nın başlıca nedenlerini şu noktada toplayabiliriz:

1. Kapitalist devletler arasındaki çıkar çelişkileri,
2. Savaş sanayisinin gelişmesi ile savaşı hazırlayan sanayi sermayesi,
3. Ekonomik ve sosyal yetersizlik içinde sosyal huzursuzlukların artması,
4. Alman ve Japon faşizminin dünya egemenliği iddiası.

Yukarıda sıralanan nesnel öğelerin yanı sıra, Nazi Almanya'sını yöneten Hitler'in sınır tanımaz arzuları ve megalomanlığı da savaşın çıkmasında önemli bir rol almıştır (Çetinkaya, 2014: 93). Hitler, güçlü Alman ordusu ile birden fazla cephede savaşabileceği kanısına varmış, hiçbir neden göstermeksizin Polonya'ya saldırmıştır. Diğer Avrupa devletleri, Almanya'nın sergilediği bu tutumun sömürge topraklarına zarar vereceği endişesiyle gerekli önlemleri almak için girişimlere başlamıştır.

Almanya 1 Eylül 1939'da savaş ilan etmeksizin Polonya'yı işgale başlamıştır. İngiltere ve Fransa Almanya'dan işgalin sona erdirilmesini ve birliklerini Polonya'dan geri çekmesini istemişler, fakat yanıt alamadıkları için 3 Eylül 1939'da Almanya'ya savaş ilan etmişlerdir. Almanya'nın kesin başarılı olacağına inanan İtalya'da 10 Haziran 1940'da Fransa'ya savaş ilan ederek İkinci Dünya Savaşı'na katılmıştır. Almanya'nın kısa süre içinde çeşitli cephelerde büyük başarılar elde

etmesi, Hitlerin daha büyük amaçlar belirlemesine sebep olmuştur. 22 Haziran 1941’de savaş ilan etmeksizin Sovyetler Birliği’ne saldırmıştır. Japonya, 1937’de başlattığı in Savaşı’nı sürdürmekte kararlı idi. ABD’de in’e mali yardım yaparak, Japonya’nın yayılmacılığını önlemek istemiştir. Japonya, 7 Aralık 1941’de Pearl Harbour’daki Amerikan donanmasına saldırmış ve 8 Aralık günü de ABD ve İngiltere’ye savaş ilan etmiştir. Bu gelişmeler zerine 11 Aralık tarihinde Almanya ve İtalya ABD’ye resmen savaş ilan etmiştir. Savaş tüm dünyaya yayılmış ve dünya savaşı halini almıştır (elik, 2011: 8-9).

Türkiye, II. Dünya Savaşı’nın başlamasından önce Almanya’ya ve İtalya’ya karşı güvenliğini sağlamak amacı ile İngiltere ve Fransa ile 19 Ekim 1939’da ‘‘Türkiye, İngiltere ve Fransa arasında karşılıklı yardım antlaşması’’ imzaladı. Antlaşmanın 2. maddesine göre; İtalya antlaşmayı imzalayan 3 devletten ya da Akdeniz lkesi herhangi devletten birine saldırmaması durumunda çıkacak savaşta ortak eylemde bulunacaktı (Yetkin, 2003: 65). Türkiye, büyük ölçüde kendini Sovyet planlarına karşı güvenceye almak için Fransa ve İngiltere’yle bir işbirliği ve karşılıklı savunma antlaşması imzaladı. Gerçekten de Sovyetler Montrö Boğazlar Sözleşmesinin gözden geçirilmesini talep ediyordu ve Nazi Almanya’sıyla arasındaki gizli antlaşma uyarınca Boğazlarda s ve Türkiye’nin kuzeyinde toprak ve nüfuz sahası elde etmek üzere mutabakata varmıştı (Karpat, 2010: 201). Yapılan bu antlaşma aslında Türkiye’nin daha sonra Almanya ve Japonya’ya savaş açmasının temelini oluşturmuştur. Çünkü bu antlaşma neticesinde İngiltere, Türkiye’yi savaşa sokmak için büyük bir çaba sarf etmiştir. Almanya’nın bölgedeki nüfusunu ve askeri faaliyetlerini kesmek için Türkiye’ye ihtiyaç duymuştur.

Savaşın başlama gerekçeleri arasında yer alan bu gelişmeler neticesinde Almanya, farklı cephelerde savaşmış ve birden fazla düşman kazanmıştır. Güçlü sanayisi ve ekonomik yapısı ile Almanya, kazanması muhtemel olan devlet görünümünde olmuş ancak sonuç istenilen Şekilde gerçekleşmemiştir (Bkz. Ek-1). İkinci Dünya Harbi, altı sene süren bir mücadelenin ardından 1945 yılında son dönemi içine girmiştir. Beklentilerin aksine Almanya yenilmiş, bu durum tüm Avrupa’da büyük bir sevinçle karşılanmıştır (Bkz. Ek-2).

2.2. YALTA (KIRIM) KONFERANSI (4-11 ŞUBAT 1945)

Savaş yılları boyunca ne olursa olsun savaşa katılmamak ilkesine dayanan dış politikamızın stratejik hedefi de “ülkenin savaştan uzak kalmasını sağlamaktır. Bu stratejik hedefe ulaşmak için değişik taktikler uygulanmış, ama temel taktik hiç değişmemiştir. Türkiye bütün savaş yılları boyunca “denge” politikası izlemiştir. Takip edilen denge politikası; Mihver devletleri olan Almanya ve İtalya ile müttefik devletlerini oluşturan İngiltere, Fransa, Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki güç ilişkilerini ve çatışmalarını kullanarak savaş dışı kalmayı gerçekleştirmeye çalışmayı hedeflemiştir (Akandere, 1998: 269-270). Türkiye, güttüğü denge politikasını savaşın sonlarına doğru değiştirmek zorunda kalmıştır. Savaşa ortak olma konusunda yeni bir politika içine girmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın başından beri, özellikle İngiltere'nin çok arzulu olması ile birlikte Türkiye'nin savaşa girmesi baskıları artarak devam etmiştir. Ocak 1943'te yapılan Casablanca Konferansında, 17 Ağustos 1943 tarihli Quebec Konferansından, 28 Kasım-1 Aralık 1943 tarihleri arasında yapılan, ABD Devlet Başkanı Roosevelt, İngiltere Devlet Başkanı Churchill ve Sovyet Devlet Başkanı Stalin'in katıldığı Tahran Konferansında alınan kararlarla Türkiye'nin savaşa sokulması isteği oldukça yoğunlaşmıştı (Balcıoğlu vd., 2002: 457). Türkiye, 1944 yılının Aralık ayında müttefiklerin yeni bir talebiyle karşılaşmıştır. 28 Aralık 1944'ten önce ABD ve daha sonra İngiltere ve Sovyetler Birliği Türk Dışişlerine başvurarak Türkiye'den Japonya ile ilişkilerini kesmesini resmen istemişlerdir. TBMM'de yapılan görüşmeler neticesinde 06.01.1945 tarihinden itibaren Japonya ile diplomatik ve ekonomik ilişkilerin kesilmesiyle ilgili önerileri oylanarak kabul edilmiştir (Akandere, 1998: 309). İngiltere'nin Türkiye'yi savaşa sokma isteğinin temel nedeni, Almanya'nın bölgedeki özellikle Oniki Ada üzerindeki gücünü kırabilmektir. Ayrıca, Boğazlarda hâkimiyet kurma düşüncesi de, Türkiye'yi harbe itme nedenleri arasında yer almıştır.

1945 yılına girilmesiyle birlikte, barış koşullarının öncülü görüşmeler yapmak üzere, Üçler olarak adlandırılan Talin, Roosevelt ve Churchill'in yeni bir toplantı yapması gerektiği ortaya çıkmıştı. “Üçler yakında toplanıyor”, şeklinde basında yansımaları olan duruma göre Roosevelt Ayan ve Mebusan mümessileri gazeteciler

ile yaptığı görüşmede devlet reislerinin görüşmesinin pek muhtemel olduğunu belirtmişti (Kürümoğlu, 2011: 19).

İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarında Kızıl Ordu doğudan, ABD ve müttefikleri batıdan Almanya içerine doğru ilerlerken, taraflar arasında sürtüşmeler başlamıştı. Hangi bölgelerin kimin denetiminde olacağı ya da kimlerin nereleri kurtaracağı konusunda anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştı. İşte hem bu anlaşmazlıkların bir çözüme bağlanması ve hem de savaş sonrası dünyanın ana çizgileriyle düzenlenmesi amacıyla üç büyük müttefik devlet başkanı 4-11 Şubat 1945'te Kırım'ın Yalta kentinde bir araya gelmişlerdir. Yalta'da Roosevelt, Churchill ve Stalin arasında yapılan konferansta yenedünyanın siyasal haritası çizilmiştir. Konferansta savaş sonunda Almanya'nın işgal planı, Rusya'nın alacağı tamirat borçları ve uluslar arası bir örgüt kurulması meseleleri görüşülmüştür (Çetinkaya, 2014: 156). Savaş sonrası siyasi haritanın çizilmesi için devletler bir araya gelmiştir. Yeni Avrupa haritası, İkinci Dünya Savaşı'nda galip gelen devletlerin çıkarları doğrultusunda şekillenecektir. "Yalta Zirvesi'ne gelinceye dek savaş sırasında Türk-Sovyet ilişkilerinde önemli bir gelişme yaşanmamıştır. Ama savaş sonrası kurulacak dünya düzeninin ilkelerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu zirvede, tartışılan konular ve ortaya çıkan sonuçlar, Türkiye'yi yakından ilgilendirmekteydi. Zirvenin 10 Şubat 1945 günü yapılan yedinci oturumunda Montreux'nün günün şartlarına uymadığını ve tarihe karışmış olan Milletler Cemiyeti döneminde hazırlandığını ve değiştirilmesi gerektiği gündeme getirildi" (Özçelik, 2013: 1094).

1945 Şubat'ında Yalta'da yapılan ABD, SSCB ve İngiliz doruk buluşması çerçevesinde Avrupa artık Doğu ve Batı kesimleri halinde ikiye ayrılmaya başlıyor, öte yandan da bunalım, umutsuzluk ve iç siyasal uzlaşmazlıkların sürdüğü kıta üstünde uzun süreli yepyeni uluslar arası önlemlerin gerektiği ortaya çıkıyordu. Güçsüz Avrupa'da hükümetler birbiri ardına devrilirken, onları derleyip bütünleştirecek; durgunlaşan sanayileri canlandıracak yeni araçlara duyulan özlem açıkça belirginleşmekteydi. 1946 ve 1947 yılları, Sovyetlerin Yalta Konferansı'yla kendi etki alanları içinde bırakılan Doğu Avrupa ülkelerinde hızla halk cumhuriyetleri kurmalarıyla sonuçlanacaktır (Gevgilili, 1987: 45).

Türkiye, Sovyetlerle ilgili endişelerinde ne kadar haklı olduğunu bu konferansta farkına varmıştır. Konferansın bitiminden bir gün önce gerçekleşen

yedinci oturum sırasında Türkiye, Birleşmiş Milletler ve Boğazlar konusu ile gündeme gelmiştir. Stalin: "... Türkiye'nin bir elini Rusya'nın gırtlığına dayamış duran durumunu kabul etmenin mümkün olmayacağı..." belirterek, Rusların söylemine göre modası geçmiş olan ve Japonya'nın dahi Sovyetlerden daha fazla söz sahibi olduğu Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin, Londra'da yapılacak olan Dışişleri Bakanları toplantısında Türkiye'nin de katılımıyla tekrar görüşülmesini talep etmiştir. Sovyetler Birliği'nin bu istekleri ABD ve İngiltere tarafından olumlu karşılanmıştır. Bununla beraber Amerikan Hükümeti, Türkiye'nin Boğazlar üzerindeki egemenliği ihlâl edecek bir statüye taraftar değildi. İngiltere de bağımsızlık konusunda Türkiye'ye garanti verilmesi gerektiğini düşünmekteydi (Metin, 2014: 98). İki haftaya yakın süren konferanstan, sözde her üç taraf da 14 Şubat 1945'te memnun ayrılıyor. Ama gerçekten asıl memnun olan, neredeyse istediğini alan Stalin'dir, en üzgünü ise Churchill (Artuç, 1999: 270).

Bu dönemde, Sovyetler Birliği'nin dış politikası; Orta ve Doğu Avrupa'da fiili işgal girişimleri, Balkan yarımadasındaki ideolojik eksenli yıkıcı faaliyetler, Moskova Konferansı kararlarına karşın İran'da hâkimiyet kurma çabaları, Türkiye'den boğazlarda askeri üs ve Doğu Anadolu'da toprak taleplerine gibi faaliyetlerin yoğunlaştığı savaş sonu dönemde, ABD'nin savaş dönemi düşmanlarının stratejik ortaklara dönüştüğüne tanık olmuştur (Emiroğlu, 2003: 83). Sovyetler'in temel amacı, hayali olduğu sıcak denizlere inmek ve bu istek doğrultusunda gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamaktır. Çünkü, Boğazlar üzerinde hâkimiyet kuran devlet, bölgeyle iç içe olan Oniki Ada'nın da kontrolünü sağlamış olacaktır.

Yalta'dan önce 6 Ocak'ta Japonya ile ticari ilişkilerini kesmiş olan Türkiye, Yalta'yı takiben 23 Şubat'ta Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etti. Tabii bu hareket, Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Konferansı'na kurucu üye olarak katılabilmesi için gerekli olan hukuki bir koşulun yerine getirilmesinden başka bir anlam ifade etmiyordu (Kayış, 2009: 85).

Savaşın bitiminde yapılan Postdam Konferansı'nda doğal olarak en ağır kararlar Almanya için alınmıştır. Almanya'nın parçalanması ve savaş tazminatı konularında Amerika, İngiltere ve Rusya benzer projelerle konferansa gelmiş ancak en ağır yaptırım önerilerini Rusya savunmuştur. Ruslar, Almanya'nın 20 milyar dolar

tazminat borcu ödemesini ve bu paranın yarısının da kendilerine verilmesini istemiştir. Daha da ileriye giderek Alman ağır sanayisinin %80'inin yok edilmesini istemişlerdir. Bu teklif diğer devletler tarafından ağır bulunmuş ve üç devlet tazminat konusunda anlaşmaya varılmıştır. Ayrıca Almanya'nın üç işgal bölgesine ayrılması kararı alınmıştır (Cengiz, 2012: 50). Savaşın sonucu yalnızca Avrupa'da hegemonya kurmak isteyen Almanya ve İtalya ile Uzakdoğu'da hegemonya peşinde olan Japonya'nın yenilgisi anlamına gelmiyordu. Aynı zamanda bu ülkelerin ideolojisi olan faşizmin ve ırkçılığın da yenilgisi anlamına geliyordu. Artık dünyada demokratik-kapitalist ve komünist ideolojiler boy ölçüşecekti (Akşin, 2007: 239).

Yalta Konferansı'ndan önce yapılan Adana görüşmelerinde Türkiye, savaşa ortak edilmek istenmiştir. Görüşmelerin 4. toplantısında Oniki Ada'ya yönelik ifadeler yer almıştır. Örneğin; "Türkiye şu şekilde de davranabilir, Amerika'nın savaşa girmeden önce tarafsız kalıp İngiltere'ye karşı olan davranışı gibi tarafsız kalabilir savaşamaz. Bu durumda Türkiye, Romen petrol kuyularının bombalanması ve İngiliz, Amerikan uçaklarının benzin ikmali yapması için kolaylık sağlayabilir. Bunun sonucunda Almanya petrol sıkıntısına girecek ve karşı koyma çabası azalacaktır. Aynı zamanda hava alanlarının Türkiye tarafından İngiltere'ye açılması sonucunda İngiltere benzin ikmali yaparak Dodecanese (Oniki Ada) ve Crete (Girit) gibi yerleri daha rahat vurabilir" (Köklü, 2010: 70). Konferansta görüşmelerinde, Almanya'nın bölgedeki gücüne darbe vurmak için Türkiye'nin nasıl davranacağı belirtilmiştir. Ayrıca, Oniki Ada Alman garnizonlarını vurmak için Türkiye, üs olarak kullanılmak istenmiştir.

Müttefikler, Romen petrolünün bombalanması için Türkiye'ye yönelik planlarından 24 Kasım 1942'de Stalin'i de haberdar etmişler ve gerekçesini bildirmişler. Stalin, 27 Kasım 1942'de verdiği cevapta müttefiklerin görüşüne katıldığını bildirmiştir. Casablanca Görüşmelerine kadar başka bir gelişme olmamıştır. Alman baskısını kıran ve ordusunu daha da güçlü hale getiren Stalin, 1942 yılından itibaren daha özgün bir politika izlemeye başlamıştır. Churchill'in: Yunanistan, Oniki Ada, Balkan planı ile Türkiye'nin harbe ortak edilmesi, Başkan Roosevelt tarafından kabul görmemiştir. Ancak Roosevelt, Türkiye ile olan girişimleri askeri alanda kalmak kaydıyla İngiltere'nin koordine etmesinin teyidini vermiştir (Yalçın, 2001: 708). Türkiye İngiltere'nin garanti teklifini müsait

karşılama ile beraber bunun iki taraflı olmasını istemiştir. Çünkü bu garantiyi, yani mihvere karşı açıkça cephe almakla, mihverin husumetini üzerine çekmek istememiştir. Bunun sonucu olarak Türkiye'yi "Barış Cephesi" içine almak için müzakereler başladı. Almanya Büyükelçisi Franz Von Papen, Türkiye'nin İtalya'dan duyduğu güvensizliği gidermek için Arnavutluk'taki İtalyan askerlerinin asgari düzeyde tutulması, Türkiye'ye bir saldırmazlık paktı önerilmesi ve Oniki Adalar'dan Türk karasuları içerisinde bulunan Meis (Castellorize) ve diğer küçük adacıkların Türkiye'ye verilmesini teklif etti, fakat İtalya'nın kabul etmeyeceği açık olan bu öneriler, Alman Dışişleri Bakanlığınca dikkate alınmadı (Çetinkaya, 2014: 84).

Yalta Konferansı Türkiye'yi iki yönden alâkadar etmekteydi. Konferansın 7. oturumunda Sovyet Lideri Stalin, Boğazlar ve Montreaux Sözleşmesi konusu ortaya atılmıştı. Stalin "Montreaux sözleşmesinin eskidiğini, Japonya'nın bile sözleşmenin hazırlanmasında Sovyetler'den daha büyük rol oynadığını sözleşmenin bugün fiilen ortada olmayan Milletler Cemiyeti tarafından yapıldığını, sözleşmenin Türkiye'ye yalnız savaşta değil, kendilerini savaş tehlikesinde gördükleri zaman da Boğazları kapama hakkını verdiğini ve sözleşmenin İngiltere ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkilerin iyi olmadığı bir dönemde yapıldığını belirtmiş ve sözleşmenin değişmesini istemiştir (Akandere, 1998: 310). Türkiye'yi boğazlar konusunda yeni bir antlaşmaya iten konferansın ilk maddesi ortaya koyulmuştur. Türkiye, Boğazlar meselesinde Rusya'nın çıkarlarına hizmet için görüşmelere çekilmiştir. "Yalta Konferansı'nın Türkiye'yi alâkadar eden ikinci konusu ise, Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın kuruluşu ve Türkiye'nin bu teşkilatta üyeliği idi. Türkiye'nin San Fransisko'da yapılacak olan Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın kuruluşu toplantısına davet edilmesi konusu, Yalta Konferansının 8 Şubat 1945'de yapılan 5. toplantısında söz konusu olmuştur. Konferansa katılan üç büyükler, o güne kadar Almanya'ya savaş ilan etmiş devletlerin San Fransisko'da toplanacak BM'ye katılabileceklerini belirtmişlerdir (Akandere, 1998: 311). Türkiye, Mihver devletlere karşı savaş ilan etti ve böylelikle San Francisco Konferansı'na katılmaya hak kazandı. Dolayısıyla savaş boyunca Türk dış politikası barışçıl işbirliği, bağımsızlığın korunması ve toprak genişlemesinin reddedilmesi gibi ilkelerden oluşan temel görüşleriyle tutarlı kaldı. Hatta daha sonra Yunanlar, barış konferansında stratejik öneme sahip Oniki Adaları İtalya'dan aldığı anda bile Türkiye'nin tutumu değişmedi (Karpaz, 2010: 202).

2.3. TEK PARTİ DÖNEMİ BASIN REJİMİ (1938-1945)

Siyasi hayatın işleyişini ülkede egemen tek bir partiye bırakan ve başka partilerin iktidar için yarışmasına izin vermeyen rejime “tek parti yönetimi” adı verilmektedir. Siyasi partiler, demokrasinin vazgeçilmez unsurlarındandır ve çağımız demokrasilerinde iktidara gelebilmek için aralarında yarışır. Buna rağmen “tek parti yönetimi” tamamen 20. yüzyıla özgü bir siyasi rejim türüdür. 20. yüzyılda Batı demokrasileri bir yandan çoğulcu ve yarışmacı yönde gelişirken, bir yandan da kendi alternatifini olarak tek parti yönetimlerinin yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır (Karatepe, 1997: 11).

1930’da Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın kurulup kapanmasının ardından, tek partinin “otoriter rejim”e yönelme eğilimi doğrultusunda, yeni bir Matbuat Kanunu hazırlandı. Temmuz 1931 tarihli ve 1881 numaralı Matbuat Kanunu, basını siyasal iktidarın denetimi altında bulundurmaya amaçlıyordu. En önemli hükmü de, “memleketin genel siyasetine dokunacak yayınlardan dolayı Bakanlar Kurulu kararıyla gazete ve dergiler geçici olarak kapatılabilir” yolundaki 50. maddesiydi. Bu madde sonraki yıllarda pek çok kez uygulanacak, sık kullanılan bir benzetmeyle, basının başı üzerinde Demokles’in kılıcı gibi sallanacaktı (Kabacalı, 2000: 185).

İnönü dönemi basın anlayışını anlayabilmek için 1931 yılında basın alanındaki ilk önemli yasal çerçeve olan 1931 Matbuat Kanunu belirtmek gerekir. “Kanun, adeta muhalefetsiz bir mecliste çıkartılmıştır. Mecliste sadece bir muhalefet oyu verilmiştir. O tek, “hayır” oyunun sahibi Hakkı Tarık Us, kanundan sekiz yıl sonra, 25 Temmuz 1939 tarihli *Vakit*’te yazdığı yazıyla; bu “evet” anlaşılan tek “hayır” oyunu şöyle anlatır: “1931 Matbuat Kanununun heyeti umumiyesi reye konurken, benim elim, ‘kabul edenler’ değil, ‘kabul etmeyenler’ sırasında kalkmıştı. Reis, hiç de teamül değilken, her nedense rey neticesini bildirmeden bana: ‘siz kabul etmiyor musunuz?’ diye sordu. Benim ‘evet’ cevabım üzerine de ‘kanunun bir mualif reye karşı kabul edildiğini tebliğ etti” (Arabacı, 2005: 20-21). Basın ile ilgini uzun yıllar etkisini gösterecek olan kanun, karşı görüşlere yer vermeksizin muhalefetin olmadığı bir ortamda kabul edilmiştir. 1931 yılında temelleri atılan Matbuat Kanunu’nun etkisi 1950 yılına kadar devam etmiştir. Çok partili hayata geçilmesi, kanunun değiştirilmesi ve kısmen kaldırılması ile son bulmuştur.

Basın bu dönemde çok sınırlı imkânlarla hizmet verirken, hükümetin uyguladığı sansürle de karşı karşıyaydı. 1909 yılında çıkarılan Matbuat Kanunu 1931 yılına kadar 15 kez değişmesine rağmen, yine otoriter ve sınırlayıcı bir yapıdaydı (Tutar, 1993: 9). Türkiye 1923-1945 tarihleri arasında tek partiye dayalı, otoriter bir siyasal rejim tarafından yönetilmiştir. Bu siyasal rejimin özelliği gereği, aynı yıllarda Türkiye’de yürürlükteki basın rejimi de, otoriter bir yapıya sahip olmuştur. Ayrıca aynı yıllarda, basın, “hükümet kuvveti” olarak, temel işlevi iktidarın politikasını desteklemek olan bir kurum biçiminde görülmüştür. Basına yüklenmek istenen bu işlev, iktidarın basını sıkı bir denetim altına almasına yol açmıştır. 1945 yılı sonuna, yani çok partili düzene geçinceye kadar, basın sürekli olarak CHP’nin denetimi altında tutulmuş, dini yazılara izin verilmemiş, sol eğilimlere de, “Kemalist çizgi” aşılacak kaydıyla göz yumulmuştur. Bu çizgiyi aşan sosyalist ve komünist yayınlar, sık sık kapatılarak, yazarları da tutuklanarak engellenmiştir (Girgin, 2001: 121).

Atatürk’ün ölümüyle beraber yerine geçen İsmet İnönü’nün Cumhurbaşkanı seçilmesiyle başlayan ve 1950 Demokrat Parti iktidarına kadar yaşanan süreç, Türkiye’de “Tek parti” iktidarının hüküm sürdüğü dönem olarak adlandırılmıştır. İnönü’nün, Cumhurbaşkanı seçildikten hemen sonra kendisine verilen “Milli Şef” unvanını kabul etmesi, dönemin siyasi seyrinin kabul edilen unvan çerçevesinde şekilleneceğinin göstergesi olmuştur.

Tek parti yönetiminde, devlet mekanizması tamamen siyasi hayata egemen olan partinin denetimine geçer. Parti devleti içinde resmi rol oynar ve hükümetin destekçisi olan sadık yurttaşların parti içinde bulunmaları amaçlanır. Partiye girmek ve parti organlarında görev almak kolay değildir. Tek parti yönetiminde gerçek, iktidar parti yönetiminin içindedir. Milletvekilleri, bakanlar ve üst düzey bürokratlar parti üyeleri arasından ve parti yöneticileri tarafından seçilerek görevlendirilir (Karatepe, 1997: 10-11). Bu dönemin başlıca yerli ve önemli gazeteleri; *Cumhuriyet*, *Tan*, *Yeni Sabah* ve *Vakit* gazetesi olmuştur.

Basın, geçmişten günümüze iktidarın çıkarlarına hizmet etmek için bir vasıta olarak görülmüştür. İnönü döneminde de bu düşünce sistemi hâkim olmuş, basının özgür bırakılması tehlike olarak arz edilmiştir.

İnönü’ye göre, basın özgür olmak istiyorsa, önce yayınlarında adil olup, ülkeyi zor duruma sokmayacak mesuliyet duygusunu taşıması gerekir. Bunlar yerine

getirilmediği takdirde, basının yayınlarında serbest bırakılması söz konusu olmamaktadır. Ayrıca geçmişte yaşadığı bazı olaylar da İnönü'nün, basına karşı devamlı mesafeli durmasına neden olmuştur (Ayhan, 2013: 95). Ülkeyi zor duruma sokacak yayınların neler olduğu belirtilmemiş, önu açık bir tanımlama olarak kalmıştır. Böylece, ülkenin istikbalini zor duruma sokuyor gerekçesiyle sansür uygulamalarının önu açılmıştır.

Gündelik veya mevkut gazete ve mecmua çıkarmak isteyenler gazete ve mecmuanın çıkarılacağı yerin en büyük mülkiye âmirine aşağıda istenilen malûmatı havi imzaları ile bir beyanname vererek ruhsatname almağa mecburdurlar. Siyasî gazete veya mecmua çıkaracakların nüfusu 50 bin ve daha aşağı olan yerlerde 500, 50 binden 100 bine kadar olan yerlerde 1000, 100 000'den yukarı olan yerlerde 5000 liralık millî bir bankanın kefaletini havi teminat mektubu vermeleri lâzımdır. "Gazete veya mecmua sahipleri" yine "Türk olmak, yirmi yaşını bitirmiş bulunmak, yüksek okul veya lise ile buna denk bir okuldan mezun olmak, devlet memuru-asker ve ordu mensubu olmamak. Cezalar ağırdır. "Gazete veya mecmua en büyük mülkiye memurunun emri ile derhal" kapatılır. "Ruhsatname alınmaksızın neşredilen gazete veya mecmuayı neşredenlerden 100 liradan 500 liraya kadar ağır para cezası verilir. Tekerrürü halinde bir aydan altı aya kadar hapis cezası ile beraber 300 liradan aşağı olmamak üzere para cezası" verilir (Arabacı, 2005: 23-24). Dönem basını, ağır cezalar ile karşı karşıya kalmış ve yayınlarını bu çerçeve içinde ele almışlardır. Dönemin ekonomik yapısına göre ağır yaptırımlar uygulanmıştır.

25 Temmuz 1931'de görüşülerek kabul edilen 70 maddelik Matbuat Kanun Tasarısı'nın 9. maddesi ile "Gazete ve dergi çıkarmak isteyenlerin, bunların çıkarılacağı yerin en yüksek mülki amirine, kanunun istemiş olduğu bilgileri kapsayan bir beyanname vermeleri yeterli görülmüştür. 27 Haziran 1938'de, Matbuat Kanunu'na eklenen 9. madde ile gazete ve dergi çıkarmak isteyenlere, "Ruhsatname alma" ve "Siyasi nitelikli yayın organları için teminat yatırma" zorunlulukları getirilmiştir. Bu değişikliklerle, iktidar basını istediği gibi denetleyecek dayanaklara kavuşmuştur (Girgin, 2001: 126).

Kanunun 50. maddesi basın özgürlüğünü tamamen ortadan kaldıracak ifadeler taşımaktaydı. "Madde 50: Memleketin umumi siyasetine dokunacak neşriyattan dolayı İcra Vekilleri Heyeti kararıyla gazete ve ya mecmuanın neşrine devam edenler

hakkında 18. madde hükmü tatbik edilir. Bu suretle kapatılan bir gazetenin mesulleri tatil müddetine başka bir isim ile gazete çıkaramazlar.” Basın Kanun içerdiği ağır hükümle bu dönemde basın özgürlüğünün bulunmadığını tescil eder niteliktedir. “Memleketin umumi siyasetine dokunacak neşriyat” gibi muğlâk bir ifade taşıyan bu hükme göre, Bakanlar Kurulu gazeteler ve dergileri, kanunun 18. maddesine dayanarak kapatabilecektir” (Demir, 2007: 132).

Hemen her ülkede siyasi iktidarlar basını hem kontrol altına almayı hem de ondan yararlanmayı amaçlamışlardır. Basını kontrol etmek maksadıyla çeşitli kurumlar oluşturulmuş ve kanunlar çıkarılmıştır. Cumhuriyetle birlikte bu alandaki ilk girişim 22 Mayıs 1933 tarihinde İçişleri Bakanlığına bağlı Matbuat Umum Müdürlüğü'nün memleketin içinde ve dışında siyasi ve kültürel hareketler bakımından bütün yayınları takip etmek, milli matbuatın, inkılâpların prensiplerine ve devletin umumi siyasetine göre çalışmasını sağlamak olarak belirlenmiştir (akt., Şeker, 2011: 42).

1938 yılında Matbuat Kanunu'ndaki bazı maddelerde değişim yaşanmıştır. Bu değişim ile basın üzerindeki baskı daha artmıştır. Başlıca bu değişiklikler; “Matbaa açılmadan önce bulunacağı yerin en büyük mülkiye memuruna bir beyanname verilir. Buna matbaayı açmak isteyenleri adları ve konutları, matbaanın yeri, hangi dillerde ve hangi baskı sistemiyle çalışacağı yazılır. Her değişiklik için ayrı bir beyanname verilir. Beyanname vermeden matbaa açanlar T. Ceza Kanunu'nun 533. maddesine göre cezalandırılır. Matbaasında “ilmühaber”i alınmamış gazete ve dergi basanlara 100 liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası verilir. Bu gazete ya da dergide bir suç işlenmişse, matbaacı da aynı suça katılmış sayılır” (Kabacalı, 2000: 186).

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Tek Parti baskısı daha da yoğunlaştı. Ekonomik sahada tedbirler alınmaya başlandı. Bu yüzden kişi hak ve hürriyetleri çok fazla sınırlandı ve Halk Partisi ülkenin tek hâkimi oldu. Rejim katılaşmış, hükümet kendi siyasetinden memnun ve bu siyasetin doğruluğundan emin vaziyetteydi, dışarıdan bakıldığında bu durum değişmeyecek gibi görünüyordu (Demir, 2007, 127). Savaş, aynı zamanda 1938'de yürürlüğe giren Cemiyetler Kanunu aracılığıyla toplanma, basın ve düşünce özgürlüğüne getirilen sınırlamaları yoğunlaştırmak için de uygun bir bahane sağladı (Karpata, 2010: 203). Bu gelişmelerin yaşandığı bir

dönemde Türk basının durumu merak konusu olmuştur. Hem Milli Şef hem de tek parti döneminin bir arada yaşanması, Türk basınının yayın içeriğini ve üzerindeki denetimi arttırmıştır.

Bilinen bir gerçektir ki, savaş boyunca tüm basın hükümetin tam bir denetimi altındaydı, neyin yazılıp yayınlanabileceği ve hangi şartlarda yayınlanacağı hükümet tarafından belirleniyordu. Basın üzerinde üç ayrı koldan denetim vardı. Önce, matbuat kanunu aracılığı ile basın yönlendiriliyor, istenmeyen yazı ve haberlerin yayınlanması engelleniyor ya da istenilenlerin yazılması sağlanıyordu. İkinci olarak, 20 Kasım 1940'da başta İstanbul olmak üzere 7 ilde ilan edilen sıkıyönetim geliyordu. Üçüncüsü de, gazete sahiplerinin ya da yazarlarının birçoğu CHP'li idiler ve bunların arasında yoğunlukla milletvekilliği yapanlar vardı. 1939 CHP nizamnamesinin 160. maddesi aynen şöyledir: “Sahibi partili olan gazete ve mecmuaların yazıları ile parti azalarının neşriyatı parti prensipleri bakımından göz önünde tutulur. Partili gazeteciler, mecmua sahipleri ve muharrirlerle bu yolda görüş birliğine yarayacak temas ve toplantılar yaparlar. Partililer sermayesiyle alakalı ve idaresinde müessir buldukları gazete, mecmua ve matbualarda parti program ve nizamnamesine, iç ve dış siyasetin ana hatlarıyla, yüksek devlet menfaatlerine aykırı düşen yazılar neşrettiremezler (Koçak, 1986: 286-287). Basın, parti yönetiminin tüzüklerine uygun bir şekilde yönlendirilmiştir. Partinin istekleri doğrultusunda bir yayın anlayışı hâkim olmuştur. Kesin ve net emirler neticesinde basın sansürü uygulanmıştır.

Basın üzerindeki sıkı denetim sadece hükümete yönelik yazılarda olmamıştır. Eğitim kurumlarına yönelik kışkırtıcı, kamuoyu oluşturan metinlerinde önüne geçmek için bir çaba gösterilmiştir. “Okullarda, fakülte ve enstitülerde disiplini bozacak mahiyetteki olayların, gazetenin çıktığı yerin en büyük mülkiye amirinden izin alınmaksızın yayınlanması yasak edilmiştir. Bu bir çeşit sansürdür. Daha 1938'lerde dünyanın hiçbir yerinde son yıllardaki gençlik olayları yokken, okul ve üniversiteyle ilgili haberlerin sansürden geçirilmesini istemek çok ileri görüşlülüktür” (Topuz, 2003: 167). Olası toplumsal hareketlenmeler basın üzerindeki baskıcı politika ile engellenmeye çalışılmıştır.

İkinci Dünya Savaşı yaşanırken 1939 yılında dünya basınında yer alan haberler, Türk basınında iktidarın çıkarları doğrultusunda okuyucuya sunulmuştur.

Köşe yazarları, iktidarın onayı ile süreç hakkında kalem oynatabilmiştir. “Bu dönem bir yandan Almanların, bir yandan müttefiklerin Türk basınına elde etmeye çalıştıkları dönemdir. İlk olarak 1939 Fransızlar çağırırlar bizim başyazarları. Sınırlardaki savunma tertiplerini gösterirler. Bunların hepsi hükümetin onayıyla olur. Yazılarda falsolu bir ses olursa kıyamet kopar o zaman. Basın, çok güç koşullar altındadır” (Topuz, 1973: 64).

Tek parti yönetimi altında basın, CHP'nin istekleri doğrultusunda şekillenmiştir. CHP aleyhine yayınlar yapılması alınan kararlar ve düzenlemelerle yasaklanmıştır. “Sahibi partili olan gazete ve mecmuaların yazıları ile parti azalarının neşriyatı parti prensipleri bakımından göz önünde tutulur. Partili gazeteciler mecmua sahipleri ve muharrirle, bu yolda görüş birliğine yarayacak temas ve toplantılar yaparlar. Partililer sermayeleriyle alakalı ve idaresinde müessir buldukları gazete, mecmua ve matbuatlarda, parti program ve nizamnamesine, iç ve dış siyasetin ana hatlarıyla, yüksek devlet menfaatlerine aykırı düşen yazılar neşrettirilemez” (Kayış ve Hürkan, 2012: 55).

İkinci Dünya Savaşı'nın yaratmış olduğu etki, Türk basını üzerinde belirgin bir şekilde hissedilmiştir. 1940 yılının ilk aylarında sıkıyönetim ilan edilmiş, daha sonra üçer aylık dönemler halinde sıkıyönetim uzatılarak 1947 yılının sonlarına kadar sürmüştür. İktidar, sıkıyönetim sayesinde basın üzerinde baskı mekanizması oluşturmuştur. “Anadolu Ajansı'nın haberlerinden başka haber yazılmayacaktır. Sansasyonel başlık yazılmayacaktır; başmakale yazılmayacaktır (İtalya'nın harp ilanı vesilesiyle tebliğ edilmiştir, 10 Haziran 1940). Gazetelerde büyük manşetler yalnız iç haberler için kullanılacaktır; dış haberler tek sütuna dizilecektir ve bu haberler en çok 12 puntodan büyük başlık konmayacaktır; Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nden ve Anadolu Ajansı'nın vereceği dış haberlerden başka hiçbir dış haber yayınlanmayacaktır; Türk rejiminin ve rejimin ideolojisinden gayrı, velev inceleme adı altında olsa da diğer rejim ve ideolojilere ait yayın yapılmayacaktır” (Topuz, 2003: 168). Bu dönem boyunca gazeteler Matbuat Umum Müdürlüğü'nün “direktifleri” ile yönlendirildi; sık sık uzun ya da kısa süreli olarak kapatıldı. Gazeteciler sürekli baskı altında tutuldu; kimisinin yazı yazması engellendi. Ülke savaş ekonomisi içinde yaşadığı; Avrupa da savaş dolayısıyla üretimi durdurduğu için, her türlü araç ve gerecin yokluğu dolayısıyla basım alanında güç bir dönem

yaşanıyordu. Kâğıt darlığı, gazete sayfalarının sınırlandırılmasını zorunlu kıldı (Kabacalı, 2000: 197). 29 Nisan 1940'da Basın Kanunu'nda yapılan değişikliklerle gazetelerin ülke güvenliğine dair konuları yazması yasaklandı. Ardından Basın Yayın Genel Müdürlüğü Başbakanlığa bağlandı. Ayrıca kâğıt dağıtımı da devletin kontrolündeydi. Savaş şartlarında basına verilen kâğıt miktarı iyice azaltıldı. 26 Temmuz 1940'da gazete sayfaları kâğıt sıkıntısı sebebiyle 4 ile sınırlandırıldı. Ancak bu sınırlamadan hükümetin resmi yayın organı olan *Ulus* istisna tutulmuştu (Demir, 2007: 133).

Savaş dönemi içinde, farklı gerekçeler gösterilip sansür uygulamaları devam etmiştir. “Savaş koşulları nedeniyle hükümet, kamuoyunu telaşa düşürmemek için iktisadi içerikli haber ve yorumların yayınına da talimatlar yoluyla sıkı bir denetime almıştır. Savaş içinde ülkede çeşitli malların sıkıntısı hissedilmiştir. Bu sıkıntılar hakkında basında herhangi bir haber ya da yorumun yer almamasına çalışan hükümet, bu konuda 17 Aralık 1941'de haber yayınlayan ve ekmeğin karne usulüne tabi olacağına ilişkin haber yapan *Son Telgraf* gazetesini Matbuat Umum Müdürlüğü vasıtası ile uyarı gönderilmesini sağlamıştır” (Güvenir, 1991: 88). Türkiye'de 1941 ile 1943 yılları arasındaki dönem, savaştaki Alman üstünlüğüne bağlı ortaya çıkan Almanya yanlısı ırkçı ve Turancı olarak nitelenen yayınların ve yazıların arttığı bir zaman dilimi olmuştur. Hükümetin de dış politikadaki hassas dengeleri gözeterek Almanya yanlısı bu akımlara ve yayınlara karşı uzun süre harekete geçmemiştir (Vural, 2008: 387).

Tablo 3: İkinci Dünya Savaşı sırasında Gazetelerin Günlük Ortalama Tirajları.

<i>Cumhuriyet</i>	16.000
<i>Ulus</i>	12.000
<i>Tan</i>	12.000
<i>Yeni Sabah</i>	10.000
<i>Akşam</i>	10.000
<i>Vatan</i>	7.000
<i>Tasvir-i Efkâr</i>	6.000
<i>Son Telgraf</i>	4.000
<i>İkdam</i>	4.000
<i>Vakit</i>	4.000

Kaynak: Çelik, 2011: 3.

Çalışmada yararlanılan gazeteler arasında yer alan *Vatan*, *Tan* ve *Tasvir-i Efkâr* gazetesi, incelenen dönemde sansüre uğrayan gazeteler arasında yer almıştır. Yayımlanan makaleler, dergi ve gazetelerin kapatılması için yeterli bir sebep sayılmıştır. “Ahmet Emin Yalman’ın Varlık Vergisi’nin kaldırılmasından bir gün önce yazdığı bir makalede gazetesinin kapatılmasına neden olmuştur. Makalede, ‘Verginin ortaya çıkarıldığı sıralarda her tenkit ve itirazı küfür diye gösterecek bir hava yaratıldığı, akıl ve hak ölçüleri bakımından hiçbir münakaşanın cereyan edemediği’ belirtilmektedir. *Vatan* gazetesi bu tür yayınlarından ötürü 30 Eylül 1944 tarihinde süresiz olarak kapatılmıştır” (Güvenir, 1991: 88). Diğer muhalif iki gazeteden *Tan*, 13 Ağustos 1944 tarihinde, eleştiri dozajı daha düşük olsa da hükümete muhalif yayın yapan *Tasvir-i Efkâr* gazetesi de 30 Eylül 1944 tarihinde aynı akıbete uğramıştır. (Gürkan, 1998: 57). İktidarın, basında başlayan eleştirilere ve muhalefete karşı aldığı bu önlemden sonra, Başbakan Saraçoğlu, Nadir Nadi ile yaptığı bir özel sohbette; ülkede her işin yolunda olduğunu, vatandaşın bir şikâyeti bulunmadığını belirtmiş ve şöyle demiştir: “Yalnız iki tane fena kokan gazete vardı, Onları susturduk, mesele kalmadı...” *Tan*, *Vatan* ve *Tasvir-i Efkâr*’ın yeniden yayınlarına, savaşın sonucunun kesin olarak belli olması ve Türkiye’nin San Fransisko Konferansı’na çağrılması üzerine 22 Mart 1945’ten itibaren izin verilecektir (Güvenir, 1991: 143).

Tablo 4: Bu Dönem İçerisinde Kapatılan Gazeteler.

	Toplam Kapanma Süresi	Kapatma Sayısı	Kapatılan Makam
<i>Cumhuriyet</i>	5 ay 9 gün	5	3 kez hükümet 2 kez sıkıyönetim
<i>Tan</i>	12 ay 13 gün 12.8.1944’de süresiz kapandı.	7	4 kez hükümet 3 kez sıkıyönetim
<i>Vatan</i>	7.5 ay 9 gün 30.09.1944’de süresiz kapandı.	9	5 kez hükümet 4 kez sıkıyönetim
<i>Tasvir-i Efkâr</i>	3 ay 30.09.1944’de süresiz kapandı.	8	4 kez hükümet 4 kez sıkıyönetim
<i>Vakit</i>	12 gün	2	1 kez hükümet

			1 kez sıkıyönetim
<i>Yeni Sabah</i>	6 gün	3	1 kez hükümet 2 kez sıkıyönetim
<i>Akbaba</i>	47 gün	4	1 kez hükümet 3 kez sıkıyönetim
<i>Son Posta</i>	11 gün	4	4 kez hükümet
<i>Haber</i>	10 gün	2	2 kez sıkıyönetim

Kaynak: Karabacak, 2011: 27.

1944 yılında basına “Milli Şef” İnönü imzalı, 9 kararname ile sansür uygulanmıştır. Bunların 6’si gazeteler için, 3 kararname de dergiler için çıkartılmıştır. Sansüre uğrayan yerli gazeteler; *Cumhuriyet* (Bkz. Ek-3), *Vatan* (Bkz. Ek-4), *Tan* (Bkz. Ek-5), *Tasvir-i Efkâr* (Bkz. Ek-6), *Turkisch Post* (Bkz. Ek-7), yabancı gazeteler; *Metapolitefsis* (Bkz. Ek-8), dergiler; *Orhun* (Bkz. Ek-9), *Yurt*, *Dünya*, *Adımlar*, *Kopuz* ve *Verim* (Bkz. Ek-10)’dir. “Türkiye’de demokratikleşme yönünde çabalar yoğunlaşırken eski alışkanlıklarını bırakamayan bazı aşırı Halk Partililer basına şiddetli hücumlarda bulunuyordu. Bazı aşırılar basının eleştirilerini milletin emniyeti bakımından gerçek bir tehlike şeklinde görerek gençliğini ‘muhalif gazetecileri susturmaya’ alenen davet ediyordu” (Demir, 2007: 155).

Savaşın sona erdiği sıralarda, kimi gazeteler dünyadaki genel eğilim doğrultusunda çok partili demokrasiye geçmek gereğinden söz etmeye, iktidarı eleştirmeye başladılar. Bunların en ön safında *Tan* vardı. *Tan*in başta olmak üzere, Tek Parti iktidarını destekleyen gazetelerle *Tan* arasında süregelen polemik, iktidar partisinin üniversiteli gençleri kışkırtıp, yönlendirmesi sonucunda “*Tan* Olayı”nın patlak vermesiyle son buldu (Kabacalı, 2000: 199).

*Tan*in gazetesinde Hüseyin Cahit Yalçın’ın “Kalkın Ey Ehli Vatan” başlığıyla halkı bize karşı kışkırtan bir yazısı vardı. *Tan* gazetesini ve *Tan*’cılarını komünistlikle suçluyor ve halkı matbaamızı yıkmaya çağırıyordu. Demek ki, sabah yapılacak gösteri önceden hükümet tarafından hazırlanmış ve Hüseyin Cahit’e de böyle bir yazı yazılması için emir verilmişti. O sabah erkenden üniversiteli gençlerden biri evime telefon ederek, bir kısım gençlerin *Tan* Matbaası’nı basmaya hazırlandığını bildirdi, matbaaya inmememi salık verdi. Tekrar telefonla valiye haber verdim, ne tedbir

aldığını sordum. “Merak etme”, dedi. “Matbaanın etrafını polis kuvvetleriyle kuşattım. Tehlike yok” dedi (Sertel, 2015: 237-238).

4 Aralık 1945 sabahı gençler. Ellerinde bayraklarla Beyazıt'ta üniversite bahçesinde toplanmaya başladılar. 10 bin kişilik bir topluluk Beyazıt meydanından Çarşıkapı'ya doğru yürüyüşe geçti. İlk önce Cağaloğlu yokuşunun başında bulunan ve devrimci yayınlar satan ABC kitapevinin camları kırıldı, kitaplar yağma edildi. Sonra *Tan* gazetesine gidildi. Ortalıkta bir panik havası esiyor ve kepenkler indiriliyordu. Gazetenin birinci katında o zamanlar Türkiye'nin en büyük rotatifleri bulunuyordu. Saldırganlar ellerinde baltalar, keserler ve balyozlarla rotatifleri parçaladılar. Oradan ikinci kata çıkarak oradaki linotipleri de kırdılar. Gazeteciler ortalıkta yoktu, matbaa teknisyenleri, rotatif ustaları ve diziciler de bir yerlere kaçmışlardı. Saldırganlar hızlarını alamayıp kâğıt deposuna yüklendiler. Kâğıt bobinlerini sokağa çıkarıp Sirkeci'ye doğru yuvarladılar. Kimler yoktu bu gençlerin arasında... Belki de sonradan önemli görevlere gelecek olan hukukçular. İktisatçılar. Edebiyat ve tıp fakülteleri öğrencileri... İleride bunların kimi vali olacaktı, kimi milletvekili, kimi gazeteci, kimi de parti lideri... O zamanlar kalabalığın seline kapılmış sürüklenip gidiyorlardı. Sirkeci'den sonra Köprü'yü geçerek Bankalar Caddesi'nden Tepebaşı'na geldiler. Ben göstericilere orada rastladım. ‘Kahrolsun Sertel’ler! Kahrolsun Komünistler! Yaşasın İnönü’ diye bağırıyorlardı. İçlerinden bir bölümü Tünel'e yürüdü. Yanılmıyorsam Cami Baykurt ve Sabahattin Ali ve Esat Adil Müstecaplıoğlu'nun *Yeni Dünya* gazetesi Kumbaracı Yokuşu'ndaki bir binada yayına hazırlanıyordu. *La Turquie* ve *Görüşler* de orada basılıyordu. Oraya da saldırdılar. Bir bölümü İstiklal Caddesinden Taksim'e doğru yürüdü. Berrak Kitapevi Fransız karşısındaydı. Onun da vitrinlerini kırdılar ve kitapları yağmaladılar (Topuz, 2003: 183).

Selim Sarper'in 1944 yılında Genel Müdürlükten ayrılmasından sonra yerine, Nedim Veysel İkin atanmıştı. Harbin sonunda, iç politika hareketlenmiş çok partili döneme girişin sinyalleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden, Cumhurbaşkanlığı'ndan ve tek parti olan CHP'den verilmeye başlanmıştı. BYGM'nin savaş nedeniyle uyguladığı sansür gevşemişti. Basın kamuoyunu bilgilendirmede, iç politikadaki liberalleşmeye paralel olarak, daha da aktifleşti. Yeni gazeteler, haber ajansları Türk basın-yayın hayatına girmişlerdi. 1944'de; 9, 1946'da;

13, 1946; 37, 1948; 14, 1949'da; 19 yeni gazete ve dergi yayınlanmıştı (Er, 2003: 121). Halk partisi hükümeti, demokrasiye geçme kararının belirtisi olarak basın üzerindeki denetimini azalttı. 1944 sonbaharında muhalefet yaptıkları için kapatılan *Vatan*, *Tan* ve *Tasvir-i Efkâr* gazetelerinin yeniden yayınlanmalarına izin verildi (Karatepe, 1997: 112).

Dünya Harbi sona ermiş ancak basın üzerindeki siyasi baskı devam etmiştir. *Cumhuriyet* gazetesi 15 Mayıs 1945 yılında yayınlamış olduğu haberde, savaş'ın zaferle sonuçlandığı ve bu zaferin İnönü sayesinde alındığının altı çizilmiştir. TBMM'de gerçekleştirilen toplantı neticesinde "Milli Şef'e şükranlar bildirilmiştir (Bkz. Ek-11). II. Dünya Savaşı artık bu dönemde sona ermiştir ve basın politikaları da değişmeye başlamıştır. "1945 yılında Türkiye'nin dış politikası konusunda basında işlenen temalar, genellikle Türkiye'nin batı ile iyi ilişkileri ve bu ilişkilerin tarihsel seyrine ilişkindir" (Gürkan 1998: 101).

Çok partili hayata geçiş sürecini hızlandıran en önemli dış politika etkeni, Sovyetlerle ilişkilerin bozulmasıdır. Sovyetler Birliği, 1945 Mart'ında Ankara'ya verdiği bir nota ile 17 Aralık 1925 antlaşmasını, yeni şartlara uymadığı için uzatmayacağını bildirdi. Yeni şartlara uyum sağlanabilmesi için ise, Boğazlarda Montreaux rejiminin değiştirilmesi ve doğu sınırlarımızda Sovyetler lehine bazı düzeltmelerin yapılması isteniyordu. Sovyetlerin bu tehdidi, Türkiye'nin Batı bloğuna girme ve bunun ön şartı olarak da çok partili siyasete geçme kararını hızlandırdı (Karatepe, 1997: 111).

Savaş sonrası demokratikleşme ve çok partili hayata geçiş konusunda ilk işareti İsmet İnönü, 19 Mayıs 1945 tarihinde yaptığı bir konuşmayla verir. İsmet İnönü, açıklamasında; rejimin daha demokratik olması için önlemler alınacağını belirtmiştir. Fakat bu önlemlerin neler olacağı konusunda net bir açıklama yapmamıştır (Öztürk, 2007: 22).

İnönü konuşmasında; "*Memleketimizin siyasi idaresi, Cumhuriyetle kurulan halk idaresinin her istikamette ilerlemeleri ve şartlarıyla, gelişmeğe devam edecektir. Harp zamanlarının ihtiyatlı tedbirli tedbirlerine lüzum gösteren darlıkları ortadan kaldırdıkça, memleketin siyaset ve fikir hayatında demokrasi prensipleri daha geniş ölçüde hüküm sürecektir. TBMM'nin kudreti elinde olan millet idaresi, demokrasi*

yolunda gelişmesine devam edecektir” diyerek, kendi ağzından çok partili siyasete geçileceğini açıklıyordu (Karatepe, 1997: 112).

2.4. 1946-1950 YILLARI ARASINDA BASIN “ÇOK PARTİLİ SİSTEM”

1945 yılında İnönü’nün yaptığı açıklamanın ardından peşi sıra partiler kurulmaya başlamış ve bu doğrultuda basın hayatında da gelişmeler meydana gelmiştir. Şüphesiz bu dönemler içinde Demokrat Parti’nin kurulması, yaşanan gelişmelerin içinde en başta yer almıştır. Ses getiren bir partinin ardından yeni gazete ve dergiler piyasaya çıkmıştır. Siyasi hayattaki çok sesli yapıya basın hayatına yeni eklenen gazeteler de destek vermiştir.

Basın 1946-1950 arasında ve sonraki dönemde siyasete ilgi uyandırmak ve halkın politikaya katılmasını sağlamak hususunda önemli bir fonksiyon ifa etmiştir. Bütün gazeteler, çok partili sistemin ve demokrasinin kurulabilmesinin, vatandaşların siyasi meselelere doğrudan doğruya ilgi göstermeleri ana şartına bağlı olduğu düşüncesini yayma konusunda gayret gösterdiler. Gazeteciler, devamlı olarak siyasi partilerin liderleri ile konuşmalar yapmış, onları düşüncelerini halka, halkın düşüncelerini de liderlere aktarmışlardır. Gazeteler bazı fikirlerini cesaretle savunmuş ve hükümeti tenkit eden konuşmaları yayınlamışlardır. Meselâ Adnan Menderes’in İzmir nutkununun yayınlanması üzerine birçok gazeteci tevkif edilmiş, fakat bunlar sonradan beraat etmişlerdir (Demir, 2007: 159).

Solcu ve liberal *Tan* ve *Vatan* gazeteleri Cumhuriyet Halk Partisi’ni sert bir şekilde eleştiren yayınlar yaparak Demokrat Parti’nin kurulması için gerekli zemini hazırlamıştı (Karpat, 2010: 206). 7 Ocak 1946 tarihinde Dörtlü Takrir’in sahipleri Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü, ve Refik Koraltan bir basın toplantısı yaparak, DP’nin kurulduğunu bildirmişlerdir. Ertesi gün gazetelerde kurucuların açıklamaları ve partinin programı yer almış, yeni parti demokratik gelişmede bir dönüm noktası olarak değerlendirilmiştir. CHP’nin yayın organı *Ulus*’ta Fatih Rıfki Atay, yeni partiyi “demokrasi hayatımızın hep hissedilmekte olduğumuz bir eksiği böylece ortadan kalkmaktadır” diyerek karşılamıştır (Gürkan, 1998: 187).

Bugün Demokrat Parti resmen kuruldu. Şimdi Türk siyasi hayatında yepyeni bir sahife açılıyor. Bu Tarih, gelecek kuşaklar için asla unutulmayacak bir kilometre taşı olacak. Artık tek parti-tek şef sisteminin egemenliği, yalnız devlet hayatımızın dar kalıpları arasından çıkmakla kalmayacak; aynı zamanda, milletimiz yıllarca özlemine çektiği demokrasinin en ufuklarından özgürce nasibini alacak. Ülkemizin kalkınmaya ekonomik açıdan gelişmeye ihtiyacı var. Demokrasi ve kalkınma hamleleri Demokrat Parti'nin iki temel felsefesi olacak. Kurucusu olduğum bu partinin, politik bir hayatımızda sonsuza kadar devam edeceğini ümit etmek istiyorum. Bizden sonra bu partinin başına geçecek yöneticilerin, 1946 ruhunu daima hafızalarında canlı ve uyanık tutmaları en samimi dileğimdir (Adnan Menderes 7 Ocak 1946, akt., Şeyhanlıoğlu, 2011: 107).

Demokrat Parti'nin kurulduğu gün Menderes'in yaptığı açıklama yaşanacak olan değişimleri habercisi olmuştur. Partinin politikası hakkında bilgiler vermiştir. Tek parti ve şef yönetimine değinmiş, ülkenin içinde bulunduğu duruma vurgu yapmıştır. “Demokrat partinin kurulduğu 7.1.1946 gününde, Basın Birliği'nin de Ankara'da kongresi vardı. Kongrenin birçok üyesi DP merkezine giderek Celal Bayar ile görüştü. Gazeteciler, özellikle Demokrat Parti'nin bir muvazaa partisi (iktidarla anlaşmalı parti) olup olmadığını sordular. Celal Bayar, “Muvazaa hafifliktir. Kimse böyle bir teklifte bulunmamış, kimse de böyle bir şeyi kabul etmemiştir” dedi (Goloğlu, 2013: 38).

1946-1950 yılları Türkiye'de çok canlı bir dönemdir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, CHP'nin aşırı tutucu kanadı büyük bir yenilgiye uğramış ve çok partili düzene geçilmiştir. Partinin içinde sert tartışmalar ve çekişmeler olmaktadır. Yıllardan beri birikmiş kızgınlıklar, kinler açığa vurulmaktadır. Artık her şey söylenmekte ve yazılmaktadır. CHP önce sertlik yolunu dener. Recep Peker başbakan olur, ama Peker'in tutumu büyük gerginliklere yol açar ve İnönü, başbakanlığa Hasan Saka'yı getirir. Hava bir hayli yumuşar. Saka'nın ardından da Şemsettin Günaltay başbakanlığa getirilir. CHP yeni ödünlere yönelir bu yıllarda. Bunlardan sağ kanat yararlanır. Cami köşelerindeki gazete ve kitap sergiler sağcı yayınlarla dolar. En etkili dergi, Necip Fazıl Kısakürek'in yayınladığı *Büyük Doğu* olur. Milliyetçi ve Turancı yayınlar da gelişir o dönemde (Topuz, 2003: 185-186).

Siyasi alanda atılan demokratik adımlar neticesinde, savaş yıllarında basının özgürlüğünü kısıtlayan düzenlemeler değiştirilmeye veya kaldırılmaya başlanmıştır. Bu düzenlemelerin başında, şüphesiz basın organlarının adeta sesini kesen Matbuat Kanunu'ndaki Bakanlar Kurulu'na gazeteleri kapatma yetkisi veren 50. maddenin kaldırılması gelmektedir. Yayın çıkarmayı zorlaştıran ve basının yayın içeriklerine müdahale eden Matbuat Kanununun 9, 12, 15, 17, 18, 27, 30, 34, 48 ve 55. maddeleri değiştirilmiştir. Değişikliklerle gündelik veya haftalık gazete ve mecmua çıkarmak isteyenlerin, gazete ve mecmuanın çıkarılacağı yerin en büyük mülkiye amirine beyanname vermesi yeterli görülmüştür. Gazetecilerin yıllarca cemiyet kurmasını engelleyen Türk Ceza Kanunundaki 141. ve 142. maddeleri de değiştirilmiştir. Gazetecilerin sosyal ve güvenlik haklarını korumak için kurulan ancak bu amacından ziyade basının tek merkezden idare edilmesini sağlayan ve hükümetin emrinde hareket eden Türk Basın Birliği de kaldırılmıştır (Ayhan, 2013: 363). Hükümet basına serbestlik tanıdı, Cemiyetler Kanunu'nu liberalleştirdi ve doğrudan oy sistemini getirdi. Devlet başkanının Milli Şef unvanı kaldırıldı (Karpat, 2010: 207).

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi, İnsan Hakları Beyannamesi ve Birleşmiş Milletlerin kurulması ile Türkiye'de de demokratik bir ortama girilmiştir. Dünyada ve Türkiye'de meydana gelen değişiklikler ve gelişmeler sonucunda Türk Basın Birliği 30 Mayıs 1946'da TBMM'de kabul edilen ve 18 Haziran 1946'da yürürlüğe giren bir cümlelik bir kanunla kaldırılmıştır. 10 Haziran 1946 günü İstanbul Valiliği'ne verilen bir dilekçe ile Gazeteciler Cemiyeti de resmen kuruldu ve tüzüğü *Cumhuriyet*'te yayınlandı. 1 Haziran 1946 tarihinde kabul edilen bir kanunla, 1931 tarihli Matbuat Kanunu'nun, "Gazete ve dergilerin, Bakanlar Kurulu kararıyla kapatılabilmelerine" olanak veren 50. maddesi yürürlükten kaldırılmıştır. Bu olay, seçim hazırlıkları başlayan CHP'nin, "çoğunluğu muhalif olan basına şirin görünme girişimi" olarak değerlendirilmiştir. Bu gelişmede, çeşitli toplumsal sınıf ve zümrelerin iktidara yönelik tepkilerinin bir sonucu ve ürünü olarak basının desteğini de alan Demokrat Parti (DP) zorlamasının büyük etkisi olduğu belirtilmiştir. Böylece o zamana kadar kurulan ya da kurulma girişiminde bulunan partilerin aksine, DP ilk kez halkın isteği ve hareketiyle oluşturulduğundan, bu gelişmeyle çok partili parlamenter rejime adım atılmıştır (Girgin, 2001: 128-129).

Yeni siyasi yapılanma ile basın nefes almış, az da olsa üzerindeki baskıdan kurtulmuştur. Yapılan değişiklikler neticesinde hürriyet kavramı gün ışığına çıkmıştır. 50. maddedeki değişiklikler gazete ve mecmuaların kapatılması-toplatılması başlığı altında düzenlenmiştir (Bkz. Ek-12).

Basına yönelik sansür uygulamalarını azaltan kanunsal değişiklikler, yinede tam anlamıyla sansürün ortadan kalmasında yeterli olmamıştır. Özellikle, hükümeti eleştiren yazılarda gazeteler kapatılmış, kanunlara riayet edilmemiştir. 1946 yılında “Milli Şef” imzalı kararname ile *And* gazetesine (Bkz. Ek-13) sansür uygulanmıştır. 1946’da yasa değişikliğiyle gazete kapama yetkisi idari makamlardan alınır mahkemelere verilir. Gazete çıkarmada izin ve para yatırma şartları kaldırılır. DP iktidarının ilk dönemlerinde oldukça özgür ve demokrat yasalar çıkartılsa da sonraları basını ve özellikle de muhalif basını kısıtlayıcı ve susturucu yasalara girişilir (akt., Toruk, 2008: 105).

1947 yılında; *Yeni Sabah* gazetesi ise 27 Şubat 1947’de Genelkurmay Başkanı Org. Salih Omurtak’ın vazife seyahati esnasında Çorlu’da hakkında hürmet gösterenler arasında konuşurken söylediği sözlerin tahrif edilmiş şeklini neşrederek bu yazı ile Ordu’yu günlük politika işlerine bulaştırmak ve her zaman siyasî cereyan üstünde kalan Ordu’yu bu cereyanlara sokmak gayesini güden bir mahiyet vermiştir. Bu sebeple aynı tarihten itibaren süresiz kapatılmıştır (Kabacalı, 1987: 84). *Yeni Sabah* gazetesinin yanı sıra yaşanan birtakım gelişmelere dayanarak gazete kapatmaları devam etmiştir. “Hükümet, 1947 yılına olağanüstü sert önlemlerle giriyordu. Uluslararası gerginlik ileri sürülerek, İkinci Dünya Savaşı başladığından beri Türkiye’de yıllardır süregelen sıkıyönetim hükümetçe altı ay daha uzatılmaktaydı. *Vatan*, *Yeni Türkiye*, *Tasvir* gibi gazeteler de hükümete saldırgan tehditlerde buldukları gerekçesiyle mahkemeye veriliyorlardı” (Gevgilili, 1987: 50).

Tek parti yönetiminin baskıcı politikası 1945 yılından sonra değişime uğramıştır. “Aralık 1947’de sıkıyönetim nihayet sona erdi ve basın daha önce görülmeyen bir ifade ve eleştiri hürriyetinden yararlanmaya başladı. Bununla birlikte, bazı kısıntılar yürürlükte kaldı. Hükümetin dış politikası gerçekte eleştirilemiyordu; fakat bu hususta bütün partiler arasında büyük ölçüde bir görüş birliği olduğundan, bu kısıntı fazla kızgınlık meydana getirmiyordu (Demir, 2007: 152).

Demokrat Parti, kuruluşunun birinci yıl dönümü olan 7 Ocak 1947’de ilk büyük kongresini topladı. Kongrede söz alanlar yine hürriyet, demokrasi ve anayasanın uygulanmasını dile getirdi. Bu konuda “Ana Davalar Raporu” adı verilen bir rapor hazırlandı. Çok partili siyasi hayata geçişte özel bir önemi olan Ana Davalar Raporu’nda, şu dört konu üzerinde duruluyordu:

- a. Anayasaya aykırı antidemokratik yasa hükümetlerinin tasfiyesi,
- b. Yargı güvenliğine bağlı, demokratik bir seçim kanunu yapılması,
- c. Parti başkanlığı ile cumhurbaşkanlığının birbirinden ayrılması,
- d. Hükümetin ve idarenin faaliyetlerinde tarafsızlığın sağlanması (Karatepe, 1997: 118).

Demokrat Parti’nin sunmuş olduğu rapor, ‘Milli Şef’ yönetiminde yaşanan olumsuzlukların giderilmesi amacını taşımıştır. Dönem içerisinde yaşanan bütün olumsuz hadiseler dört başlık altında toplanmıştır. “Çok partili hayata geçene kadar, Ankara’da CHP’nin yayın organı olan *Ulus*’tan başka ciddi bir gazete mevcut değildir. 1947 yılından itibaren *Kudret Gazetesi* muhalif olarak Ankara’da çıkmaya başlamış ve önce DP’nin daha sonra ise MP’nin destekçisi olmuştur. Daha sonraları kurulacak olan *Zafer* gazetesi ise DP’nin savunucusu olma yolunu seçmiştir” (Dokuyan, 2013: 391).

1948 yılında ise, basınla ilgili İnönü imzalı 7 kararname, dönemi özetleyen bir yapıya sahiptir. Aradan yıllar geçmesine rağmen 50. madde üzerinde yaşanan değişikliklerin sadece kâğıt üzerinde kaldığı anlaşılmıştır. 1948 yılı içerisinde; *Markopaşa* (Bkz. Ek-14), *Müeyyt Nep* (Bkz. Ek-15), *Nizar*, *Razgari*, *El kaide*, *El Reyrum* (Bkz. Ek-16), *Vatan Cephesi*, *Zamedelsko*, *Zneme* gazetesi (Bkz. Ek-17) sansüre uğrayan gazeteler arasında yer almıştır.

1950 yılının seçim arifesine kadar olan dönemde, İnönü imzalı çıkarılan kararnameler ile gazete kapatmaları devam etmiştir. 1949 yılında; *Beşer* (Bkz. Ek-18), *Başdan* (Bkz. Ek-19), *Yedisekiz Hasanpaşa* (Bkz. Ek-20), *Rabotniçsko Delo* (Bkz. Ek-21), *Sovyet Haberler Servisi* (Bkz. Ek-22), *Glas Na Bulgarite* (Bkz. Ek-23) gazetesi ile *Free Bulgarie* (Bkz. Ek-24) dergisi sansüre uğramıştır. 1950 yılında ise *Vatan Cephesi* (Bkz. Ek-25) gazetesi ile *Le Panstinsans De Paix* (Bkz. Ek-26), *Festival* (Bkz. Ek-27) ve *Images* (Bkz. Ek-28) dergisi sansüre maruz kalmıştır.

Türkiye’de 1946 yılında çok partili döneme geçilmekle birlikte; özellikle 1950 yılından itibaren siyasal ve toplumsal alanda önemli değişimler yaşanmaya başlanmıştır. Zira bu tarihte yapılan seçimleri kaybeden CHP’nin muhalefete inmesiyle, cumhuriyet tarihinde iktidar ilk kez el değiştirmiş olmaktadır. Önemli bir dönüm noktası olan 14 Mayıs 1950 seçimlerinin ardından, 27 yıl boyunca kesintisiz ülkeyi yönetmiş olan CHP’nin iktidardan inmesiyle, tek parti dönemi ve siyaseti sona ermiştir. Ardından gelen dönemde ise, siyasi elitlere geniş halk kitleleri arasındaki kopukluklar giderilmeye çalışılmıştır (Işık, 2012: 129). 14 Mayıs 1950 seçimleri yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. CHP yerini DP’ye bırakmış, seçim sonuçlarıyla oluşan ortamda basın da yeni yasasına kavuşmuştur (Yücel, 1995: 13). Türkiye’yi 14 Mayıs 1950 Pazar günü ne kimse önceden tanıyabilir ve ne de kolaylıkla düşünebilirdi. Milyonlar, yıllardır baskı altında durdukları kovuklarından çıkmış ve genel oy adı verilen modern yaşamın en anlaşılmaz varlığını birdenbire ete ve kemiğe büründürmüşlerdi. 22 Mayıs 1950’de iktidarı resmen devralan DP, aynı gün Celâl Bayar’ı Türkiye’nin ilk sivil Cumhurbaşkanı seçiyordu. Bazı DP’liler 2 bin yılına kadar iktidarda kalacaklarını söyleyecek kadar mutlu, bazıları da İnönü’nün sınır dışı edilmesini önerecek kadar coşkulu ve öfkeliydiler (Gevgilili, 1987: 75).

DP’nin iktidara gelmesi, basın konusunda demokratikleşmenin de yolunu açar. 15 Temmuz 1950 yılında yeni bir basın kanunu yürürlüğe girer. Bu kanunla da, hükümetin basın üzerindeki kontrolleri hemen hemen kaldırılır (Tutar, 1993: 11). Demokrat Parti’nin iktidara gelmesinden çok kısa bir süre sonra, Temmuz 1950’de yeni Basın ve Matbaalar Kanunları kabul edildi. Basın Kanunu, 1931 Matbuat Kanunu’nun hükümete tanıdığı yetkileri kaldırdı. Artık gazete çıkarmak için izin almak gerekmiyordu; bildirimde bulunmak yeterliydi. Basın suçları Toplu Basın Mahkemeleri’nde yargılanıyor ve bu basın için bir güvence niteliği taşıyordu. Gazete sahipleri yayımlanan yazılardan dolayı sorumluluk atında değillerdi (Kabacalı, 2000: 213). DP iktidara geldiğinde hapisteki gazeteciler serbest bırakıldı, kapatılan gazeteler tekrar yayına başladı. Memlekette demokrasi ve özgürlük havası esmeye başlamıştı. Üzerindeki baskının kalkması neticesinde basın, geniş bir hürriyete kavuştu (Demir, 2007: 160). DP ile liberalizmden en çok faydalananlar arasında basın da yer almıştır. Gazetelerin okuyucu sayısı artmış, kullanılan kâğıt ve mürekkep miktarı o döneme kadar ulaşmadığı miktarlara ulaşmıştır. İthalatın

kolaylaşması ile makine ve teçhizat konusunda büyük yenileşme sağlanmıştır. DP'ye destek verme amacıyla Anadolu'nun her köşesinde gazete ve dergiler çıkarılmış fakat bu yayınlar çok fazla kaliteli baskı yapamamışlardır (Dokuyan, 2013: 394).

Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi basın üzerinde büyük bir etki yaratmış ve basın, DP'ye yüzünü dönmüş bir politikaya bürünmüştür. Basının uzun yıllar sırtında taşımış olduğu yükü bir kurtarıcı gibi gelip basının üzerinden alan Demokrat Parti'ye karşı ilgi oldukça fazla olmuştur.

1950 seçimleri öncesinde Halk Partisi, Atatürk tarafından kurulan, Cumhuriyet'i ilan eden, bürokrasi ve ordu desteği alan, laiklik ve modernleşmenin öncülüğünü yapan parti olarak kendisini iktidar için Demokrat Parti'den daha şanslı buluyordu. Seçmenler ise Halk Partisi'ni, kendisi için bir ayrıcalık olarak gördüğü misyonundan değil, bu misyonu kazanabilmek için uyguladığı baskılardan, savaş yıllarında yüklediği iktisadi külfetlerden sanıyordu. Tahsildar çantası ve jandarma dipçigi, Halk Partisi yönetiminin halk nazarındaki sembolü haline gelmişti. Demokrat Parti'nin seçimlerden umulmadık bir başarıyla çıkmasında, halk kitlelerinin bu partiye duyduğu köklü ve yaygın muhalefetin yanında, toplumsal yapıdaki değişmeler de etkili oldu (Karatepe, 1997: 121).

Tablo 5: 1946-1950 yılları arasında yayınlanan gazete ve dergilerin istatistikî rakamları.

Diller	1945		1950	
	Günlük	Günlük Olmayan	Günlük	Günlük Olmayan
Türkçe	52	259	101	505
Fransızca	4	2	3	6
İngilizce	-	2	-	3
Almanca	-	-	-	-
İtalyanca	-	-	-	-
Rumca	2	3	3	11
Ermenice	2	4	2	8
Türkçe-	-	5	-	2

Fransızca				
Fransızca-İbranice	-	1	-	3
Yahudice-İbranice	-	-	-	-
Toplam	60	276	109	538

Kaynak: Dokuyan, 2013: 395.

II. Dünya Savaşı boyunca Türkiye'nin yaşadığı iç ve dış sorunlara karşı ülkenin tepkisini basın yansıtmıştır. Türkiye'nin yüreğinin nasıl attığını, beyninin nasıl çalıştığını derinliğine anlatacak en önemli kaynak, Türk basınında çıkan yazılar ve yorumlardır. Bu dönemin bir bakıma nabzını yoklamak için basın en önemli kaynak niteliğindedir. Savaş yıllarında basın sıkı bir denetime tabi tutuluyordu. Birtakım basın yasaları ve tüzükleri bu konuda hükümete geniş yetkiler vermektedir. Basın, iç ve dış politika konularında, ancak belirli sınırlar içinde yazabiliyor, haber yayınlatabiliyordu. Bu dönemde basında çıkan yazılar genellikle uluslararası siyasetin önceliğinden dolayı dış politika ile ilgili oluyordu. Başka bir açıdan basın, dış politikadaki hassas dengelerden dolayı hükümetin özellikle izlediği bir alanı oluşturmaktaydı. Sonuçta hükümetin dış politikada benimsediği dengeli tutum basına da yansıyor, bazen ise basında farklı siyasal tutumlar, farklı eğilimler yer alabiliyordu. Hükümet ise bazı durumlarda buna göz yumuyordu, çünkü basında ortaya çıkan bu durum hükümetin dış politika da oluşturmaya çalıştığı denge siyasetine de yardımcı oluyordu. Savaş yıllarında Türk basını hem uluslararası koşulların ağırlığından, hem de hükümetin denetiminden dolayı iç politikaya fazla yer ayıramazdı, bu alanda biraz ileri gitmek hemen hükümetin tepkisine yol açabiliyordu. Bu durumunun nedeni olarak ise, Türkiye'nin bölgede önemli bir ülke olması ve savaşan devletlerin Türkiye'yi kendi yanlarına çekmek için basını kendi etki alanlarına almaya çalışmaları gösterilebilir. Buna bağlı olarak da hükümetin basın üzerindeki denetimlerini artırdığı söylenebilir (Vural, 2008: 381).

İktidarın meşrutiyetini sağlamak amaçlı basın üzerindeki sansür uygulamaları, İkinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı dönemlerde de etkili olmuştur. Uzun yıllar basın, uygulanan sansür altında temelinde yatan gerçekliği

yaşayamamıştır. Kanunsal düzenlemelere rağmen basın, istediği hürriyete kavuşamamış, toplum ve basın bütünleşmesi gecikmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ONİKİ ADA İLE İLGİLİ HABERLERİN ANALİZİ

Bölüm başlığı altında Oniki Ada ile ilgili haberlerin değerlendirilmesi, Oniki Ada hakkında genel bilgiler, Türk basınında Oniki Ada ilgili haberler ve yorumsal açıklamalarına değinilmiştir. Araştırmanın yöntemi olan içerik analizinin tanımı ve kategorilendirme hakkında da bilgi verilmiştir. Araştırmanın amacını, önemini, kapsam ve sınırlılıklarını, evren ve örneklemini ve araştırma sorunu bölüm başlığı altında değerlendirilmiştir.

3.1. METODOLOJİ

Çalışmanın bu kısmında, çalışma kapsamına dâhil edilen gazetelerdeki haber başlıkları, haber ve yazılar içerik analiziyle incelenmiştir. Bu doğrultuda öncelikle içerik analizinin temel özellikleri hakkında kısa bir bilgi verilmiş, daha sonra ise araştırma örnekleminin özellikleri ve seçilme nedenleri üzerinde durularak, haber, haber başlıkları ve yazıların hangi kategorilerle ele alındığı açıklanmıştır. Örnekleme giren gazetelerin birinci ve devam sayfasında yer alan Oniki Ada ile ilgili haber ve yazı başlıkları içerik analizi metodu ile SPSS programında analiz edildikten sonra tablo şeklinde yorumlanmıştır.

3.1.1. Araştırma Sorunu

Olağanüstü durumlarda basın, haber ve bilgilendirme fonksiyonlarına ilave olarak toplumsal bütünleştirme-toplumsallaştırma ve kamuoyu oluşturma ile ilgili haber, yorum, şiir, hatıra, askerî ve sivil dayanışma örneklerini ön plana çıkartmaktadır.

3.1.2. Araştırmanın Amacı

Oniki Ada ile ilgili kitaplar, makaleler ve gazetelerin yer aldığı çeşitli kaynaklar incelenerek, “Oniki Ada tarihi” kapsamında, Adaların İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Yunanistan’a geçiş süreci basın taraması, niteliksel tarih betimlemesi ve içerik analiziyle incelenmiştir. Yakın tarihin karanlık noktalarına ışık

tutmak amaçlı yapılan bu çalışmanın uygulama safhasında, 1945-1946 ve 1947 yılları arasında yayınlanmış olan gazetelerin haberlerinden yararlanılarak, basın gözüyle dönemin etkin siyaseti değerlendirilmiştir. Adaların kaybediliş sürecinde Türkiye'nin tutumu, Adalar üzerindeki İtalya hâkimiyetinin nasıl son bulduğu ve Adalar üzerinde hak talep eden Yunanistan'ın politikası karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

3.1.3. Araştırmanın Önemi

Dönemin, Tek parti rejiminin basın üzerindeki etkisini değerlendirmek ve İkinci Dünya Savaşı sırasında, Türk basınının Oniki Ada'ya verdiği değer ölçülmesi yönünden çalışma önem arz etmektedir. Sansür ve kapatmalara maruz kalmasına rağmen, Türk basını Oniki Ada ile ilgili haberleri toplumla paylaşarak işlevini yerine getirmeye çalışmıştır. Basının, bütünleştirme-toplumsallaştırma ve kamuoyu oluşturma işlevlerini yapmasında siyasetin ne derece etkili olduğunu ortaya koyulmuştur. İkinci Dünya Savaşı'na katılan devletlerin Oniki Ada'ya yönelik düşüncelerinin anlaşılması ve basının Oniki Ada'ya bakışının değerlendirilmesi, çalışmanın analiz ve kuram çerçevesinde yer almıştır. Genel bir bütünlük içerisinde basının toplumsal işlevleri, İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye ile medya-siyaset ilişkisini ortaya koymak açısından çalışma önem göstermektedir.

3.1.4. Kapsam ve Sınırlılıklar

“Oniki Ada tarihi” kapsamında kültür, ekonomi, din, eğitim ve siyaset gibi temel başlıklar gazete, makale ve kitaplarda detaylı bir şekilde işlenmiştir. 1945-1946 ve 1947 yılları arasında yaşanan Oniki Ada ile ilgili gelişmeler, Adaların tarihi ve coğrafi yapısının anlatılması noktasında kitap ve makaleler, sürecin tanıtılma noktasında ise Türk basınından yararlanılmıştır. Çalışma, Türkiye'de 1945-1946 ve 1947 yılları arasında çıkan on farklı gazete ile sınırlandırılmıştır. Türk basını karşısında aynı dönem Yunan basınından kıyaslı çalışma yapılamamıştır. Oniki Ada sürecinin anlaşılabilmesi açısından gazetelerde yer alan haberler, manşet başlıklar, spotlar ve köşe yazıları değerlendirilmiştir. Gazeteler karşılaştırmalı olarak incelenmiş, farklı bilgiler ön plana çıkarılarak süreç ele alınmıştır.

3.1.5. Evren ve Örneklem

Çalışma evrenine dönem basınının tümü, örnekleme ise Oniki Ada ile ilgili haberlere yer veren ve Türkiye’de yayınlanmış olan 1945-1946 ve 1947 yılları arasındaki 10 farklı gazete seçilmiştir. Bunlar; *Akşam*, *Cumhuriyet*, *Tan*, *Tasvir-i Efkâr*, *Türk Sözü*, *Ulus*, *Vakit*, *Vatan*, *Yeni Asır* ve *Yeni Sabah* gazetesinden oluşmaktadır.

3.1.6. Yöntem

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Oniki Ada ve Yunanistan’ın durumu ile 1945 ve 1947 yılları arasında Oniki Ada’nın kaybedilişini ele alan kitap, makale ve gazeteler; basın taraması, niteliksel tarihsel betimleme ve içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Kuramsal çerçevede medya ve siyaset ilişkisi, metodoloji kısmında Oniki Ada sürecinin Türk basını tarafından işlenişi irdelenerek, diğer eserlerde yer almayan bilgilere ulaşmaya gayret edilmiştir. Araştırmanın uygulama safhasında ele alınan süreli yayınlardaki haber, başlık, spot ve köşe yazıları ile Oniki Ada sürecinin belirlenen tarihler arasındaki gelişmeleri incelenmiştir. İçerik analizi yöntemiyle kategoriler oluşturulmuş, SPSS yardımıyla kodlar girilerek istatistikî verilere ulaşılmıştır. Analiz neticesinde, gazetelerin haber yoğunluğu tespit edilmiş, niteliksel tarihsel basın yöntemi çerçevesinde, gazetelerin yoğunluk gösterdiği tarihlerin yorumlaması yapılmıştır. Ayrıca, arşiv belgelerinden yararlanılması da çalışmaya farklı bir zenginlik katmıştır.

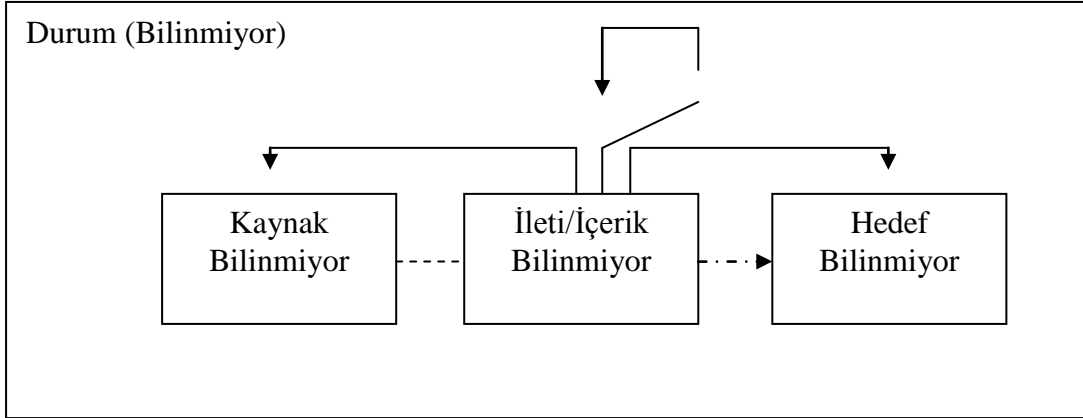
3.1.6.1. İçerik Analizi

İçerik çözümlene tekniklerinin ilk uygulamaları 16. yüzyıla değin uzanmaktadır. O günlerin tek iletişim kanalı olan gazeteler üzerinde yapılmıştır. Gazetelerde dinsel, ilahi gibi mesajların ne ölçüde yer aldığı bu yöntem kullanılarak öğrenilmeye çalışılmıştır. Günümüzde kullanılan içerik çözümlene tekniklerinden uzak bu araştırmalardan sonra, asıl gelişmenin 20. yüzyıl başlarında olduğu görülmektedir. ABD’deki gazetecilik öğretimi gören öğrenciler tarafından gazeteler üzerinde yapılan bu analizlerde, gazetelerdeki konular iç politika, iş, suç işleme,

boşanma, spor vb. konu başlıklarına göre saptanmıştır. Daha sonra ise ilgi, edebiyata ve dil konularına kaymıştır (Aziz, 2011: 129).

İçerik çözümlene tekniğinin tarihsel gelişimi içerisinde farklı tanımları yapılmıştır. Bunun temel bir farklılık olmamakla birlikte bu tekniğe farklı bakış açılarının ileri geldiği söylenebilir. İçerik çözümlenmesi ile ilgili olarak yapılan tanımların en eskisi, bu yöntemin bilimsel olarak kullanılmaya başlanmasında yoğun katkıları olan Bernard Berelson tarafından yapılmıştır. Berelson içerik çözümlenmesini, “İletişimin açıklanan içeriğinin yansız, dizgeli (sistemik) sayısal tanımlarını yapan bir araştırma tekniği” olarak belirtmektedir (Karasar, 1999: 107). İçerik çözümlenmesi, sayılamayanların nicelleştirilmesidir. Klaus Krippendorf’un tanımına göre; İçerik çözümlenmesi bir mesajın içindeki verilerden yinelenen ve değerli çıkarımlar yapan bir araştırma tekniğidir (Aziz, 1990: 108).

Şekil 2: İçerik Çözümlenmesi Mantığı

Kaynak: Gökçe: 2001, 27.

İleti içeriğini analiz etmeyi amaçlayan bu teknik araştırmacıya istediği zaman ve yerde üretilmiş olan iletileri seçme serbestliği tanımaktadır. İçerik analizi iletişim içeriğinin nesnel, sistematik ve sayısal tanımlamasını vermeyi amaçlamaktadır. İçerik analizi, verileri tanımlamaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri çıkarmaya yöneliktir. Temelde yapılan işlem birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize etmektir. İçerik analizi dört temel aşamada

gerçekleşir; 1. verilerin kodlanması, 2. temaların bulunması, 3. verilerin kodlara ve temalara göre analiz edilmesi, 4. bulguların yorumlanmasıdır (Bal, 2004: 78).

İletişim sürecinde, kim kime, ne amaçla ve hangi araçla, hangi koşul ve ortamda, ne söylüyor formülünde, özellikle “ne söylüyor” sorusuyla ilgili inceleme, söyleneni anlamlandırmayı, dolayısıyla içeriğinin ne olduğunun incelenmesi gerekir. Dolayısıyla geleneksel içerik analizi mesajın neyi anlattığı üzerine olan incelemedir. İçerik analizi elbette iletişim sürecinin diğer öğelerine de uygulanabilir. İçerik analizi temel olarak yazılı, sözlü, görüntülü veya kaydedilmiş belgelerin incelenmesidir. İçerik analizi sistemli ve nesnel bir şekilde mesajların özelliklerini belirleyerek çıkarsamalar yapma tekniğidir. İçerik analizi bir iletişimin ifade edilmiş içeriğini nesnel, sistemli ve nicel betimleme için yapılandırılmış bir araştırma tekniğidir. İçerik analizi metin temasının analizini, indeks çıkarma, içerikteki yönelimi belirleme ve iletişim seviyelerini karşılaştırmak için yapılır. İçerik çözümlemesi, bir gözlem yönteminden çok bir çözümleme yöntemidir (Geray, 2006: 147). Yazılı, görsel ve işitsel medya da yer alan tüm ürünler, sosyal ve ticari hayatta yer bulan tüm iletişimler, filmler, ilanlar, afişler, posterler, bildiriler ve konuşmalar insanları ikna etmek ve etkilemek içindir. Ancak, aynı yere bakan insanları aynı şeyi görmedikleri gibi, aynı belgeyi okuyan, dinleyen veya gören insanlar da farklı algılamalara sahip olurlar. İçerik analizi outputların (sonuçların) daha sağlıklı oluşmasına ve amaca uygun olmasına yardımcıdırlar (Arıkan, 2011: 57).

Temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilir. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramlaştırılması, daha sonra ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekir. İçerik analizi yazılı, sözlü bir metni veya sembolü analiz edip rakamlara dönüştürüp bu rakamların üzerinde yoruma gitmek, diğer bir deyişle rakamları tekrar söze dönüştürmek olarak da tanımlanabilir. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Kıncal, 2010: 189).

İçerik analizi yoluyla verileri tanımlamaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışırız. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 162).

3.1.6.2. Kategorilendirme

Gazeteler iki aşamada incelenmiştir. Birinci aşamayı; kullanılan gazetelerin isimleri, yayınlanan haberlerin tarihi, haberin sayfa numarası, haberin sayfadaki durumu, haberde fotoğraf kullanımı, haberin dili, haberin yaklaşımı, haberde eksik yön (5N1K çerçevesinde değerlendirilmiştir), haberin kaynağı ve haberin konusu oluşturmaktadır. İkinci aşamada ise, içerik analizinin temel mantığıyla hareket edilerek incelenen gazetelerde yer alan Oniki Ada haberleri tek tek kodlanarak, bunlar sınıflandırılmıştır. Gazetelerde yayınlanan her haber için kodlama cetveline numara girilmiş, Oniki Ada ile ilgili yapılmış bütün haberlerin toplam sayısı bulunmuştur. Gazeteler karşılaştırmalı olarak ikinci aşamada incelenmiştir. “Kodlama cetvelinin temel amacı, sınıflandırma sisteminin metne nasıl uygulanacağını, hangi bilgilerin hangi kategori içinde nasıl kodlanacağı yönünde standart bir ölçü kullanılması için açık ve ayrıntılı bilgi sunmaktır. Çünkü bir araştırmanın güvenilirliğinin temeli buraya dayanmaktadır (Gökçe, 2001: 72).

3.2. ONİKİ ADA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Bölüm başlığı altında Oniki Ada tarihine ve coğrafi yapısına yönelik genel bilgilere yer verilmiştir. Tarihi süreç içerisinde hangi devletlerin Adalar üzerinde hâkimiyet kurduğu, siyasi yapı altında Adaların toplum yaşantısı ve ekonomik faaliyetlerine değinilmiştir. Coğrafi yapı çerçevesinde Oniki Ada'nın hangi Adalardan oluştuğu, fiziki yapısı, yüz ölçümü ve komşuları incelenmiştir. Anadolu ve Avrupa arasındaki bir köprü niteliği taşıyan Oniki Ada, özel konumundan ötürü Avrupalı devletlerin ilgi odağı haline gelmiştir. Adaları üs ve ticari amaçlarla kullanmak isteyen Avrupa devletleri, eski topraklarını geri almak ve Anadolu'nun güvenliğini sağlamak isteyen Türkiye ile karşı karşıya gelmiştir. Oniki Ada'nın

coğrafi bilgileri neticesinde Adaların ne denli önemli olduğu görülmüştür. Tarihçesi altında bu önemi fark eden medeniyetlerin hâkimiyet mücadelelerine yer verilmiştir.

3.2.1. Oniki Ada'nın Coğrafi Konumu

Birçok medeniyeti içinde barındırmış olan Oniki Ada, coğrafi yapısı itibariyle kıtalar arasında bir köprü görevi görmektedir. Gerek ticari gerekse askeri şartların uygunluğu farklı devletlerin adalara yönelmesini sağlamış ve hâkimiyet mücadelelerinin yaşanmasına neden olmuştur.

Anadolu'ya açılan kapı niteliğinde olan Ege Denizi, Akdeniz'in kuzeye doğru uzanan bir parçası durumundadır. Kuzeyden güneye uzunluğu 660 kilometreyi bulan dikdörtgen şeklindeki Ege Denizi'nin kuzeyde 270, orta kısımlarda 150, güneyde 400 km civarında genişliği vardır. Bütün bu sınırlar içerisinde Ege Denizi 214.000 kilometrekarelik bir alana sahiptir. Bu denizin en önemli özelliklerinden birisi de Çanakkale Boğazı ile Marmara Denizi'ne, oradan da İstanbul Boğazı ile Karadeniz'e bağlantısının olmasıdır. Ege Denizi, Anadolu ile Yunanistan arasında bulunan irili ufaklı 3 bin kadar ada ve ada görünümündeki kara parçalarını da içine alan yarı kapalı bir denizdir. Anadolu yarımadasının batı kıyılarının çok fazla girintili ve çıkıntılı olması ile bu kıyılara yakın konumda çok sayıda ada bulunması, Ege Denizi'nin daha önce büyük bir kara parçası olduğunu düşündürmektedir. Oniki Ada ismi, Batı Anadolu kıyılarının güneyinde ve kıyılara çok yakın bulunan adalara denir. Başta Rodos olmak üzere bu adalar; Sömbeki (Simi), Herke (Halki), İlyaki (Tilos), İncirli (Nisiros), İstanköy (Kos), Kilimli (Kalimnos), Leros, Patmos, Astropalya (Astipalya), Kaşot (Kasos), Kerpe (Karpachos) ve Meis (Kastellorizos)'tir. Yunanistan ile Anadolu yarımadası arasında bulunan yaklaşık 3 bine yakın adalar içinde önemli bir yere sahip olan Oniki Ada, tarihe tanıklık etmesi ve kendisinin tarih olması ile daha da önemli bir hale gelmektedir (Taşkıran, 2014: 15). Yunanistan, Makedonya ve Anadolu'nun batı ve güneybatı kıyılarını içine alan bölge, Anadolu ile Yunanistan arasında geçiş noktasında yer almaktadır. Bu özelliğinden dolayı çeşitli medeniyetlerin etkisinde kalmıştır (Ahabab, 2012: 64).

Oniki Ada'nın Anadolu ve Yunanistan'ı birbirine bağlaması, hâkimiyet mücadelesini meydana getirmiş ve bunun en önemli nedenini de coğrafi yapı

oluşturmuştur. Adaların en büyüğü olması itibariyle egemen güçler, ticari yapılanmaları ve askeri konuşlandırmalarını Rodos Adası üzerine inşa etmiştir.

Akdeniz coğrafyasında Rodos, Babil'den Sicilya'ya, Boğazlar'dan Nil Nehri'ne kadar bütün eski deniz yollarının kesiştiği noktada, Küçük Asya kıtasını çevreleyen çok önemli bir yerde bulunmaktadır. Adalar, Ege Denizi'nin güneydoğusunda bulunan ve tarihin her döneminde, ekonomik yönden Anadolu'ya bağlı kalan bir yapı içerisinde olmuştur (Doğan, 2013: 67). Rodos Adası'nın yüzölçümü 1404 kilometrekare olup, kuzeydoğu ve güneybatı yönünde, Kumburnu ile Prasonisi Burnu arasında 80 km uzunluğu, Lardos ile Armenisti (Monolifhos) Burunları arasında yaklaşık 38 km genişliği vardır. Yapı itibariyle oldukça engebeli olan Rodos Adası'nın büyük bir kısmını dağ sırası oluşturmakta ve dağların yüksekliği Atairo veya bugünkü adıyla Ataviros Dağında 1215 metreyi bulmaktadır. Adanın kuzeydoğu ucunu oluşturan Kumburnu ile karşısındaki Anadolu kıyısının en yakın noktası olan Prinari burnu arasında 18 km uzaklık vardır. Normal geçiş yolu olan Marmaris ile Rodos limanı arasındaki mesafe ise 45 km yani yaklaşık 25 deniz milidir (Bastıyalı, 1999: 7). Coğrafi konumu nedeniyle Adalar üzerinde Akdeniz iklimi hâkim olmuştur. Ticari alanda Akdeniz ikliminin etkisiyle Adalarda yetiştirilen ürünler, çevre ülkelerde pazar arayışına çıkmıştır. Bu arayış neticesinde çevre ülkeler Adalar ile tanışmış ve Adaların önemini anlamıştır. Yarımada özelliği taşıyan Yunanistan ve Anadolu, bu ürünlerin en çok ticaretini yapan kesimler olarak ön plana çıkmıştır. Özellikle Anadolu ile Adaların karşılıklı bir yapıda bulunmaları, liman ticaretinin gelişmesine katkı sağlamıştır. Daha sonraki yıllarda karşılıklı ticaret kendini fetih için yapılan seferlere bırakmıştır.

3.2.2. Oniki Ada'nın Tarihçesi

Rodos'ta Türk hâkimiyeti en güçlü etkisi 1071 Malazgirt Savaşı'nın ardından Doğu Anadolu'dan gelen Türkmen birliklerine dayanmaktadır. "Selçuklular 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'ya yayılmaya ve yeni yerler iskân etmeye başlamışlar. Selçuklu komutanları yerleştikleri bölgelerde organize olarak buralara Türk nüfusunu yerleştirmeye çalışmışlardır. Bununla birlikte buldukları bölgelerde kendi küçük devletlerini kurarak beylikler halinde fetihlerini sürdürmüşlerdir ve gittikleri toprakları Türkleştirmeye çalışmışlardır. Bu dönemde Türkler Anadolu'nun

Batı sahillerine kadar gelmişlerdi. Türklerin Ege sahillerine yaklaştığı dönemlerde hâkimiyetin kesin olarak hangi devletin elinde olduğu belli değildir. Adalarda, Venedik, Ceneviz ve Bizans arasında çekişmeler sürekli devam etmişti. Ancak Venedik, diğer devletlere göre daha avantajlı durumdaydı. Ege’de büyük koloniler kurmuşlar ve deniz ticareti konusunda tek rakipleri Ceneviz’di” (Uzunçarşılı, 1994: 231).

Çaka Bey, üzerine iki kez gönderilen imparatorluk donanmasını yenerek Midilli, Foça, Sisam ve Sakız’ın ardından 1091’de Rodos’u ele geçirmiştir. Bu istikrarlı genişleme politikası sadece Bizans’ı değil Çaka Bey’in damadı olan Kılıç Arslan’ı da tedirgin etmiştir. Kılıç Arslan, Bizans’ın kışkırtmasıyla tahtında gözü olduğuna inandığı kayınbabası Çaka Bey’i, bir şölen sırasında öldürmüştür. Ancak Ada üzerinde Türk hâkimiyeti devam etmiştir (Orakçı, 2012: 13). Rodos, Bizans hâkimiyeti altında iken, Venedik ve Ceneviz gibi dönemlerinin güçlü denizci devletleri arasında da mücadele sebebi olmuştur. Çünkü bu devletler Haçlı Seferleri ile Ortadoğu’ya açılan “Levante” denilen, Doğu Akdeniz’de çok büyük önem taşıyan ticarete egemen olmak istiyorlardı. Ege ticareti açısından tarih boyunca önemini yitirmeyen Rodos üzerinde hâkimiyet kurma konusunda bu iki denizci devlet defalarca karşı karşıya gelmiştir. Bu mücadele sırasında Rodos ve Oniki Ada, önce Venediklilerin (1082), daha sonra da Cenevizlilerin (1248) eline geçmiştir (Doğan, 2013: 71). Adalar, bölge devletleri tarafından önemli görülmüş ve bu nedenle devletler, hâkimiyet mücadelesi içine girmiştir. Bu mücadele, özellikle denizcilik alanında gelişmiş beylikler arasında daha çok yaşanmıştır.

Boğazlar’da ve Akdeniz üzerinde egemenlik düşüncesi, Oniki Ada’nın işgal edilmesini zorunlu hale getirmiştir. İlk girişimin ise “Rodos Şövalyeleri” tarafından gerçekleştirilen akınlar olmuştur. “15 Ağustos 1309 miladi senesinde, 709 hicri senesine denk gelen tarihte, Rodos Adası’na şövalyeler tarafından sefer düzenlenmiştir. Adaya yerleşmiş olan tutarsız ve dağınık durumdaki Türk ve Arap fırkaları, askeri mahiyetlerini takdir etmeye tenezzül etmedikleri şövalyeler tarafından şiddetli bir saldırıya maruz kaldıktan ve birçok zayıt verdikten sonra, dağınık gemileriyle, yenilerek denize açılmıştır. Şövalyeler kolaylıkla birkaç gün içinde Adaları zapt etmiştir. Tutsak bulunan Hıristiyanlar kendi memleketlerine gönderilmiş, Müslümanlar ise esir olarak kalmışlardır. Şehrin ele geçirilmesinden

sonra seferlere devam edilmiş ve Lindos ile yakında bulunan şehir istihkâmları da zapt edilmiştir. Adaların ele geçirilmesinden yaklaşık bir sene sonra Sultan Osman Gazi, özellikle Rodos Adası'nı geri almaya çalışmıştır. Osman Bey'in, Rodos Adası'nı 'Saint-Jean' şövalyelerinden almak için gemilerle asker götürdüğü kaleyi kuşattığı halde muvaffak olamadığı şeklinde kaynaklarda rivayetler yer almıştır” (Avcı, 2007: 60). Oniki Ada'nın özellikle de Rodos'un, tarih sürecinde ilk sayılabilecek önemli kuşatması Şövalyeler tarafından gerçekleştirilmiştir. Rum nüfusunun fazla olması nedeniyle kuşatma kısa sürmüş, hem içerden hem de dışarıdan yardım alınarak, Rodos şehri kısa sürede ele geçirilmiştir.

Yavuz Sultan Selim ölümünden önce oğluna, devletin selâmeti için iki sefer yapmasını, Belgrat ile Rodos'un zapt edilmesini vasiyet etmiştir. Çok güçlü ve büyük bir öneme sahip olan bu iki kale, Hıristiyanların ele geçirilemez olarak değerlendirdikleri aynı zamanda da Hıristiyan hükümdarların istedikleri zaman karadan ve denizden Osmanlı Devleti'nin önemli noktalarına hücum edebilecekleri iki kapı niteliği taşımıştır. Sultan Süleyman tahta geçince, ilk işi bu iki mühim kaleden Belgrat'ı zapt etmek olmuştur. Bundan sonra da aynı derecede önemli olan Rodos'un fethi kalmıştır. Kanuni'yi bu fethi zorlayan sebepleri, Hermes Balducci şöyle ızah etmektedir: “Bunlardan en mühim sebep, Sultan Selim'in Mısır ve Suriye'yi fethettikten sonra bu yeni vilayetlerin idaresinde zorluklarla karşılaşmıştır. En kısa yol olan denizden, birçok defa lüzum görüldüğü halde, ne bir gemi gönderebilmiş ne de getirtebilmiştir. Bu gemilerin çoğu da Rodosluların eline geçmiştir. Güçlü bir deniz kuvvetleri bulundurmak ve denizlerde hâkim olmak temel amaçtır. Aynı zamanda Rodos'ta oturan Kudüs Saint Jean Şövalyeleri, gerek din gayreti, gerekse doğudaki memleketlerini yeniden ele geçirmek arzusu ile toprakları zapt etmek için teşvikten geri durmamışlardır” (Bastıyalı, 1999: 39).

Osmanlı Devleti'nin yükselme döneminde, Adaların Anadolu'nun güvenliği açısından önemi daha da anlaşılmış ve tekrar ele geçirilmesi için girişimlere başlanmıştır. Fatih Sultan Mehmet'in hükümdarlık döneminde, Adalara belirli aralıklarla seferler düzenlenmiştir. “Osmanlı Donanması'nın Venedik ve Cenevizlilerle başa baş mücadele edebilecek seviyeye ulaştığı Fatih Sultan Mehmed döneminde, Ege Adaları yeniden ilgi odağı olmuştur. St. Jean Şövalyeleri'nin Bodrum'a hâkim olmasının Anadolu güvenliğini tehlikeye sokacağını fark eden Fatih

Sultan Mehmed, bu tehdidi bertaraf etmek için fırsat aramaktaydı. Nitekim İstanbul'un fethini tebrik etmek için gelen Rodosluların, 1541 yılındaki ticaret anlaşmasının yenilenmesi teklifi Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmemiştir. Bu da savaşa neden olmuştur (Ahabab, 2012: 66).

Sultan Süleyman, Rodos Şövalyeleri üzerine yapılacak sefer için askeri hazırlıkların yapılması emrini vermiştir. Ordunun başına İkinci Vezir Pulak Mustafa Paşa getirilmiştir. Sefer için iki güzergâh belirlenmiştir. Kanuni komutasındaki ordunun karadan, Mustafa Paşa komutasındaki donanmanın ise denizden yola çıkması kararlaştırılmıştır. Donanma irili ufaklı 700 gemi ve 200 bin askerden oluşuyordu. 14 Haziran 1522'de İstanköy'e uğrayan 30 Osmanlı kadırgası, kısa süre sonra Rodos önlerine gelmiştir. Askeri harekât başlamadan önce Padişah, ada halkına ve şövalyelere hitaben elçi vasıtasıyla bir mektup göndermiştir. Ancak bu mektuba olumlu veya olumsuz bir cevap alınamamasından ötürü, 24 Haziran'da karaya asker çıkarılmaya başlanmıştır. Yaklaşık beş ay süren kuşatmadan sonra, Şövalyeler teslim olmuş ve Rodos Adası Osmanlı toprağı haline gelmiştir (Doğan, 2013: 73).

Adanın sağlam bir kaleye sahip olması kuşatmanın uzun süre devam etmesine neden olmuştur. Osmanlı Devleti, dirayetli bir şekilde seferlerine devam etmiş ve sonunda Oniki Ada'yı vatan toprağı haline getirmiştir.

Osmanlı hâkimiyeti altında geçen refah ve huzur dolu yılların ardından Osmanlı devletinde gerileme dönemine girilmiş ve Adaların kaybı süreci başlamıştır. Trablusgarp ve Bingazi'yi işgale karar veren Avrupa devletlerinin muvafakatlerini de sağlamış olan İtalya, 28 Eylül 1911 günü İstanbul'daki elçisi De Martino vasıtasıyla Sadrazam Hakkı Paşa'ya bir ultiatom vererek, işgal sırasında kendisine mukavemet edilmemesi için mahalli makamlara emir verilmesini talep etmiş ve kabul edilmesine imkân bulunmayan bu ultiatomun reddi üzerine de Trablusgarp'a kuvvet sevk ederek Osmanlı'ya karşı savaşa girmiştir (Turan, 1965: 81). Osmanlı Devleti uzun süren çabalar sonucunda topraklarına kattığı Oniki Ada'nın kaybı sürecine, bu ultiatomun bildirilmesiyle dâhil olmuştur. İtalya, daha açık bir şekilde Osmanlı hudutları içinde bulunan Trablusgarp'ı işgal etmek için, Anadolu'dan Trablusgarp'a savaşa giden Türk askerlerine yardım kolunu kesmek ve sözde "geçici olarak" Oniki Ada'yı işgal etme kararını almıştır.

Yaşanan tüm bu gelişmelerin temelini, “Hasta adam” olarak nitelendirilen Osmanlı Devleti’nin, Avrupa devletleri tarafından paylaşılması oluşturmaktadır. Oniki Ada’nın kaybı sürecinde etkili bir siyaset güden Yunanistan, bu dönemdeki yapılanmalardan gücünü almıştır. Öyle ki, Yunanistan’da kurulan merkezi bir yönetimin bünyesine Rodos ve İstanköy’ün dışında kalan, Leros, İkaria, Patmos ve Sisam adaları, bu yönetimin şemsiyesi altına alınmıştır (Bastıyalı, 1999: 118). 1945 ve 1947 yılları arasında yaşanacak olan gelişmelerin başlangıç noktası, alınan bu kararlar ile belirlenmiştir. Osmanlı Devleti’nin gerileme döneminde almış olduğu kararların Adalar üzerindeki siyasi etkisi, Türkiye Cumhuriyeti döneminde de devam etmiştir.

İtalya, verdiği ultiमतolara rağmen Trablusgarp’ta çetin bir direnme ile karşılaşmıştır. Gönüllü olarak Libya’daki mukavemeti teşkilât etmeye giden Mustafa Kemal ve Enver Bey gibi genç Türk subayları, Libya halkını örgütleyerek bir direniş cephesi oluşturmuşlardır. Bu yüzden de Libya Savaşı uzayıp gitmiş, İngiltere ve Fransa gibi büyük Avrupa devletlerinin saygınlığı azalmaya başlamıştır. İtalya, yaşanan bu gelişmelerden ötürü yıpranmış ve İtalyan halkı huzursuz olmaya başlamıştır. Meydana gelen hadiseler ve beklenmedik direnişlerden ötürü İtalyan donanması, Ege Denizi’ne yönelmiş ve Adalara üs kurmak amaçlı el koymuştur. Ancak bu durum diğer Avrupa devletlerini rahatsız etmiş ve bu tutumundan vazgeçmiştir (Taşkiran, 2010: 100). İtalya’nın temel hedefi Oniki Ada’nın en büyüğü ve stratejik açıdan daha çok öneme sahip olan Rodos’u ele geçirmek olmuştur. Bu emelini gerçekleştirmek için büyük devletlerin rızasını almak ve oluşabilecek engellerin önüne geçmek en önemli koşul haline gelmiştir.

Trablusgarp’ı savunmak durumundayken savaşın Oniki Ada’ya sızramasıyla çaresiz kalan Osmanlı Devleti, İtalya’nın bu işgaline karşılık olarak Anadolu’daki İtalyanları sınır dışı etmekten başka bir varlık gösterememiştir. Trablusgarp Savaşı’nın Osmanlı Devleti’nde yaratmış olduğu çöküntüden faydalanmak isteyen Balkan halkları arasında, belirgin bir faaliyet göze çarpmış ve yapılacak olan antlaşmanın zemini hazırlanmıştır (Orakçı, 2012: 24).

Osmanlı Devleti, büyük devletlere karşı direnememiş ve yorgun düşerek politik sürecin başlamasına müsaade etmiştir. “İtalya’nın Rodos ile birlikte Oniki Ada’yı ele geçirmesi sadece Osmanlı Devleti’nin değil, bölgede çıkarları olan bazı

Avrupalı devletler tarafından da tepkiyle karşılanmıştı. Özellikle İngiltere, Oniki Ada'nın İtalyanların elinde kalmasına razı olmayacağını sık sık İtalyan yetkililere hatırlatıyordu. İtalyanlar ise, askeri yönden isteklerini ulaşamayacağını ve savaşı sonuçlandıramayacağını anlamıştı. Bu yüzden İtalya, barışın bir an önce yapılmasını istiyordu. Aynı dönemde Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne saldırması Babıâli'yi de barış yapmaya mecbur etmişti. İtalya ile Osmanlı Devleti arasında 18 Ekim 1912 Lozan'da imzalanan Uşi Antlaşması, 9 madde ve 4 ekten oluşmaktadır. Barış antlaşmasının 2. maddesi doğrudan doğruya Rodos ve Oniki Ada ile ilgilidir (Doğan, 2013: 82).

Sonuç olarak, Adalar üzerinde yaşayan Rum halkı, Avrupa devletleri ve Yunanistan'ın çabaları neticesinde, uzun süre Osmanlı Devleti'nin egemenliği altında bulunan Oniki Ada, satışa sunulmuş bir toprak parçası haline gelmiştir. Savaş ile başlayan süreç, yerini diplomasiye bırakarak devam etmiştir.

Adaları üs olarak kullanmak ve Boğazlarda güçlü bir yapılanma kurmak isteyen İtalya, İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile hayal kırıklığına uğramış, dini ve siyasi liderlerini piyasaya süren Yunanistan, Megali İdea'sını gerçekleştirmek için büyük bir fırsat yakalamıştır. Osmanlı Devleti'nin yıkılışı ile yeni kurulan Türkiye ise, büyük bir sınav ile karşı karşıya gelmiştir.

3.2.3. Oniki Ada'nın Nüfus Yapısı ve Ekonomik Durumu

Osmanlı Devleti, yeni topraklar fethettiğinde, hem fethettiği yerlerde kalıcılığı sağlama, hem de Anadolu'da büyük bir yoğunluk oluşturacak şekilde sıkışmış halk yığınlarına-özellikle de göçebe Türkmen aşiretlere boş toprak bulma ve hem de fethedilen topraklara halkı yerleştirme politikası takip etmiştir. Nitekim Ege adaları birer birer ele geçirince buralara da aynı politika uygulanmış ve Anadolu'dan bu adalara nüfus nakilleri yapılmıştır (Doğan, 2013: 79).

Uzun yıllar boyunca Oniki Ada üzerinde ikamet eden toplumlar, barış içerisinde yaşamıştır. Rum-ortodoks nüfusu Adalar üzerinde en çok nüfusa sahipken, bu nüfusu Türk-Müslüman kesimi takip etmiştir. Adalar üzerine Müslüman Türk nüfusu yerleştirmek için Osmanlı Devleti tarafından sistemli bir iskân politikası takip edilmişti. Özellikle Akdeniz ve Ege kıyılarından devlet kontrolünde Adalara Türk vatandaşı gönderilmiştir. Buna rağmen Türklerin sayısı yinede Rumca konuşan

yerlilere nazaran % 20-55'i geçmemiştir. Yaklaşık olarak 11 bin Türk, Ada üzerinde ikamet etmiştir. Özellikle Rodos'un fethinin ardından, Sultan Süleyman, Süleymaniye Medresesi adında büyük bir medrese ve yakınında bir aşevi kurmuş ve bu iki kurum için birçok emlak ve arazi vakfetmiştir. Rodos'u çekici bir hale getiren bu imkânlardan faydalanmak isteyen önemli nüfus, Anadolu sahilinden Rodos'a gelmiştir (Kadri, 9 Temmuz 1928: 112/3). Bunun dışında Rodos sürgün yeri olarak kullanılmıştır. Bu durum adanın şenlenmesi için etkili olmuştur.

II. Dünya savaşı sırasında Oniki Ada'da çıkan olaylar, ada üzerinde yaşayan Türklerin anayurda göç etmelerine sebep olmuş ve İtalyan siyasetinin başarısı neticesinde Rodos adasındaki 11 bin Türk nüfusunun 3 bin 400'e indiği inmiştir. 1945-1947 yılları arasında yaşanan gelişmelerden ötürü birçok Türk vatandaşı Adalardan göç etmiştir. Rodos ve İstanköy Adalarından Muğla sahillerine gelen Türk mültecilerinden bir kısmı kendi istekleri doğrultusunda Marmaris, Bodrum ve Fethiye'den iskân Umum Müdürlüğüne tedarik edilen motorlarla geldikleri Adalara iade edilmiştir (BCA, 30.10.0.0/124.88.16) (Bkz. Ek-29). Geri kalanlar ise dönmek istememişler ve Türkiye'deki yakınlarının yanında kalmayı veya serbest olarak çalışmayı tercih etmişlerdir.

34 yıl süren İtalyan işgalinden ve İkinci Cihan Harbi'nden sonra Oniki Ada Türkleri kültür bakımından derin bir zaaf içinde bulunmuş ve kalkınma hareketine ihtiyaç duymuştur. İlk adım olarak da Türkiye tarafından kitaplar bastırılıp parasız olarak Ada üzerindeki Türk okullarına gönderilmiştir. Ayrıca Ada üzerinde ikamet eden Müslüman Türklere Kızılay tarafından yiyecek yardımı yapılmıştır. "Yüksek Başbakanlıklarınca Rodos Müslümanlarına yapılan yiyecek bağışı dolayısıyla adı geçen ada Müftüsü tarafından Milletlerarası Kızılhaç Komitesi Delegelerinden M. Courvoisier tarafından Genel Merkezimize teslim edilen teşekkür yazısına bağlı olarak sunduğumuz en derin sayılarımızla arz ederiz" (BCA, 30.10.0.0/179.236.9) (Bkz. Ek-30).

Ekonomik anlamda hem Yunanistan hem de Oniki Ada halkı büyük sıkıntılar çekmiştir. Yunanistan'a İkinci Dünya Harbi öncesinde Avrupa devletleri ve Türkiye tarafından farklı dönemlerde gemiler vasıtasıyla erzak yardımı yapılmıştır. Ekonomik sıkıntıların getirdiği toplumsal sorunlar içinde boğuşan Yunanistan, yardımlar

sayesinde geçinmiş, ancak bu duruma rağmen kazanan devletlerin yanında yer alabilmeyi başarmıştır.

Yunanistan ne kendi iç ülkesinde ne de Oniki Ada üzerinde ikamet eden Rum halkına maddi yardımlar yapamamıştır. Adeta Avrupa devletleri ve dost Türkiye'nin beslemesiyle ayakta durmuştur. Türkiye'den Oniki Ada halkına balık ihrac edilmiştir. Balık ihracını temin için yedişer tonluk "Allahkerim" ve Yeniasır" motorlarının Rodos'a bir sefer yapmalarının uygun görülmüştür" (BCA, 030.10.00.00/169.175.40.6) (Bkz. Ek-31). Rodos ticaretinin büyük bölümünü deniz mahsulleri oluşturmasına rağmen özellikle Türkiye'den balık ihracı yapılmıştır. Türkiye, Kızılıay zerinden İtalyan Kızılhaç yardım kuruluşu ile temas kurarak yardımlarına devam etmiştir. "Rodos'taki çocuklara ve hastalara mahsus olmak üzere, cemiyetimizce beş bin liralık gıda maddeleri ihzar edilerek Rodos'taki İtalyan Kızılhaç'ı namıma sevki kararlaştırılmış olan: pirinç, zeytinyağı, şeker, taze balık ve canlı hayvandan ibaret erzakın sevki hususunda Gümrük ve İnhisarlar Vekletlerinden rica edilmiştir" (BCA,30.10.0.0/178.234.21.) (Bkz. Ek-32).

Oniki Ada, Rum nüfusunun fazla olduğu gerekçesiyle Yunanistan'a bırakılmayacak kadar Türk ve farklı kimliklere sahip insanlarla dolu olmuştur. Avrupa devletleri bölgede güçlü bir devlet istememesinde ötürü, Adaların Yunanistan'a verilmesi için çaba göstermişlerdir. Rum ve Türk nüfusu birbirine yakın olmasına rağmen Oniki Ada'nın geleceği Türkiye'ye emanet edilemeyecek kadar önemli olmuştur.

3.2.4. Oniki Ada'nın Kültürel Yapısı

Oniki Ada içerisinde ne çıkan Rodos ve İstanköy Adasıdır. Adaların yzlmnn büyük olması nedeniyle bu adalara başkent sıfatı yüklenmiştir. Rodos şehrinin kale ve mimari yapısında, İslami-Hıristiyan unsurlarını içinde barındıran çeşitli kültürel ögeler yer almıştır. Ada, farklı inanç ve yönetim anlayışına sahip ülkelerin hâkimiyet altına girmesinden ötürü, geriye bırakılan eserler çoğalmış ve kültürel açıdan zenginliğe neden olmuştur.

Adadaki Türk kültürü sadece somut eserlerle değil adet ve rfi geleneklerle de yaşatılmıştır. Özellikle düğün merasimlerinde bu duruma sık rastlanmıştır. "İlk olarak çeyiz merasimi yapılmaktaydı. Anadolu ve Balkan kültüründe büyük önem

taşıyan ve kız evinin yükümlülüğü kabul edilen çeyiz geleneği, Rodos'ta da kızın yaşlardan itibaren hazırlanmaya başlanıyordu. Düğünden bir hafta önce, Cumartesi günü damat evinden birkaç kişi gelerek kızın babasından ve akrabalarından 'kızımızın emanetlerini almaya geldik' diyerek çeyizi isterdi. Kızın babası 'hepsi hazırdır buyurun' diyerek bu kişileri eve davet eder ve şerbet ile kahve içirirdi. Ardından eşyalar yüklenerek erkek evine götürülür ve düzenlenirdi. Bu çeyizler Pazar günü erkeklere açılır, ikindi zamanı kızın babası ve arkadaşları gelerek çeyizi gördükten sonra erkek tarafı hazırlanan Zerdali pilavını yerlerdi. Pazartesi günü ise gelinin çeyizi kadınlar için açılırdı" (Kadri, 30 Temmuz 1928, 115/3).

Osmanlı Devleti'nin iskân politikası çerçevesinde ada kültürü ile Anadolu kültürü iletişime geçmiş, farklı eserlerin ortaya çıkmasına hizmet etmiştir. Kanuni Sultan Süleyman döneminde Rodos kalesi içinde camiler, medreseler ve bir imaret inşa ettirilerek kültürel geleneğin devamı sağlanmıştır. "Osmanlı vakıflarının 1836 yılında 'Evkaf Nezareti'ne bağlanmasıyla Rodos'ta vakıf işleriyle sorumlu bir Evkaf Müdürlüğü kurulmuştur. Rumî 1301 yılına Evkaf Müdürlüğü'ne ait bir belgede, vakıflarla dolayı ya da dolaysız, 44 cami, 4 tekke, 3 medrese, 1 kütüphane, 1 Rüştüye (Ortaokul), 1 İptidayı İslam (İlkokul), 50 çeşme, 20 İslam Kabristanı olduğu belirtilmiştir. Rodos'ta vakıflara bağlı camiler arasında, Süleymaniye Camii, İbrahim Paşa Camii, Recep Paşa Camii, Murad Reis Camii, Sultan Mustafa Camii dikkat çeken ilk camiler arasında olmuştur. En önemli külliye arasında ise Murad Reis Külliyesi yer almaktadır. Rodos'ta Türk kültür varlığını simgeleyen diğer kimi binalar arasında Fethi Paşa Vakfı'na ait Fethi paşa Saat Kulesi ve Kütüphanesi 1852 yılında inşa ettirilmiştir. Bu eserlerin yanı sıra Ağa Camii, Muradiye Camii, Salakos Köyü Camii, Şadırvan Camii, Girit Baba Türbesi, Şair Haşmet Mezarı, Rodos Şer'i ye Mahkemesi Binası, Fethi Paşa Rüştüyesi, Kandilli Okulu ayakta kalmayı başaran eserler arasında yer almıştır" (Kaymakçı, 2015: 64).

"Rodos'ta Türk kültürünü yansıtan onlarca eser İtalyan yönetimi ve Yunan idaresi boyunca yıkıma uğramıştır. Örneğin, Sümbüllü Hamam İtalyanlar döneminde yıktırılmış, Eski Hamam da Yunan idaresi döneminde park yaptırılmıştır. Şadırvan camisi ve Hilmi Paşa Camisi amacı dışında kullanılmıştır. Enderun Camisi ikona müzesi yapılmıştır. İmaret, resim sergi yeri olarak değerlendirilmiştir. Birçok cami ise kapatılmıştır" (Macar, 2006: 44). Asırlar boyu varlığını koruyan ve birçok

medeniyete tanıklık etmiş olan tarihi kalıntılar, farklı yönetimler altında yıkılmak zorunda kalmıştır. Farklı inançları simgeleyen bu eserleri korumak için bir politika güdülmemiştir. Buna karşın zaman içerisinde Oniki Ada üzerindeki Türk nüfusunun artmasına paralel olarak, Türk kültürünün getirisi olan mimari eserlerin sayısı da fazlalaşmıştır. İstanköy Adası'nda ise; “Nezaret denetimindeki vakıflar arasında, Gazi Hasan Paşa Camii, Tekke Camii, Kal'a-i Şahane'de bulunan camii, Şeyh Baba Türbesi, Debbağhane Camii, Bozok Cami, Kaba Peyker Mescidi, Eski Beki Camii, Dershane Vakfı, Paşa Mezarı ve Yedi Efendiler Kabristanı, Andimahiye Kalesinde bulunan camii, Kefalos Karyesinde bulunan Camii Şerif, Pili'de bulunan cami, Deveci Camii, İdeli Camii, Başmakçı Camii, Germe'de bulunan kabristan, Moruk Camii, Kasabbaşızade Müteveffa Ali Bey Mektebi, Dershane Vakfı bulunmaktaydı (Ahabab, 2012, 95).

3.3. BULGULAR VE YORUM

Bölüm başlığı altında; içerik analizi ve niteliksel tarihsel betimleme teknikleriyle örneklem çerçevesinde incelenen gazetelerin tablo ve yorumsal değerlendirmesi yapılmıştır. İçerik analizi çerçevesinde 17 tablo oluşturulmuş, her tablonun alt kısmında yorumlaması yapılmıştır. Gazetelerin, Oniki Ada ile ilgili gelişmelerin yaşandığı önemli tarihlerde yaptıkları haberler temel alınarak niteliksel tarihsel betimleme çerçevesinde haberlerin yorumlaması yapılmıştır.

3.3.1. Oniki Ada İle İlgili Haberlerin İstatistikî Analizi

Tablo 6: Araştırma Kapsamında Taranan Gazetelerin Adı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
<i>Ulus</i>	27	22,5	22,5	22,5
<i>Cumhuriyet</i>	29	24,2	24,2	46,7
<i>Vatan</i>	12	10,0	10,0	56,7
Valid <i>Türk Sözü</i>	2	1,7	1,7	58,3
<i>Tan</i>	8	6,7	6,7	65,0
<i>Tasvir-i Efkâr</i>	15	12,5	12,5	77,5
<i>Yeni Asır</i>	1	,8	,8	78,3

<i>Yeni Sabah</i>	17	14,2	14,2	92,5
<i>Vakit</i>	4	3,3	3,3	95,8
<i>Akşam</i>	5	4,2	4,2	100,0
Toplam	120	100,0	100,0	

Araştırma kapsamında, dönem basını içerisinde Oniki Ada haberlerine yer veren 10 farklı gazete incelenmiştir. Gazeteler, sayfalarında toplamda Oniki Ada içerikli 120 habere yer vermiştir. Toplam haber sayısı içerisinde, yüzde 24,2'lik bir ortalama ile en fazla haber yapan *Cumhuriyet* gazetesi olmuştur. Yüzde 22,5 ile *Ulus* ikinci sırayı, yüzde 14,2'lik ortalama ile *Yeni Sabah* gazetesi üçüncü sırada yer almıştır. Bunları sırasıyla yüzde 12,5 ile *Tasvir-i Efkâr*, yüzde 10,0 ile *Vatan*, yüzde 6,7 ile *Tan*, yüzde 4,2 ile *Akşam*, yüzde 3,3 ile *Vakit*, yüzde 1,7 ile *Türk Sözü* ve 0,8'lik bir dilimle *Yeni Asır* gazetesi takip etmiştir. Tablo 6'ya göre yapılan haber sayısı doğrultusunda hangi gazetenin konuya daha çok ilgi gösterip, yaşanan gelişmeleri kamuoyu ile paylaştığını da tespit etmek mümkün olmuştur.

Tablo 7: Haberin Yayınlandığı Tarih

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
	1	,8	,8	,8
	1	,8	,8	1,7
	1	,8	,8	2,5
	2	1,7	1,7	4,2
	1	,8	,8	5,0
	7	5,8	5,8	10,8
	1	,8	,8	11,7
Valid	1	,8	,8	12,5
	2	1,7	1,7	14,2
	1	,8	,8	15,0
	1	,8	,8	15,8
	1	,8	,8	16,7
	1	,8	,8	17,5
	3	2,5	2,5	20,0
	1	,8	,8	20,8
	1	,8	,8	21,7

16/06/0946	1	,8	,8	22,5
22/06/1946	1	,8	,8	23,3
23/06/1946	1	,8	,8	24,2
26/06/1946	1	,8	,8	25,0
27/06/1946	2	1,7	1,7	26,7
28/06/1946	3	2,5	2,5	29,2
28/07/1946	1	,8	,8	30,0
29/07/1946	3	2,5	2,5	32,5
07/12/1946	2	1,7	1,7	34,2
22/01/1947	3	2,5	2,5	36,7
10/02/1947	3	2,5	2,5	39,2
11/02/1947	7	5,8	5,8	45,0
21/01/1945	1	,8	,8	45,8
18/02/1945	1	,8	,8	46,7
16/05/1945	1	,8	,8	47,5
17/05/1945	2	1,7	1,7	49,2
09/11/1945	1	,8	,8	50,0
12/11/1945	1	,8	,8	50,8
21/01/1946	2	1,7	1,7	52,5
23/01/1946	1	,8	,8	53,3
14/02/1946	1	,8	,8	54,2
01/03/1946	1	,8	,8	55,0
10/03/1946	1	,8	,8	55,8
24/06/1946	1	,8	,8	56,7
29/06/1946	2	1,7	1,7	58,3
07/07/1946	1	,8	,8	59,2
25/07/1946	1	,8	,8	60,0
02/08/1946	1	,8	,8	60,8
13/08/1946	1	,8	,8	61,7
08/12/1946	1	,8	,8	62,5
23/07/1945	3	2,5	2,5	65,0
31/07/1945	1	,8	,8	65,8
03/07/1945	1	,8	,8	66,7
18/07/1945	1	,8	,8	67,5
19/07/1945	1	,8	,8	68,3
25/07/1945	1	,8	,8	69,2

21/07/1945	1	,8	,8	70,0
12/11/1945	1	,8	,8	70,8
31/03/1945	1	,8	,8	71,7
06/05/1945	1	,8	,8	72,5
14/05/1945	1	,8	,8	73,3
04/08/1945	1	,8	,8	74,2
08/08/1945	1	,8	,8	75,0
12/08/1945	1	,8	,8	75,8
26/09/1945	1	,8	,8	76,7
21/01/1946	1	,8	,8	77,5
20/06/1946	1	,8	,8	78,3
12/02/1947	3	2,5	2,5	80,8
22/02/1947	1	,8	,8	81,7
22/09/1945	2	1,7	1,7	83,3
14/02/1947	1	,8	,8	84,2
10/05/1945	1	,8	,8	85,0
07/07/1945	1	,8	,8	85,8
09/08/1945	1	,8	,8	86,7
25/08/1945	1	,8	,8	87,5
07/12/1946	1	,8	,8	88,3
23/02/1947	1	,8	,8	89,2
25/02/1947	1	,8	,8	90,0
02/02/1945	2	1,7	1,7	91,7
03/02/1945	1	,8	,8	92,5
04/02/1945	1	,8	,8	93,3
05/02/1945	1	,8	,8	94,2
07/02/1945	1	,8	,8	95,0
08/02/1945	1	,8	,8	95,8
04/06/1945	1	,8	,8	96,7
12/07/1945	1	,8	,8	97,5
13/07/1945	1	,8	,8	98,3
13/02/1946	1	,8	,8	99,2
10/03/1946	1	,8	,8	100,0
Toplam	120	100,0	100,0	

1945 ve 1947 yılları arasında Oniki Ada ile ilgili yapılmış olan 120 haberin tarihlere göre dağılımları tablo 7’de belirtilmiştir. Gazeteler, önemli gelişmelerin yaşandığı dönemlerde konuyla ilgili haberler yapmış ve o günlerin haber sayıları diğer günlere nazaran daha yüksek çıkmıştır. Bu durumun haricinde gazeteler, süreci ele alan farklı konulara değinmiş ve köşe yazıları servis etmiştir.

Tablo 8: Haberin Yayınlandığı Sayfa Numarası

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Birinci sayfa	23	19,2	19,2	19,2
Birinci sayfa ve devamı	82	68,3	68,3	87,5
Diğer	15	12,5	12,5	100,0
Toplam	120	100,0	100,0	

Gazeteler, Oniki Ada ile ilgili yaşanan gelişmelere önem göstermiş, yüzde 68,3’lük bir ortalama ile haberleri birinci sayfa ve devam niteliğinde vermişlerdir. Gazetelerin sadece birinci sayfada olan haber sayısı yüzde 19,2, birinci sayfada olmayıp diğer sayfalarda yer alan haberler ise yüzde 12,5’lik bir dilim seyretmiştir. Gazeteler, Oniki Ada’ya ve bağlantılı olan haberleri vitrin sayfalarından vererek konuya ne kadar ilgili olduklarını göstermişlerdir. Birinci sayfa ve devamı niteliği taşıyan haberlerde, haber ile ilgili geniş ayrıntılar sunulmuştur.

Tablo 9: Haberin Gazete Sayfasındaki Durumu

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Manşet	23	19,2	19,2	19,2
Birinci sayfa muhtelif yerler	78	65,0	65,0	84,2
Diğer	19	15,8	15,8	100,0
Toplam	120	100,0	100,0	

Tablo 9’a göre, gazetelerin haber sunuşları değerlendirilmiştir. Genel itibariyle gazeteler, yüzde 65’lik bir dilim ile birinci sayfa ve muhtelif yerler başlığı altında haberlerini okuyucu ile buluşturmuştur. Yüzde 19,2’lik bir ortalama içerisinde gazeteler, manşet başlık ile haberler servis etmişlerdir. Diğer başlık altında

ise bu ortalama yüzde 15,8’de kalmıştır. Gazeteler, Oniki Ada ile ilgili gelişmeleri birinci sayfadan vererek konunun önemine dikkat çekmiş ve okuyucusunun da konuyu önemli görmesi istemiştir.

Tablo 10: Haberde Fotoğraf Kullanımı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Valid Var	44	36,7	36,7	36,7
Yok	76	63,3	63,3	100,0
Toplam	120	100,0	100,0	

Gazeteler yüzde 63,3’lük bir ortalama ile haberlerinde fotoğraf kullanımına yer vermemiştir. Bu yönüyle süreci ele alan gazeteler eksik kalmış, haberde görsel materyal kullanımına olanak tanımamıştır. Yüzde 36,7’lik bir dilim içerisinde gazetelerin fotoğraf kullandığı tespit edilmiştir.

Tablo 11: Haberin Dili

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Nötr	8	6,7	6,7	6,7
Eleştirel	20	16,7	16,7	23,3
Valid Kışkırtıcı	21	17,5	17,5	40,8
Kabul	71	59,2	59,2	100,0
Toplam	120	100,0	100,0	

Söylem dilini ortaya koymak amaçlı oluşturulan kategori çerçevesinde, gazetelerin büyük bir kesiminin yüzde 59,2’lik bir ortalama ile yaşanan gelişmeleri kabul edici bir dil kullandıkları görülmüştür. Kitle iletişim araçlarının kamuoyu oluşturma işlevi kapsamında yüzde 17,5’lik bir dilim ile yaşanan gelişmeler, kışkırtıcı bir dile ile ifade edilmiştir. Eleştirelilik dâhilinde yüzde 16,7’lik bir ortalama elde edilmiş, haberler eleştirel bir dil ile harmanlanarak servis edilmiştir. Nötr içeren söylem ise yüzde 6,7’lik bir ortalama kalmış, gazeteler bu yöndeki söylemi fazla tercih etmemişlerdir.

Tablo 12: Haberin Yaklaşımı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Valid				
Bilgilendirici	78	65,0	65,0	65,0
Göreve çağırıcı	5	4,2	4,2	69,2
Kamuoyu oluşturma	37	30,8	30,8	100,0
Toplam	120	100,0	100,0	

Tablo 12'ye göre, söylem dili ile üretilen haberlerin taşıdıkları nitelik ortaya koyulmuştur. Haberlerin yüzde 65'lik bir ortalama ile toplumu bilgilendirici nitelik taşıdıkları tespit edilmiştir. Bunu, yüzde 30,8'lik ortalama ile kamuoyu oluşturma takip etmiştir. Göreve çağırıcı yaklaşım ise yüzde 4,2'lik bir ortalama seyretmiştir. Yaşanan gelişmeleri doğrudan kamuoyuna aktarma dâhilinde bilgilendirici, gelişmeler üzerinden yönlendirme kapsamında kamuoyu oluşturma, gazetelerin ön plana çıkardığı yaklaşım olmuştur.

Tablo 13: Haberde Eksik Yön

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Valid				
Var	12	10,0	10,0	10,0
Yok	108	90,0	90,0	100,0
Toplam	120	100,0	100,0	

Haberde eksik yön başlığı altında, 5N1K (Ne, Nerede, Nasıl, Ne zaman, Neden, Kim) çerçevesinde gazetelerde yer alan konuyla ilgili haberler değerlendirmeye tabii tutulmuştur. Gazete haberlerinin büyük bir çoğunluğu yüzde 90'lık bir ortalama ile 5N1K'ya yer vermiştir. Yüzde 10'luk bir dilim ise bu yönden eksik kalmıştır. Haberin temeli niteliğinde olan 5N1K, çalışma kapsamında incelenen gazetelerin büyük bir çoğunluğu tarafından da önemli görülmüş, okuyucunun zihninde oluşması muhtemel soru işaretleri en aza indirgenmiştir.

Tablo 14: Haberin Kaynağı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
Muhabir	2	1,7	1,7	1,7
Haber ajansı	100	83,3	83,3	85,0
Habere konu olan kişi	3	2,5	2,5	87,5
Valid Haber merkezi	1	,8	,8	88,3
Belirsiz	4	3,3	3,3	91,7
Köşe yazarı	10	8,3	8,3	100,0
Toplam	120	100,0	100,0	

Tablo 14 içerisinde, dönem gazetelerinin haberleri oluştururken yararlanmış oldukları kaynaklar incelenmiştir. 120 haberde yüzde 83,3'lük bir ortalama ile haber ajansı kullanılmıştır. Bu haber ajansları içinde; Anadolu Ajansı (AA), Reuters (R) ve British Broadcasting Corporation (BBC) yer almaktadır. Köşe yazarlarının yazmış olduğu makaleler yüzde 8,3, habere konu olan kişi yüzde 2,5 ve muhabir kullanımı ise yüzde 1,7'lik bir ortalama göstermiştir. Haberleri yazan kişinin ya da servis eden ajansın belli olmadığı ortalama yüzde 3,3'lük bir dilim seyrederken, haber merkezi yüzde 0,8'de kalmıştır. Tablo neticesinde gazetelerin büyük bir çoğunluğunun haber ajanslarından yararlandığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 15: Haberin Konusu

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamlı Yüzde
İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesi	5	4,2	4,2	4,2
Almanya ile ilgili yapılan haberler	10	8,3	8,3	12,5
Yunanistan'ın Oniki Ada talebi	28	23,3	23,3	35,8
Valid Oniki Ada'nın askerlerden tecridi	4	3,3	3,3	39,2
Üçler Konferansı	15	12,5	12,5	51,7
Uluslararası platformda Oniki Ada görüşmeleri	9	7,5	7,5	59,2
Rusların Oniki Ada talebi	13	10,8	10,8	70,0

Paris Barış Görüşmeleri	14	11,7	11,7	81,7
İtalya'nın itirazları	8	6,7	6,7	88,3
Yunanistan'ın Oniki Ada kutlamaları	4	3,3	3,3	91,7
Adaların Yunanistan'a devri ve yeni sınırlar	10	8,3	8,3	100,0
Toplam	120	100,0	100,0	

Haberin konusuna göre gazetelerde yer alan haberler yüzde 23,3'lük bir ortalama ile Yunanistan'ın Oniki Ada talebi üzerine olmuştur. Bunu yüzde 12,5'lik bir dilim ile Üçler Konferansı takip etmiştir. Paris Barış Görüşmeleri yüzde 11,7 ile üçüncü sırada yer almıştır. Rusların Oniki Ada talebi yüzde 10,8'lik bir ortalama sahip olmuştur. Gazeteler, Oniki Ada istekleri üzerinde daha çok yoğunlaşmıştır. Adaların Yunanistan'a devri noktasında hemen hemen her gazete haber yapmış ancak ortalama olarak diğer başlıklardan alt seviyede yer almıştır. Rusların Oniki Ada talebi yüzde 10,8, Almanya ile ilgili yapılan haberler ve Adaların Yunanistan'a devri ve yeni sınırlar yüzde 8,3, Uluslararası platformda Oniki Ada görüşmeleri yüzde 7,5, İtalya'nın itirazları yüzde 6,7, son olarak Oniki Ada'nın askerlerden tecridi ve Yunanistan'ın Oniki Ada kutlamaları yüzde 3,3'lük bir ortalama elde etmiştir.

Tablo 16: Gazetelere Göre Haberin Gazete Sayfasındaki Durumunun Dağılımı

	Haberin gazete sayfasındaki durumu			Toplam
	Manşet	Birinci sayfa muhtelif yerler	Diğer	
	5	11	11	27
<i>Ulus</i>	18,5%	40,7%	40,7%	100,0%
	21,7%	14,1%	57,9%	22,5%
	8	19	2	29
Araştırma Kapsamında Taranan Gazetelerin Adı				
<i>Cumhuriyet</i>	27,6%	65,5%	6,9%	100,0%
	34,8%	24,4%	10,5%	24,2%
	0	11	1	12
<i>Vatan</i>	0,0%	91,7%	8,3%	100,0%
	0,0%	14,1%	5,3%	10,0%
<i>Türk Sözü</i>	1	1	0	2

	50,0%	50,0%	0,0%	100,0%
	4,3%	1,3%	0,0%	1,7%
	0	6	2	8
<i>Tan</i>	0,0%	75,0%	25,0%	100,0%
	0,0%	7,7%	10,5%	6,7%
	1	13	1	15
<i>Tasvir-i Efkâr</i>	6,7%	86,7%	6,7%	100,0%
	4,3%	16,7%	5,3%	12,5%
	1	0	0	1
<i>Yeni Asır</i>	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	4,3%	0,0%	0,0%	0,8%
	6	10	1	17
<i>Yeni Sabah</i>	35,3%	58,8%	5,9%	100,0%
	26,1%	12,8%	5,3%	14,2%
	1	3	0	4
<i>Vakit</i>	25,0%	75,0%	0,0%	100,0%
	4,3%	3,8%	0,0%	3,3%
	0	4	1	5
<i>Akşam</i>	0,0%	80,0%	20,0%	100,0%
	0,0%	5,1%	5,3%	4,2%
	23	78	19	120
Toplam	19,2%	65,0%	15,8%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Çapraz tablo değerlendirmesine göre haberlerin gazetelerdeki durumu tablo 16'da yer almıştır. Haberin manşet kullanımına göre yüzde 34,8 ile *Cumhuriyet* ilk sırada, yüzde 26,1 ile *Yeni Sabah* ikinci, yüzde 21,7'lik bir ortalama ile *Ulus* gazetesi üçüncü sırada yer almıştır. Haberin önemini vurgulamak amaçlı manşet kullanımında *Cumhuriyet* gazetesi ön sırada yer almıştır. Manşet kullanımında yüzde 4,3'lük bir ortalama ile *Tasvir-i Efkâr*, *Yeni Asır* ve *Vakit* gazetesi paylaşmıştır. *Tan* ve *Akşam* gazetesi haberleri manşet olarak servis etmemiş, konuya ilişkin yaklaşımlarını bu çerçevede ortaya koymuşlardır.

Birinci sayfa ve muhtelif yerlerde haber kullanımına göre yüzde 24,4 ile *Cumhuriyet* birinci, yüzde 16,7 ile *Tasvir-i Efkâr* ikinci, yüzde 14,1 ile *Ulus* ve *Vatan* aynı ortalama ile üçüncü sırada yer almıştır. Sıralamayı; yüzde 7,7 ile *Tan*, yüzde 5,1

ile *Akşam* ve yüzde 3,8 ile *Vakit* gazetesi takip etmiştir. *Yeni Asır* gazetesi manşet ve birinci sayfada haber servis etmemiştir. Diğer başlıklı haber kullanımına göre yüzde 57,9 ile *Ulus* birinci, yüzde 10,5 ile *Cumhuriyet* ve *Tan* ikinci, yüzde 5,3'lük bir ortalama ile *Vatan*, *Akşam*, *Tasvir-i Efkâr* ve *Yeni Sabah* üçüncü sırada yer almıştır. Bu başlık altında *Türk Sözü*, *Vakit* ve *Yeni Asır* gazetesi haber servis etmemiştir.

Tablo 17: Gazetelere Göre Haberde Gazete Sayfasında Fotoğraf Kullanımı

	Haberde fotoğraf kullanımı		Toplam
	Var	Yok	
	6	21	27
<i>Ulus</i>	22,2%	77,8%	100,0%
	13,6%	27,6%	22,5%
	17	12	29
<i>Cumhuriyet</i>	58,6%	41,4%	100,0%
	38,6%	15,8%	24,2%
	4	8	12
<i>Vatan</i>	33,3%	66,7%	100,0%
	9,1%	10,5%	10,0%
	0	2	2
<i>Türk Sözü</i>	0,0%	100,0%	100,0%
	0,0%	2,6%	1,7%
Araştırma Kapsamında	0	8	8
Taranan Gazetelerin Adı <i>Tan</i>	0,0%	100,0%	100,0%
	0,0%	10,5%	6,7%
	4	11	15
<i>Tasvir-i Efkâr</i>	26,7%	73,3%	100,0%
	9,1%	14,5%	12,5%
	1	0	1
<i>Yeni Asır</i>	100,0%	0,0%	100,0%
	2,3%	0,0%	0,8%
	10	7	17
<i>Yeni Sabah</i>	58,8%	41,2%	100,0%
	22,7%	9,2%	14,2%
	2	2	4
<i>Vakit</i>	50,0%	50,0%	100,0%

	4,5%	2,6%	3,3%
	0	5	5
<i>Akşam</i>	0,0%	100,0%	100,0%
	0,0%	6,6%	4,2%
	44	76	120
Toplam	36,7%	63,3%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%

Haberde fotoğraf kullanımı ele alan tablo içerisinde, fotoğraf kullanımına en çok yer veren gazete *Cumhuriyet* olmuştur. “Var”, “Yok” çerçevesinde değerlendirilen tablo 17’ye göre; yüzde 38,6 ile *Cumhuriyet* birinci sırada, yüzde 22,7 ile *Yeni Sabah* ikinci, yüzde 13,6 ile *Ulus* var cevabını vererek üçüncü sırada yer almıştır. Yüzde 9,1 ile *Vatan* ve *Tasvir-i Efkâr* “Var” başlığı altında aynı veriyi elde etmiştir. *Yeni Asır* gazetesi yüzde 2,3’lük bir ortalama kalmıştır. *Akşam*, *Tan* ve *Türk Sözü* gazetesi haberde fotoğraf kullanımına yer vermemiştir. “Yok” başlığı altında *Ulus* gazetesi yüzde 27,6’lık bir ortalama ile ilk sırada, yüzde 15,8 ile *Cumhuriyet* ikinci, yüzde 14,5 ile *Tasvir-i Efkâr* gazetesi üçüncü sırada yer almıştır. Bunları sırasıyla yüzde 10,5 ile *Vatan* ve *Tan*, yüzde 9,2 ile *Yeni Sabah*, yüzde 6,6 ile *Akşam*, yüzde 2,6 *Türk sözü* ve *Vakit* gazetesi takip etmiştir. *Yeni Asır* gazetesi bu başlık altında bir ortalama elde edememiştir. Haberin görsel malzeme ile zenginleştirilmesi ve bütünlüğünün sağlanması açısından fotoğraf kullanımı oldukça önemlidir. Bu durum çerçevesinde gazetelerin toplamda yüzde 36,7’si “Var”, yüzde 63,3’ü “Yok” cevabı vermiş, bu alanda yetersiz kalmışlardır.

Tablo 18: Gazetelere Göre Haberde Gazetenin Kullandığı Dil

	Haberin dili				Toplam
	Nötr	Eleştirel	Kışkırtıcı	Kabul	
	1	5	6	15	27
<i>Ulus</i>	3,7%	18,5%	22,2%	55,6%	100,0%
Araştırma kapsamında taranan gazetelerin adı	12,5%	25,0%	28,6%	21,1%	22,5%
	5	4	5	15	29
<i>Cumhuriyet</i>	17,2%	13,8%	17,2%	51,7%	100,0%
	62,5%	20,0%	23,8%	21,1%	24,2%

	1	0	2	9	12
<i>Vatan</i>	8,3%	0,0%	16,7%	75,0%	100,0%
	12,5%	0,0%	9,5%	12,7%	10,0%
	0	0	0	2	2
<i>Türk Sözü</i>	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
	0,0%	0,0%	0,0%	2,8%	1,7%
	0	4	2	2	8
<i>Tan</i>	0,0%	50,0%	25,0%	25,0%	100,0%
	0,0%	20,0%	9,5%	2,8%	6,7%
	1	4	1	9	15
<i>Tasvir-i Efkâr</i>	6,7%	26,7%	6,7%	60,0%	100,0%
	12,5%	20,0%	4,8%	12,7%	12,5%
	0	0	0	1	1
<i>Yeni Asır</i>	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
	0,0%	0,0%	0,0%	1,4%	0,8%
	0	2	4	11	17
<i>Yeni Sabah</i>	0,0%	11,8%	23,5%	64,7%	100,0%
	0,0%	10,0%	19,0%	15,5%	14,2%
	0	0	1	3	4
<i>Vakit</i>	0,0%	0,0%	25,0%	75,0%	100,0%
	0,0%	0,0%	4,8%	4,2%	3,3%
	0	1	0	4	5
<i>Akşam</i>	0,0%	20,0%	0,0%	80,0%	100,0%
	0,0%	5,0%	0,0%	5,6%	4,2%
	8	20	21	71	120
Total	6,7%	16,7%	17,5%	59,2%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Haberin dili başlığı altında “Nötr” dilini kullanımına göre yüzde 62,5’lik ortalama ile *Cumhuriyet* ilk sırada, yer almıştır. *Ulus*, *Vatan* ve *Tasvir-i Efkâr* yüzde 12,5’lik bir dilim ile aynı değere sahip olmuşlardır. *Türk Sözü*, *Tan*, *Yeni Asır*, *Yeni Sabah*, *Vakit* ve *Akşam* gazeteleri bu dil çerçevesinde bir habere yer vermemişlerdir. “Eleştirel” dil çerçevesinde yüzde 25 ile *Ulus* gazetesi birinci sırada yer almıştır. *Cumhuriyet*, *Tan*, *Tasvir-i Efkâr* yüzde 20’lik bir dilim ile ikinci sırayı paylaşmışlardır. *Yeni Sabah* yüzde 10 ve *Akşam* gazetesi yüzde 5’lik bir ortalama

seyretmişlerdir. Eleştirel bir dil içerisinde *Yeni Asır*, *Vatan* ve *Vakit* gazeteleri haber servis etmemişlerdir. Gazeteler içerisinde, kışkırtıcı dil kullanımına göre yüzde 28,6 ile *Ulus* gazetesi ilk sırada yer alırken, yüzde 23,8 ile *Cumhuriyet* ikinci, yüzde 19'luk bir ortalama ile *Yeni Sabah* gazetesi üçüncü sırada yer almıştır. Bunları sırasıyla; yüzde 9,5 ile *Vatan* ve *Tan*, yüzde 4,8'lik bir ortalama ile *Vakit* ve *Tasvir-i Efkâr* gazetesi takip etmiştir. *Türk Sözü*, *Yeni Asır* ve *Akşam* gazetesi bu başlığa uygun bir haber dili tercih etmemişlerdir. Kabul edici bir dil çerçevesinde *Ulus* ve *Cumhuriyet* yüzde 21,1'lik bir ortalama ile ilk sırada yer almıştır. *Yeni Sabah* gazetesi yüzde 15,5'lik bir dilimle ikinci sırada kendine yer bulmuştur. Üçüncü sırada ise yüzde 12,7 ile aynı değere sahip *Vatan* ve *Tasvir-i Efkâr* gazetesi yer almıştır. Bunları sırasıyla, yüzde 5,6 ile *Akşam*, yüzde 4,2 ile *Vakit*, yüzde 2,8 ile *Türk Sözü* ve *Tan*, yüzde 1,4 ile *Yeni Asır* gazetesi takip etmiştir. Kabul edici bir dil kullanan gazete oranı yüzde 59,2 ile ilk sırada yer almıştır. Gazeteler, yaşanan gelişmeleri kabullenici bir çerçevede işlemeyi tercih etmişlerdir. Yüzde 17,5'lik bir ortalama ile süreci kışkırtıcı dil kullanarak haberleri servis eden gazeteler, yüzde 16,7'lik bir dilim ile eleştirel bir dil kullanmışlardır. Nötr dil ise yüzde 6,7'lik bir oran ile çok fazla tercih edilmemiştir.

Tablo 19: Gazetelere Göre Gazetenin Habere Yaklaşımı

	Haberin yaklaşımı			Toplam	
	Bilgilendirici	Göreve çağırıcı	Kamuoyu oluşturma		
Araştırma kapsamında taranan gazetelerin adı		15	0	12	27
	<i>Ulus</i>	55,6%	0,0%	44,4%	100,0%
		19,2%	0,0%	32,4%	22,5%
		23	0	6	29
	<i>Cumhuriyet</i>	79,3%	0,0%	20,7%	100,0%
		29,5%	0,0%	16,2%	24,2%
		8	1	3	12
	<i>Vatan</i>	66,7%	8,3%	25,0%	100,0%
		10,3%	20,0%	8,1%	10,0%
	<i>Türk Sözü</i>	1	1	0	2
		50,0%	50,0%	0,0%	100,0%

	1,3%	20,0%	0,0%	1,7%
	2	1	5	8
<i>Tan</i>	25,0%	12,5%	62,5%	100,0%
	2,6%	20,0%	13,5%	6,7%
	10	1	4	15
<i>Tasvir-i Efkâr</i>	66,7%	6,7%	26,7%	100,0%
	12,8%	20,0%	10,8%	12,5%
	1	0	0	1
<i>Yeni Asır</i>	100,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	1,3%	0,0%	0,0%	0,8%
	11	1	5	17
<i>Yeni Sabah</i>	64,7%	5,9%	29,4%	100,0%
	14,1%	20,0%	13,5%	14,2%
	3	0	1	4
<i>Vakit</i>	75,0%	0,0%	25,0%	100,0%
	3,8%	0,0%	2,7%	3,3%
	4	0	1	5
<i>Akşam</i>	80,0%	0,0%	20,0%	100,0%
	5,1%	0,0%	2,7%	4,2%
	78	5	37	120
Toplam	65,0%	4,2%	30,8%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 19'a göre haber yaklaşımı çerçevesinde bilgilendirici haber kullanımında *Cumhuriyet* yüzde 29,5 ile birinci, *Ulus* yüzde 19,2 ile ikinci, *Yeni Sabah* yüzde 14,1 ile üçüncü sırada yer almıştır. Bu sırayı; yüzde 12,8 ile *Tasvir-i Efkâr*, yüzde 10,3 ile *Vatan*, yüzde 5,1 ile *Akşam*, yüzde 3,8 ile *Vakit*, yüzde 2,6 ile *Tan*, yüzde 1,3 ile *Türk Sözü* ve *Yeni Asır* takip etmiştir. Göreve çağırıcı yaklaşıma göre yüzde 20 ile *Vatan*, *Türk Sözü*, *Tan*, *Tasvir-i Efkâr* ve *Yeni Sabah* aynı ortalamaya sahip olmuştur. *Akşam*, *Vakit*, *Yeni Asır*, *Ulus* ve *Cumhuriyet* bu yaklaşım içerisinde haber servis etmemiştir. Kamuoyu oluşturma yaklaşımına göre yüzde 32,4 ile *Ulus* ilk sırada, yüzde 16,2 ile *Cumhuriyet* ikinci, yüzde 13,5'lik bir ortalama ile *Tan* ve *Yeni Sabah* üçüncü sırayı paylaşmıştır. Yüzde 10,8 *Tasvir-i Efkâr*, yüzde 8,1 ile *Vatan*, yüzde 2,7 ile *Vakit* ve *Akşam* şeklinde sıralama devam etmiştir. *Yeni Asır* ve *Türk Sözü* bu yaklaşıma uygun bir haber sunmamışlardır. Gazetelerin yüzde 65'lik

bir dilimi bilgilendirici haber servis etmişlerdir. Yüzde 37'si kamuoyu oluşturan ve yüzde 4,2'side göreve çağırıcı bir yaklaşım ile haber kurgusunu şekillendirmiştir.

Tablo 20: Gazetelere Göre Gazetenin Haberde Eksik Yönü

	Haberde eksik yön		Toplam
	Var	Yok	
	2	25	27
<i>Ulus</i>	7,4%	92,6%	100,0%
	16,7%	23,1%	22,5%
	6	23	29
<i>Cumhuriyet</i>	20,7%	79,3%	100,0%
	50,0%	21,3%	24,2%
	1	11	12
<i>Vatan</i>	8,3%	91,7%	100,0%
	8,3%	10,2%	10,0%
	0	2	2
<i>Türk Sözü</i>	0,0%	100,0%	100,0%
	0,0%	1,9%	1,7%
	1	7	8
<i>Tan</i>	12,5%	87,5%	100,0%
	8,3%	6,5%	6,7%
	1	14	15
<i>Tasvir-i Efkâr</i>	6,7%	93,3%	100,0%
	8,3%	13,0%	12,5%
	0	1	1
<i>Yeni Asır</i>	0,0%	100,0%	100,0%
	0,0%	0,9%	0,8%
Araştırma kapsamında taranan gazetelerin adı	0	17	17
<i>Yeni Sabah</i>	0,0%	100,0%	100,0%
	0,0%	15,7%	14,2%
	0	4	4
<i>Vakit</i>	0,0%	100,0%	100,0%
	0,0%	3,7%	3,3%
	1	4	5
<i>Akşam</i>	20,0%	80,0%	100,0%

	8,3%	3,7%	4,2%
	12	108	120
Toplam	10,0%	90,0%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%

Haberde eksik yön değerlendirmesi içinde 5N1K kuralları esas alınmıştır. Gazetelerin, haberlerini oluştururken okuyucunun zihninde oluşacak soru işaretlerini gidermesi ve haberin ele aldığı konuyu tam anlamıyla yansıtması açısından Oniki Ada ile ilgili haberler 5N1K çerçevesinde incelenmiştir. Haberde eksik yön “Var” başlığı içinde, yüzde 20 ile *Akşam* ve *Cumhuriyet* gazetesi ilk sırada yer almıştır. *Ulus* yüzde 16,7, *Vatan*, *Tan*, *Tasvir-i Efkâr* ve *Akşam* gazetesi yüzde 8,3 bir ortalama ile sıralamayı devam ettirmiştir. *Yeni Asır*, *Yeni Sabah* ve *Vakit* gazetesinin haberlerinde eksik yön bulunmamıştır. Haberde eksik yön “Yok” sorusuna yüzde 23,1 ile *Ulus* ilk sırada yer alarak cevap vermiştir. *Cumhuriyet* yüzde 21,3 ile ikinci sırada, *Yeni Sabah* yüzde 15,7 ile üçüncü sırada yer almıştır. Bunları sırasıyla; yüzde 13 ile *Tasvir-i Efkâr*, yüzde 10,2 ile *Vatan*, yüzde 6,5 ile *Tan*, yüzde 3,7 ile *Vakit* ve *Akşam*, yüzde 1,9 ile *Türk Sözü* ve yüzde 0,9 ile *Yeni Asır* gazeteleri takip etmiştir. Gazetelerin yüzde 90’ı haberde eksik yön bulunmaması yönünde çaba göstermiş, sadece yüzde 10’luk bir dilimde haberler 5N1K’ya cevap verememiştir.

Tablo 21: Gazetelere Göre Haberde Gazetenin Haber Kaynağı

	Haberin kaynağı						Toplam
	Muhabir	Haber ajansı	Habere konu olan kişi	Haber merkezi	Belirsiz	Köşe yazarı	
	0	23	0	0	0	4	27
<i>Ulus</i>	0,0%	85,2%	0,0%	0,0%	0,0%	14,8%	100,0%
Araştırma kapsamında taranan gazetelerin adı	0,0%	23,0%	0,0%	0,0%	0,0%	40,0%	22,5%
	0	23	1	1	3	1	29
<i>Cumhuriyet</i>	0,0%	79,3%	3,4%	3,4%	10,3%	3,4%	100,0%
	0,0%	23,0%	33,3%	100,0%	75,0%	10,0%	24,2%
<i>Vatan</i>	1	10	0	0	1	0	12
	8,3%	83,3%	0,0%	0,0%	8,3%	0,0%	100,0%

	50,0%	10,0%	0,0%	0,0%	25,0%	0,0%	10,0%
	0	2	0	0	0	0	2
<i>Türk Sözü</i>	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	0,0%	2,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,7%
	0	5	0	0	0	3	8
<i>Tan</i>	0,0%	62,5%	0,0%	0,0%	0,0%	37,5%	100,0%
	0,0%	5,0%	0,0%	0,0%	0,0%	30,0%	6,7%
	0	12	1	0	0	2	15
<i>Tasvir-i Efkâr</i>	0,0%	80,0%	6,7%	0,0%	0,0%	13,3%	100,0%
	0,0%	12,0%	33,3%	0,0%	0,0%	20,0%	12,5%
	0	1	0	0	0	0	1
<i>Yeni Asır</i>	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	0,0%	1,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,8%
	1	15	1	0	0	0	17
<i>Yeni Sabah</i>	5,9%	88,2%	5,9%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	50,0%	15,0%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	14,2%
	0	4	0	0	0	0	4
<i>Vakit</i>	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	0,0%	4,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	3,3%
	0	5	0	0	0	0	5
<i>Akşam</i>	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	0,0%	5,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	4,2%
	2	100	3	1	4	10	120
Toplam	1,7%	83,3%	2,5%	0,8%	3,3%	8,3%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 21'e göre muhabir yüzde 50 ile *Yeni Sabah* ve *Vatan* gazetelerinde kaynak olarak kullanılmıştır. Diğer gazetelerin bu alanda bir değeri bulunmamaktadır. Haber ajansı kullanımında yüzde 23 ile *Cumhuriyet* ve *Ulus* gazetesi ilk sırada, *Yeni Sabah* yüzde 15 ile ikinci, *Tasvir-i Efkâr* yüzde 12 ile üçüncü sırada yer almıştır. Bunları sırasıyla, yüzde 5 ile *Tan* ve *Akşam*, yüzde 4 ile *Vakit*, yüzde 2 ile *Türk Sözü*, yüzde 1 ile *Yeni Asır* ve *Yeni Sabah* gazetesi takip etmiştir. Habere konu olan kişi başlığı içerisinde yüzde 33,3 ile *Yeni Sabah*, *Tasvir-i Efkâr* ve *Cumhuriyet* gazetesi aynı değere sahip olmuştur. Diğer gazeteler bu alanda bir değere sahip değildir.

Haber merkezi kullanımında *Cumhuriyet* gazetesi yüzde 100'lük bir dilim ile bu başlığı dolduran tek gazete olmuştur. Belirsiz başlığı altında yüzde 75 ile *Cumhuriyet* gazetesi ve yüzde 25 ile *Vatan* gazetesi yer almıştır. Diğer gazeteleri başlık içerisinde verisi bulunmamaktadır. Köşe yazarı kullanımında ise yüzde 40 ile *Ulus* gazetesi ilk sırada, yüzde 30 ile *Tan* ikinci, yüzde 20 ile *Tasvir-i Efkâr* üçüncü, yüzde 10 ile *Cumhuriyet* son sırada yer almıştır. Sadece dört gazete köşe yazarı imzalı habere yer vermiştir. Başlık dağılıma göre; gazetelerin yüzde 83,3'ü haber ajanslarından yararlanmıştır. Bunu yüzde 8,3 ile köşe yazarı, yüzde 3,3 ile belirsiz, yüzde 2,5 ile habere konu olan kişi, yüzde 1,7 ile muhabir ve yüzde 0,8 ile haber merkezi takip etmiştir.

Tablo 22: Gazetelere Göre Gazetenin Haberde Konusu

		Haberin konusu					
		İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesi	Almanya ile ilgili yapılan haberler	Yunanistan'ın Oniki Ada talebi	Oniki Ada'nın askerlerden tecridi	Üçler Konferansı	Uluslararası platformda Oniki Ada görüşmeleri
<i>Ulus</i>		1	2	6	1	1	5
		3,7%	7,4%	22,2%	3,7%	3,7%	18,5%
		20,0%	20,0%	21,4%	25,0%	6,7%	55,6%
<i>Cumhuriyet</i>		3	3	3	0	6	3
		10,3%	10,3%	10,3%	0,0%	20,7%	10,3%
		60,0%	30,0%	10,7%	0,0%	40,0%	33,3%
<i>Vatan</i>		0	0	3	1	0	1
		0,0%	0,0%	25,0%	8,3%	0,0%	8,3%
		0,0%	0,0%	10,7%	25,0%	0,0%	11,1%
<i>Türk Sözü</i>		0	0	0	0	0	0
		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
<i>Tan</i>		0	0	6	0	1	0
		0,0%	0,0%	75,0%	0,0%	12,5%	0,0%
		0,0%	0,0%	21,4%	0,0%	6,7%	0,0%
<i>Tasvir-i Efkâr</i>		0	2	4	0	1	0
		0,0%	13,3%	26,7%	0,0%	6,7%	0,0%
		0,0%	20,0%	14,3%	0,0%	6,7%	0,0%

<i>Yeni Asır</i>	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
<i>Yeni Sabah</i>	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	1	2	4	2	5	0
<i>Vakit</i>	5,9%	11,8%	23,5%	11,8%	29,4%	0,0%
	20,0%	20,0%	14,3%	50,0%	33,3%	0,0%
<i>Akşam</i>	0	0	0	0	0	0
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Toplam	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	0	1	2	0	1	0
	0,0%	20,0%	40,0%	0,0%	20,0%	0,0%
	0,0%	10,0%	7,1%	0,0%	6,7%	0,0%
	5	10	28	4	15	9
	4,2%	8,3%	23,3%	3,3%	12,5%	7,5%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Haberin konusu	Rusların Oniki Ada talebi	Paris Barış Görüşmeleri	İtalya'nın itirazları	Yunanistan'ın Oniki Ada kutlamaları	Adaların Yunanistan'a devri ve yeni sınırlar	Toplam
<i>Ulus</i>	2	6	1	1	1	27
	7,4%	22,2%	3,7%	3,7%	3,7%	100,0%
	15,4%	42,9%	12,5%	25,0%	10,0%	22,5%
<i>Cumhuriyet</i>	1	6	1	0	3	29
	3,4%	20,7%	3,4%	0,0%	10,3%	100,0%
	7,7%	42,9%	12,5%	0,0%	30,0%	24,2%
<i>Vatan</i>	1	0	2	2	2	12
	8,3%	0,0%	16,7%	16,7%	16,7%	100,0%
	7,7%	0,0%	25,0%	50,0%	20,0%	10,0%
<i>Türk Sözü</i>	2	0	0	0	0	2
	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	15,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,7%
<i>Tan</i>	1	0	0	0	0	8
	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	6,7%
	2	2	2	1	1	15
	13,3%	13,3%	13,3%	6,7%	6,7%	100,0%

<i>Tasvir-i Efkâr</i>	15,4%	14,3%	25,0%	25,0%	10,0%	12,5%
	0	0	0	0	1	1
<i>Yeni Asır</i>	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	100,0%
	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	10,0%	0,8%
	3	0	0	0	0	17
<i>Yeni Sabah</i>	17,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	23,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	14,2%
	0	0	2	0	2	4
<i>Vakit</i>	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	50,0%	100,0%
	0,0%	0,0%	25,0%	0,0%	20,0%	3,3%
	1	0	0	0	0	5
<i>Akşam</i>	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	4,2%
	13	14	8	4	10	120
Toplam	10,8%	11,7%	6,7%	3,3%	8,3%	100,0%
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 22'ye göre İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesini konu alan haberlerde *Cumhuriyet* yüzde 60 ile ilk sırada yer almıştır. *Ulus* ve *Yeni Sabah* yüzde 20 ile aynı ortalamaya sahip olmuştur. Diğer gazeteler bu konuyla ilgili haber servis etmemişlerdir. Almanya ile ilgili yapılan haber dağılımında yüzde 30 ile *Cumhuriyet* birinci sırada, *Ulus*, *Tasvir-i Efkâr* ve *Akşam* yüzde 20'lik bir ortalama ile ikinci sırayı paylaşmışlardır. *Akşam* gazetesi yüzde 10 ile son sırada yer almıştır. Diğer gazeteler konuya yönelik haber yapmamıştır.

Yunanistan'ın Oniki Ada talebi üzerine yapılan haberlerde; yüzde 21,4 ile *Ulus* ve *Tan* ilk sırada, *Tasvir-i Efkâr* ve *Yeni Sabah* yüzde 14,3 ile ikinci, yüzde 10,7 ile *Cumhuriyet* ve *Vatan* üçüncü sırada yer almıştır. Yüzde 7,1 ile *Akşam* gazetesi son sırada yer almıştır. Oniki Ada'nın askerlerden tecridini konu alan haberlerde yüzde 50 ile *Yeni Sabah* gazetesi ilk sırada yer almıştır. Yüzde 25 ile aynı değere sahip olan *Ulus* ve *Vatan* gazetesi ikinci sırayı paylaşmışlardır. Diğer gazetelerin konuyla ilgili haberine rastlanmamıştır.

Üçler Konferansını içeren haberlerde yüzde 40 ile *Cumhuriyet* ilk sırada, yüzde 33,3 ile *Yeni Sabah* ikinci sırada yer almıştır. Yüzde 6,7 ile *Ulus*, *Tan*, *Tasvir-i Efkâr* ve *Akşam* aynı ortalamaya sahip olmuşlardır. *Vakit*, *Vatan*, *Türk Sözü* ve *Yeni*

Asır gazeteleri konuyla ilgili haber yapmamıştır. Uluslararası platformda Oniki Ada görüşmeleri başlığı altında gazete dağılımlarında yüzde 55,6 *Ulus* birinci, yüzde 33,3 ile *Cumhuriyet* ikinci, yüzde 11,1 ile *Vatan* üçüncü sırada yer almıştır. Diğer gazeteler konuyla ilgili haber servis etmemişlerdir. Paris Barış Görüşmelerini içeren haberlere göre *Ulus* ve *Cumhuriyet* gazetesi yüzde 42,9 ile ilk sırada yer almışlardır. *Tasvir-i Efkâr* gazetesi yüzde 14,3 ile sıralamayı devam ettirmiştir. Konuyla ilgili diğer gazetelere ait haber bulunmamıştır. İtalya'nın itirazlarını konu alan haberlere göre yüzde 25 ile aynı ortalamaya sahip *Vatan*, *Tasvir-i Efkâr*, *Vakit* gazetesi olmuştur. Yüzde 12,5 ile *Ulus* ve *Cumhuriyet* sıralamayı takip etmiştir. Konuyla ilgili haberler bu gazeteler ile sınırlı kalmıştır.

Oniki Ada kutlamalarını içeren haberlerde *Vatan* gazetesi yüzde 50 ile ilk sırada yer alırken *Ulus* ve *Tasvir-i Efkâr* yüzde 25 ile ikinci sırayı paylaşmıştır. Konuyla ilgili başka habere rastlanmamıştır. Son olarak Adaların Yunanistan'a devri ve yeni sınırları konu alan haber dağılımlarında; *Cumhuriyet* yüzde 30 ile ilk sırada, *Vatan* ve *Vakit* yüzde 20 ile ikinci, *Ulus*, *Tasvir-i Efkâr* ve *Yeni Asır* üçüncü sırayı paylaşmıştır. Konu ile ilgili haberler verilen gazeteler ile sınırlı kalmıştır. Gazeteler, yüzde 23,3 ile Yunanistan'ın Oniki Ada talebine yönelik haberlere daha çok ağırlık vermişlerdir. Bunu yüzde 12,5 ile Üçler Konferansı, yüzde 11,7 ile Paris Barış Görüşmeleri, yüzde 10,8 ile Rusların Oniki Ada talebi, yüzde 8,3 ile Almanya ile ilgili yapılan haberler ve Adaların Yunanistan'a devri-yeni sınırlar, yüzde 7,5 ile uluslararası platformda Oniki Ada Görüşmeleri, yüzde 6,7 ile İtalya'nın itirazları, yüzde 4,2 ile İkinci Dünya Savaşı, yüzde 3,3 ile aynı ortalamaya sahip Oniki Ada'nın askerlerden tecridi ve Yunanistan'da Oniki Ada kutlamaları takip etmiştir.

3.3.2. Oniki Ada İle İlgili Haberlerin Genel Değerlendirmesi

Bölüm başlığı altında dönem basınında yer almış Oniki Ada haberleri niteliksel tarihsel betimleme tekniği ile incelenmiştir. Dönem basınından seçilen örneklem doğrultusunda sürecin nasıl değerlendirildiği ve aktarıldığı ele alınmış, Türk basınının sürece bakışı irdelenmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan gelişmeler ve Oniki Ada'nın bu gelişmelerden nasıl etkilendiği basında yer alan haberler doğrultusunda değerlendirilmiştir. Türkiye, Avrupa devletleri ve Yunanistan

arasındaki ilişkilerin nasıl değişime uğradığı, Oniki Ada üzerinde seyreden siyasi oyunlar ve Adaların Yunanistan'a verilme çalışmaları ön plana çıkarılmıştır.

3.3.2.1. Oniki Ada'nın Gündeme Gelmesi (1945-1946)

Türkiye, kıtalar arası geçişte merkezi bir konumda bulunmasından ötürü, Avrupa devletlerinin hedefi haline gelmiştir. Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminde başlayan toprak kayıpları, Türkiye döneminde de devam etmiş, Türkiye ilk imtihan olarak Oniki Ada süreciyle karşılaşmıştır. Uşi Antlaşması ile geçici olarak adaların İtalya'ya devredilmesi ve bu geçici sürenin hiç bitmemesi, vatan toprağı olan Oniki Ada'nın geri alınması için ortaya bir mücadele konulmasını şart kılmıştır. Cumhuriyetin kurulduğu dönemlerde soğuk savaşın dünya üzerinde hâkim olması, etkin bir diplomasi trafiğini meydana getirmiştir. Türkiye siyasetinin 1945 ve 1947 yılları arasındaki dönemini ele alan çalışmada basın, yaşanan Oniki Ada sürecini nasıl değerlendirdiği işlenmiştir.

Basın, Yunanistan'ın arkasına Avrupa devletlerini alarak, girişime başladığı "Oniki Ada hak talebinin" her adımını metine dökerek, Türk kamuoyunda ortak bir bilinç uyandırmak amacı içinde olmuştur. Türk basını, Anadolu'nun bir parçası olarak gördüğü, Oniki Ada sürecinin başlangıcı olan 1945 yılından 1947 yılına kadar olan süre içerisinde etkin bir şekilde bulunmuş, önemli olan bütün detayları okuyucuları ile paylaşmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye ve Avrupa devletleri Yunanistan'a gemilerle gıda yardımı yapmışlardır. Yunanistan, ekonomik anlamda büyük sıkıntılar çekmiştir. En yakın komşusu olarak Türkiye gerekli yardımları yapmıştır. Buna rağmen Yunan basını Türkiye'ye yönelik bir yandan dostluk mesajları vermiş bir yandan da Oniki Ada'ya yönelik yapılan Yunan hükümetinin girişimlerini desteklemiştir. Yaşadığı ekonomik sıkıntılar içerisinde Yunanistan İkinci Dünya Savaşı'nın en kazançlı devleti olmayı başarabilmiştir. Savaşa girmeden kazanan devletlerin yanında yer alabilmiştir. Almanya'nın geri çekilmesiyle sömürgelerine yeniden kavuşan İtalya, tekrar bölgede güçlü bir devlet konumunda olmuştur. Özellikle İngiltere'nin bu bölgelerde güçlü bir devlet istemeyişi Yunanistan'ın gündeme gelmesine katkı sağlamıştır. İkinci Dünya Savaşı başlarında İtalya,

Akdeniz, Orta Doğu ve Balkanlar'a göz dikmiştir. İtalya, hem kendi güvenliğini sağlamak hem de savaş durumunda kritik bölgelere hâkim olmak için Oniki Ada'yı üs olarak kullanmıştır.

Süreç, Almanya'nın topraklarını yavaşça kaybedip, gerileme ve sonuç olarak yenilme süreci ile başlayıp, Oniki Ada'nın Yunanistan'a verilmesine kadar devam etmiştir.

“Almanlar ikiye bölündü, Doğu Prusya'daki Alman ordusunun merkez mıntıkası ile irtibatı kesildi” (*Cumhuriyet*, 27 Ocak 1945: 7341) (Bkz. Ek-33). *Cumhuriyet* gazetesi, atmış olduğu manşet başlığı ile Sovyet Rusya'nın, Berlin'e 189 kilometre mesafeye kadar olan toprakları işgal ederek ilerlediğini bildirerek, bir yandan da Üçler Konferansı'nın başlayacağını açıklamıştır. Aynı gazetede yer alan “Üçler konferansı ve birkaç mesele” başlıklı köşe yazısında, Avrupa mukadderatının kesin olarak çizileceği günlerin artık yakın olduğunu söylenmiştir.

“Almanya, öyle görünüyor ki, havaya uçağı saatin dakikalarını beklemektedir. Yıllardır eşine tarihte rastlanmadık bir hegemonya altında bunalan milletler, sırtlarındaki ezici yükün ağırlıklarını artık yavaş yavaş atacaklar” (Abalıoğlu, 27 Ocak 1945: 7341/1-3) (Bkz. Ek-33). *Cumhuriyet* gazetesinin kurucusu olan Yunus Nadi'nin oğlu Nadir Nadi, yazmış olduğu köşe yazısında, yeni Avrupa haritasının çizileceğine vurgu yapmış ve yaşanan süreci saatli bombaya benzeterek sıkıntılı günlerin yakın olduğuna dikkat çekmiştir.

Almanya'nın, yaşanan gelişmelerden dolayı galip gelemeyeceği anlaşılmış ve yavaş yavaş toprakların bölünmesi yönündeki senaryolar hazırlanmaya başlanmıştır. Almanya'nın önemli sömürge toprakları içinde bulunan Oniki Ada doğrudan bu sürece dâhil olmuş ve çizilecek olan yeni Avrupa haritasının bir parçası haline gelmiştir. Almanya'nın kazanacağı beklenirken beklenmedik bir şekilde yenilmesi ve elindeki toprakları kaybetmesi, Türk basınında büyük yankı uyandırmıştır. “Rodos'a giden Türk motorları döndü” (*Tasvir*, 31 Mart 1945: 533/1-3) (Bkz. Ek-34) başlıklı haber metninde, adaya deniz motoru ile giden Türk kayıkçılarının gördükleri kaleme alınmıştır. Gazetede, altı bin Alman askerinin bitkin ve ümitsizlik içinde oldukları, halkın ise açlıktan kıvrandıkları ifade edilmiştir.

Almanya'nın savaşı kaybedeceği ve topraklarının nasıl bölüneceğine dair haritanın çizilmesi daha önceden belirlenmiştir. Yunan Hariciye Bakanı,

Yunanistan'ın dış siyaseti hakkında verdiği bir demeçte, "Yunanistan'ın emperyalist emeller peşinde değildir. Bununla beraber Yunanistan'a ait olan ve fakat geçmişte işlenen hatalar dolayısıyla Yunan hudutları haricinde kalan bölgelerin bu defa Yunanistan'a verileceği ve Yunan milletinin mağduriyetlerine meydan verilmeyeceğini ümit ederim. Bölgelerde lazım gelen hudut değişikliklerinin yapılacağını kuvvetle ummaktayız" (*Ulus*, 18 Şubat 1945: 20/1) ifadelerini kullanmıştır. Yunan Hariciye Bakanı, Yunanistan'ın dış siyaseti hakkında verdiği bu demeçle, Yunanistan'ın, Oniki Ada üzerindeki diplomatik sürecinin başlamasını sağlamıştır. Yunanistan hükümeti, Almanya'nın yenilgisinden faydalanarak arda kalan topraklar üzerinde hak talep etmek için siyasi süreç içine dâhil olmuştur.

"Rodos ve Girit işgal edildi" (*Tasvir*, 6 Mayıs 1945: 545/1-5) (Bkz. Ek-35) başlıklı haber metninde gazete, Oniki Ada'dan Aliminya, İstanköy, Kalimnos'un İngilizler'in eline geçtiğini belirtmiştir. Bu adalardaki 17 bin Alman askerinin teslim olduğu ifade edilmiştir. Gazete, Marmaris'ten gelen haberler neticesinde, Rodos Adası'nın müttefikler tarafından işgalinin tamamlandığını duyurmuştur. Rodos Adası'nın havadan bombardımanı üzerine, adadaki Alman kuvvetleri komutanı, Girit'teki garnizon ve işgal komutanı ile anlaşarak, İngilizlere teslim olmak istediklerini bildirmiştir. Bunun üzerine İngiliz ve Yunan deniz birlikleri, Rodos'a çıkarma yapmaya başlamışlardır.

"Bütün dünya Avrupa zaferini candan gösterilerle kutluyor. Avrupa'da dün gece ateş kesildi, son Alman kuvvetleri de silahlarını bıraktılar" (*Ulus*, 9 Mayıs 1945: 22/1) (Bkz. Ek-35) gündemi belirleyen bir manşete imza atan *Ulus* gazetesi, artık silahlı güçlerin geri planda kaldığını ve diplomasi ile savaşın devam edeceğine vurgu yapmıştır. Haber metni içerisinde, Avrupa'da savaşın kesildiği ve Alman kuvvetlerinin silah bırakarak teslim olduğuna değinilmiş ve Almanya'nın teslim olmasının, Alman sömürgelerinin de silah bırakması anlamına geldiği vurgulanmıştır. *Ulus* gazetesi, Prag'da savaşın sona erdiğini ve Oniki Ada garnizonunun da teslim olduğu yönündeki bilgileri okuyucusu ile paylaşmış, Almanya'nın teslimine ait bildirge içinde Alman Başkomutanlığının teslim olmaya dair belgeler imzalandığı ve silahların bırakıldığı belirtilmiştir.

"Almanya'da organize mukavemet dünden itibaren bilfiil sona erdi" (*Cumhuriyet*, 8 Mayıs 1945: 21/1) (Bkz. Ek-35) manşet başlığı ile sürecin bittiğine

dair söylemde bulunan gazete, diplomatik sürecin hemen başladığını ve Oniki Ada'ya karşı bir harekâtın mukavemet ettiğini metinleştirmiştir. Bu durumdan yararlanmak isteyen ve diplomatik harekât içinde en hızlı davranan ülkenin Yunanistan olacağı ifade edilmiştir.

“Oniki Ada teslim oldu” (*Vatan*, 10 Mayıs 1945: 1418/1) (Bkz. Ek-36) başlıklı haber metninde gazete, Oniki Ada'daki Alman kıtalarının kayıtsız şartsız teslim olduklarını ifade etmiştir. Gazete, Oniki Ada'daki bütün hesap işlerine saat 13'de son verildiğini ve buradaki müttefik esirlerin memleketlerine iadeleri için hususi tertibat alındığını belirtmiştir.

“Yunanlılar Oniki Ada'yı resmen istediler” (*Yeni Sabah*, 14 Mayıs 1945: 2508/1-3) (Bkz. Ek-37) haber başlığının içeriğinde, Damaskinos'un Rodos'a gittiği ifade edilmiştir. Yunan Başbakanı Amiral Veulgarisin, M. Churchille'ye bir teğraf göndererek Oniki Ada'nın derhal Yunanistan'a ilhak edilmesini istemiştir. Kral Naibi'nin, Rodos'ta bir nutuk vereceği ve Yunanistan'ın selamını ıblâğ edeceği bildirilmiştir. Naibin, Rodos'tan sonra mazlum Oniki Ada bölgesinin başka adalarını da ziyaret ederek Yunanistan lehinde demeçler vereceği bilgiler arasında yer almıştır. “Oniki Ada Yunanistan'a ilhak edilecek mi?” (*Tasvir*, 14 Mayıs 1945: 545/1-3) spot başlıklı haberde, Damaskinos'un Yunan askeri şefleriyle birlikte Rodos'a hareket ettiği ve büyük bir uğurlama yapıldığı ifade edilmiştir.

“Oniki Adalara karşı harekât” (*Ulus*, 14 Mayıs 1945: 2) (Bkz. Ek-37) başlıklı haber metninde, Yunanistan'ın diplomatik olarak resmi girişimlerde bulunduğu yönünde bilgiler servis edilmiştir. İngiliz kuvvetlerinin salı gecesi Rodos Adası'na ve yakınındaki Alimnia Adası'na çıkarma yaptığını belirten gazete, bu bilgilerin Yunan basını tarafından da desteklendiğini söylemiştir. Yaşanan gelişmelerin ardından Yunan Kralı Naibi Damaskinos'un Rodos'a gideceği duyurulmuş ilk çıkarmanın yapılacağına dikkat çekilmiştir. Damaskinos'un ziyaret amaçlı gittiği Oniki Ada'da bazı demeçler vereceği ve İngiliz komutanlarla görüşeceğine dair bilgiler haber metnin içinde yer almıştır. Yunanistan Kralı Damaskinos Naibin refakatinde, hükümetten kimsenin bulunmayacağına dikkat çekilerek, sadece Yunan silahlı kuvvetlerinin Naibiye eşlik edeceğinin altı çizilmiştir. Yaşanan gelişmeler, sürecin Naibin tarafından yürütüleceğini ve adalar üzerinde bir kamuoyu oluşturulmaya çalışıldığını göstermiştir.

Naibin Rodos'ta bulunduğu süre içinde İngilizler ile görüşeceğinin belirtilmesi, diplomatik sürecin başladığına işaret etse de ileriki zamanlarda bu süreç zorlaşıp daha da uzamıştır. Oniki Ada'ya yönelik medya üzerinden ve kamuoyunu yönlendirecek unsurlar piyasaya sürülmüştür.

İlk olarak Atina'dan alınan bir telgrafta Oniki Ada komitesi Fahri Başkanı Dr. Skevos Zervos'un, Büyük Britanya'nın Atina Elçisi Sir Leeper'e gönderdiği mektup servis edilerek, algı yaratılmaya ve olacak değişimin yansımaları verilmeye çalışılmıştır. Gazetede yer alan mektupta; Oniki Ada'nın yüzyıllardan beri esir bulunduğu ve İngiltere'nin demir yumruğu sayesinde hürriyetine kavuştuğu yönünde bilgiler yer almıştır. Yunanistan ve İngiltere yaklaşmasının bir belgesi olarak gazetede yayınlanan mektupta yer alan bilgiler, süreç açısından önem arz etmiştir.

İngilizler, Oniki Ada üzerinde etkili bir şekilde Alman garnizonlarının silahlarını bırakmalarında ve hızlı bir şekilde anlaşmaların yapılmasında önemli bir rol oynamıştır. "Girit Adası kurtarıldı, Milos'daki Alman garnizonu da teslim oldu" (*Cumhuriyet*, 11 Mayıs 1945: 7445/1) (Bkz. Ek-38). Gazete, bu haberiyle adaların Almanların elinden kurtarıldığını, İngiliz ve Yunan subaylarının hızlı bir şekilde teslim şartlarına yönelik bir anlaşma imzaladıklarını belirtmiştir. Girit Adası'nda yaklaşık 10 bin Alman ve 4 bin İtalyan'ın bulunması yönündeki karar, İngiliz ve Yunan yetkilileri tarafından büyük bir hızla resmiyete dökülmüştür. Ada üzerindeki asker sayısının düşürülmesi ve savunmasız hale getirilmesi temel amaç olarak görülmüştür. "Oniki Ada" (*Akşam*, 14 Mayıs 1945: 9544/1) (Bkz. Ek-38) başlıklı haberde, Yunan Kral Naibin'in Rodos'a gittiği ifade edilmiş ve Yunanistan'ın Oniki Ada'yı istediği belirtilmiştir.

Yunan-İngiliz yaklaşması karşısında Türk hükümeti, etkin bir siyaset güdememiş ve bu gelişmeler karşısında sessiz kalmıştır. Her ne kadar dönemin gazeteleri yaşanan olayları gündeme getirerek halkı aydınlatmakla sorumlu olsalar da, Osmanlı toprağı olan Oniki Ada'ya yönelik hükümet adım atmamıştır. 1945-1947 yılları arasında yaşanan Oniki Ada sürecinde Türk basını, gelişmeleri servis etmenin yanı sıra Türk-Yunan dostluğunu pekiştirecek demeçleri vermeyi de eksik etmemiştir. Yaşanan gelişmeleri kamuoyu ile paylaşan ve Türk toplumunun bu gelişmelere karşı tepki göstermesi gerektiğini vurgulayan bir algı oluşturan Türk

basını, bir yandan da Yunanistan'ın dostluğu yönündeki haberleri servis ederek çelişkiye düşmüştür.

“Oniki Ada ile Kuzey Epir'in Yunanistan'a verilmesi isteniyor” (*Tan*, 3 Temmuz 1945: 3301/1) (Bkz. Ek-39) başlığı ile gazete sürecin tüm hızıyla devam ettiğine vurgu yapmıştır. Sovyetlerin, Balkanlar'da Yunanistan aleyhinde toprak tadilatı talebinde bulunması ve Yunanistan'ın şiddetle bunu reddettiği gündeme gelmiştir. Yunanistan, sadece Oniki Ada'yı istemekle kalmamış, eski sınırlarına doğru genişleme politikası içinde Bulgaristan hudutlarında da oynamalara gitmiştir. Aynı gazete Yunanlıların, Oniki Ada üzerindeki taleplerini resmi olarak aramak için, Berlin Konferansı'na müracaat ettiklerini ve Oniki Ada'nın Yunanistan'a verilmesi yönünde istekte bulduklarını belirtmiştir. “Oniki Ada ve Yunanistan” (*Vatan*, 7 Temmuz 1945: 1476/1-4) (Bkz. Ek-39) spot başlığı ile Yunan İstihbarat Müsteşarı'nın, Oniki Ada'yı anavatana ilhak ve istikbali emniyet altına almak maksatlı kuzey hudutlarını düzelmenin önemine dikkat çektiği söylenmiştir. Yunan hükümetinin Oniki Ada meselesinde iyi bir yol takip ettiği ifade edilmiş, Kıbrıs Adası hususunda Kıbrıslıların ve Yunan Milletinin Oniki Ada meselesinde birlikte oldukları vurgulanmıştır.

Üçler Konferansı (*Yeni Sabah*, 13 Temmuz 1945: 2568/1-5) (Bkz. Ek-39) başlıklı haber metninde, gelecek Sulh Konferansında üç büyük şef müşterek bir siyaset takibi hususunda Potsdam'da anlaşacakları ifade edilmiştir.

Türk Gazeteleri ve Yunanistan (*Tan*, 23 Temmuz 1945: 3321/2) (Bkz. Ek-39) başlıklı haber metninde Oniki Ada halkının tekrar toraklarına dönecekleri yönünde bir bildirgenin Türk ve Yunan basınında yer aldığı belirtilmiştir. *Tan* gazetesi, Türk gazetelerinin devamlı olarak yazdıkları dostane yazıların Yunanlıların kalbinde derin bir heyecan oluşturduğunun altını çizerek, Yunanistan'ın tehlikeler karşısında etkili bir siyaset güttüğünden bahsetmiştir. Yunanlıların Oniki Ada üzerindeki haklarını resmiyete dökerek aramaları, İngilizleri memnun etmiş ve Oniki Ada halkının tekrar eski yerlerine dönmelerini uygun görmüştür. İngiltere, yerleşen halka yardım ve kalkınma teşkilatı kurumları ile bürolar açılacağını da söylemiştir. Oniki Ada'nın mukadderatı (*Akşam*, 23 Temmuz 1945: 9614/2) (Bkz. Ek-39) başlıklı haber metninde gazete, Adalarda tarafsız bir komisyon vasıtası ile oylama yapılacağını duyurmuştur. Yetkili Yunan makamlarının yaptığı müracaatlar üzerine İngilizler,

tekrar eski yerlerine dönerek yerleşmeyi arzu eden Oniki Ada halkının buralara kabul edilmelerine muvafakat etmişlerdir. Müracaatların, taşıt vasıtası bulacak olan milletlerarası yardım ve kalkınma teşkilatı bürolarına yapılacağı bildirilmiştir.

“Lozan muahedesiyle İtalya’ya terk edilmiş olan dünya güzeli Rodos ve İstanköy Adası ile bu camiaya dâhil olan diğer adaların faşist işgalinden kurtarılmaları sayesinde, Oniki Ada namı ile yâd olunan ve içlerinden Meis gibi bazı küçükleri Anadolu’nun karasuları içinde olan yerlerin de yeni tali meselesi milletlerarası siyaset masası üstüne gelen işler arasına girmiştir” (Aras, 25 Temmuz 1945: 3323/1) (Bkz. Ek-40). Tefvîk Rüştü Aras imzalı köşe yazısında, daha önceden de belirtilmiş olan Oniki Ada’nın sömürgeci kurtulmasına tekrar değinilmiştir. Aras, Meis gibi bazı küçük adaların Anadolu karasuları içinde kaldığına dikkat çekerek, Oniki Ada’nın milletlerarası mesele olduğunu vurgulamıştır. Yunanistan Kral Naibi Damaskinos’un savaşın hemen bitiminde bu adaları ziyaret etmesine değinen Aras, İngiliz komutasında kalmak suretiyle adaların Yunan askerlerine bırakıldığının altını çizmiştir. Dost diye nitelendirilen Yunanistan’ın, İngilizlerle nasıl bir anlaşma içine girdiğini bilmediklerini belirten Aras, Adalarda azınlık bir Türk nüfusunun olduğunun bilinmesi gerektiğinin ve buna göre hareket edilmesinin önemine dikkat çekmiştir.

Rüştü Aras’ın yazmış olduğu makaleye karşılık Yunan İstihbarat Nazırı cevap vermiş, makalede yazılanları fena karşılayarak, “Oniki Ada, doğrudan doğruya Yunanistan’a aittir. Adaların Yunanistan’a verilmesinden başka türlü, herhangi bir hâl çaresi, şekli kabule şayân değildir. Başka türlü ileri sürülen fikir ile bahis mevzu bile edilemez” diyerek tavrını ortaya koymuştur. Aras, olması gerekeni söylemiş ve bu topraklarda Türkiye’nin de hakkının olduğunu ifade etmiştir. Bir devletin bahşetmesi ve diğer devletin de bunu kabul etmesiyle tamamlanacak bir süreç olmadığına dikkat çekmiştir. Milletlerarası bir mevzu olduğunu söylemesi bu süreç içerisinde Türkiye’nin de yer alması gerektiğinin bir göstergesi konumundadır.

“Oniki Adalar” (*Tasvir*, 4 Ağustos 1945: 535/1-5) (Bkz. Ek-41) başlıklı haber metninde gazete, Rüştü Aras’ın Adalar hakkında yazmış olduğu köşe yazısının, dost Yunanistan’da derin tepkiler uyandırdığını belirtmiştir. Oniki Ada merkez komitesinin, Cumhurbaşkanı İnönü’ye ve Saraçoğlu’na, Rüştü Aras’ın köşe yazısını protesto eden telgraflar gönderdiği ifade edilmiştir.

“Ruslar, Oniki Ada’yı da istemişler” (*Vatan*, 9 Ağustos 1945: 1509/1-3) (Bkz. Ek-41) spot başlıklı haber içeriğinde, Rusya’nın Oniki Ada’yı istediğine dair *Times* gazetesine demeç verildiği, ancak bu talebin olumsuz karşılandığı söylenmiştir. Yunanistan’da “Oniki Ada için endişe” (*Tasvir*, 12 Ağustos 1945: 535/1-5) (Bkz. Ek-41) haber başlığı ile gazete, Tefik Rüştü Aras’ın yazdığı köşe yazısı için yeni yorumların yapıldığını ve yaşanan gelişmelere karşın Türk idarecilerinin, sessiz kaldığı vurgulanmıştır. Oniki Ada üzerinde hak talep eden Yunanistan’ın, Türkiye’nin stratejik konumunu etkilemeyecek şekilde ilerlediği yönünde demeçler verilmiştir.

1945 yılının son aylarına doğru Oniki Ada sürecinin çetin geçeceğine dair haberler, gazetelerde yer almaya başlamıştır. “Oniki Ada” (*Akşam*, 21 Eylül 1945: 9672/1) (Bkz. Ek-42) başlıklı haberde, *Yorkshire Post* gazetesinin yazdığına göre, Sovyet Rusya’nın Oniki Ada’dan Leryos Adası’nda kendisine bir üs verilmesini istemiştir. “Ruslar Oniki Ada’da askeri üs istiyor” (*Cumhuriyet*, 21 Eylül 1945: 7677/1) (Bkz. Ek-42) manşet başlığı ile okuyucusunun karşısına çıkan gazete, Yunanistan’ın girdiği yolda yalnız olmadığını vurgulamıştır.

Oniki Ada, stratejik konum olarak diğer ülkeler için önem arz etmekte ve özellikle Rusya’nın, Akdeniz’e inmesi için köprü niteliği taşımaktadır. Türkiye, herhangi bir talep karşısında Boğazlar üzerindeki hâkimiyetin tehlikeye düşeceğini bildiği için, bu duruma karşı geleceğini ve talepleri reddedeceğini ifade etmiştir. “Molotof, konseyden Oniki Ada işinin Balkan meseleleriyle birlikte konuşulmasını istedi” (*Türk Sözü*, 22 Eylül 1945: 1421/1) (Bkz. Ek-42) spot başlıklı haberin içeriğinde gazete, Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı Molotof’un, Oniki Ada mukadderatının tayini için yapılacak görüşmelerin, Balkan memleketleri ile ilgili meselelerin incelenmesi ve kararlara bağlanmasına kadar geri bırakılmasını istemiştir. Gazete, Oniki Ada’nın istikbalinin, İtalyan meselesinin görüşülmesi esnasında bir karara bağlanmadığını da ifade etmiştir. Rusya’nın, Oniki Ada’da askeri üs istemesi, Amerika ve Fransa’nın hoşuna gitmemiş, bu durum karşısında ise İngiltere daha önceden Yunanistan’a vaat ettiği Oniki Ada kararını destekleyen bir tutum sergilemiştir. Rusya’nın, Oniki Ada’da üs kurması, bu ülkelerin sömürgelerine giden yolların tehlikeye düşmesi anlamına gelmekteydi. Özellikle bu talep İtalya’nın başını ağrıtmış ve memnuniyetsizliğe yol açmıştır. Rusya’nın, Oniki Ada talebine

karşılık Amerika ve Büyük Britanya; Oniki Ada halkının çoğunluğunun Rum olduğunu ve bundan dolayı Adaların Yunanistan'a verilmesi gerektiğini öne sürmüştür. Londra görüşmelerinde, tutarsız ve memnun etmeyen isteklerin yer alması, özellikle Sovyet Rusya'nın üs için isteklerini dile getirmesi İngiltere ve Amerika'yı huzursuz etmiştir. Londra Konferansı'nın çetin safhaya girdiğine dair atılan haber manşetleri ve harpten çıkan devletlerin toprak paylaşma konusunda uyuşmazlıkları, yeni başlayan sürecin çok zor olacağını göstermiştir. Ayrıca konferansta, tazminatlara yönelik planlar ortaya konulmuş ve İtalya'dan yüklü miktarda tazminat almak için girişimlere başlanmıştır.

“Oniki Ada ve Türkiye” (*Cumhuriyet*, 25 Eylül 1945: 7581/1) (Bkz. Ek-42) başlıklı haber metninde gazete, Oniki Ada'nın Yunanistan'a verilmesi durumunda, Meis Adasının Türkiye tarafından istenileceğine değinmiştir. Akdeniz'de ve Boğazlar'da üs, Oniki Ada'dan Leros Adası'nda, Trablusgarp kıyılarında ve Eritre'de üs isteyen Sovyetler Birliği'nin isteklerine Türkiye de katılmış, Türkiye Oniki Ada sürecinde olmak için ilk adımını atmaya başlamıştır. “Anadolu kıyısına bitişik denecek kadar yakın olanlarının biz hakiki sahiplerine iadesini kat'i olarak istemekteyiz. Bu talep başkasının toprağına değil, kendi malımızı, gasp edilen hakkımızı istemektir. Oniki Ada, Trablus Harbi sırasında 1911'de İtalyanların işgaline uğradı. Böylece 600 sene Türk bayrağının dalgalandığı bu öz Türk adaları elimizden çıktı. 1912'de Uşi'de, İtalyan Krallığı ile aksettiğimiz muahede mücibince, Trablusgarp İtalya'ya bırakmamıza mukabil bu adalar bize iade olunacaktı. Fakat İtalya bu sözü tutmadı” (Ebüzziya, 26 Eylül 1945: 540/1-3). 1945 yılının Kasım ayında yapılan Oniki Ada haberlerinde beklenmedik bir durum nüksederek, İtalya'nın Oniki Ada'yı bırakmaya hazır olduğuna dair haberler servis edilmiştir. “Neşredilen mektuplar” (*Cumhuriyet*, 9 Kasım 1945: 1) isimli manşetiyle okuyucusunun karşısına çıkan gazete, İtalya Dışişleri Bakanı'nın hükümetin bir dostluk teminatı olarak Oniki Ada'yı Yunanistan'a vermeye amade olduklarını bildirerek adeta dostluk mesajı yayınladığını ifade etmiştir. Rusya'nın sıcak denizlere inmek yönündeki ısrarcı tutumu, İtalya'nın gözünü korkutmuş ve sömürge topraklarını korumak için Oniki Ada'yı Yunanistan'a vermeye karar vermiştir. Dostluk teminatı olarak Oniki Ada ve Rodos'un, İtalya'nın haklarının korunması koşulu ile Yunanistan'a verilmesi, planlı bir hareket olarak göze çarpmıştır.

Özet olarak, 1945 yılında Almanya'nın savaştan mağlup çıkması ve Almanya yanında savaşan devletlerin de yenilmesiyle yenedünya düzeni düşüncesi gündeme gelmiştir. Bu düzen içinde, haritayı çizecek devletlerin başında, Amerika ve İngiltere gelmiştir. Yunanistan'ın, akıllı bir politika izleyip, gözünü dikmiş olduğu topraklara, hızlı bir çıkarma yapması ve İngiltere'nin desteğini alması, sürecin devam etmesini sağlamıştır. Rusya'nın, ebedi düşüncesi olan Akdeniz ve sıcak denizlere inmek, Oniki Ada'yı daha cazip hale getirmiştir. Rusya'nın Akdeniz politikası, İtalya'nın tutumundan vazgeçerek Yunanistan'a, Oniki Ada'yı vermesiyle sekteye uğramıştır. Süper devletlerinde bu aşamada, sömürgelerini düşünüp Yunanistan'ın yanında yer alması, Rusya'nın işini daha da zorlaştırmıştır.

1945 yılında başlayan Oniki Ada süreci, 1946 yılında da devam etmiştir. Paris Barış Konferansı adı altında, yenedünya düzenini oluşturacak olan harita, çizilmeye başlanmıştır. Kaybeden ülkelerin toprakları ve sömürgeleri üzerinde, galip gelen devletler, çıkarları doğrultusunda politik süreçte etkin rol oynamışlardır. “İtalya ile barış görüşmeleri başladı” (*Ulus*, 21 Ocak 1946: 5) (Bkz. Ek-43) başlıklı haber metninde, İtalya ile sulh muahedesinin görüşülmek üzere Londra'da yapılan toplantılardan bahseden gazete, Oniki Ada'nın istikbali hakkında, Rusların özel görüşlerinin mevcut olduğunu ve Rusların, bu adaların istikbalinin ancak kendi ellerinde kalmasıyla mümkün savunduklarını ifade etmiştir. Böylece Boğazlar'ın hâkimiyeti, Rusların elinde olacak ve sıcak denizlere inme projesi gerçekleşecekti. “Ruslar, Oniki Ada için ne düşünüyorlar” (*Tasvir*, 21 Ocak 1946: 593/1) (Bkz. Ek-43) başlıklı haber metninde, Rusların taleplerinde ısrarcı olduğunu belirten gazete, Londra'da yapılacak görüşmelere dikkat çekmiştir. Rusların, Adaları üs olarak istediği yönünde bilgiler verilmiş ve sürecin şekil değiştireceği vurgusu yapılmıştır. “Oniki Ada'nın istikbali” (*Yeni Sabah*, 21 Ocak 1946: 2755/1) (Bkz. Ek-43) başlıklı haberin içeriğinde, Rusların Oniki Ada'ya ait düşüncelerinin altında Boğazlar'a hâkim olma düşüncesinin yattığına dikkat çekilmiştir.

Gazete metinlerinde yer alan bilgilerden, Rusların, Oniki Ada'nın kontrolü ile birlikte Boğazlar'da da hâkimiyet kurma noktasında ısrarcı oldukları anlaşılmıştır. Ancak bu durumda Amerika ve İngiltere; Rusya'ya sıcak bakmamakla beraber, süreci masa başına çekmeye çalışmış ve Oniki Ada'nın Yunanistan'a verilmesi için gayret göstermişlerdir. “Oniki Ada'ya dair İtalyan niyetleri” (*Ulus*, 22 Ocak 1946: 5)

(Bkz. Ek-39) başlıklı spot metninde, İtalya'nın dış politikası hakkında izahatta bulunan İtalyan Başbakanı De Gaspari, İtalya'nın Yunanistan'a, Oniki Ada'yı terk etmek niyetinde olduğunu söylemiştir. Başbakan, İtalya'nın hürriyetinin geniş ve şerefli yolunda ilerleyeceğini ve insanlık için hizmette bulunacağını söyleyerek, sömürgelerine gösterişte bulunmuştur. İngiltere'nin, Adaların geleceği hakkında yapmış olduğu baskı sonuç vermiş, Gaspari'nin demeçleri bu baskının göstergesi olmuştur.

“İtalyan sömürgeleri” (*Cumhuriyet*, 26 Ocak 1946: 7701/1) (Bkz. Ek-43) başlıklı haber metninde, sürecin akışına değinen gazete, İtalya'nın Oniki Ada'yı peşkeş çekerek Yunanistan'a vermesinden, Rusya'nın büyük rahatsızlık duyduğunu ve sürecin ısrarla sulh konferansına bırakılmak istendiğini yazmıştır. İtalya, sulh konferansı çerçevesinde elinden sadece Oniki Ada'nın gideceğini düşünerek bir barış ve nezaket göstergesi olarak bu adaları, Yunanistan'a vermek istediğini söylemiştir.

“Birleşmiş Milletler çalışmaları nihayetlenerek arka plana çekildikçe, barışın kurulması ile ilgili olan Dışişleri Bakanları Muavinleri Konseyinin çalışmaları da ön tarafa geçmektedir. Bu çalışmalar, yavaş yavaş toprak meseleleri etrafında, İkinci Dünya Harbinden doğan anlaşmazlıkları belirtecektir. Bunlar arasında İtalyan sömürgelerinin mukadderatı büyük devletleri şimdiden çok yakından ilgilendiren bir mevzu halini almıştır. İtalyan sömürgeleri şunlardır: Oniki Ada, Trablusgarp, Eritre ve Somali. İtalya, bu dört bölgedeki topraklardan yalnız Oniki Ada üzerindeki iddialarından Yunanistan lehine vazgeçeceğini bildirmiştir. İngiltere ve Amerika da Oniki Ada'nın Yunanistan'a verilmesine razı olmuşlarsa da Rusya'nın buna itiraz ettiği ve hatta bunlar üzerinde kendisinin iddialar ileri sürdüğü bildirilmektedir” (Esmer, 14 Şubat 1946: 5) *Ulus* gazetesinde yer alan köşe yazısında, Birleşmiş Milletlerin çalışmalarının nihayetlenmek üzere olduğunu altı çizilmiş, İtalyan sömürgelerinin mukadderatının büyük devletleri çok yakından ilgilendiren bir mevzu haline geldiği söylenmiştir. Yazısında, İtalyan sömürgelerini Oniki Ada, Trablusgarp, Eritre ve Somali olarak özetleyen Esmer, İtalya'nın bu dört bölgedeki topraklardan yalnız Oniki Ada'dan vazgeçebileceğini ifade etmiştir. Esmer, İngiltere ve Amerika'nın bu durumdan memnun kaldıklarını, ancak Rusya'nın buna itiraz ederek, sert bir tavır içinde olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Rusya, Trablusgarp

üzerinde de hak talebinde bulunmuş ve bu taleplerin temelini ise, İngiltere ve Rusya arasındaki gerginliğin oluşturduğunun altı çizilmiştir.

Ulus gazetesi, Sovyetlerin Oniki Ada'da bir üs talep ettiğini yineler nitelikte haberlerine devam etmiştir. Atina gazetesinde yer alan bir habere göre, Sovyetler Birliği'nin Atina Elçisi Amiral Rodyanof'un verdiği gayri resmi bir demeçte, Sovyet Rusya'nın, Oniki Ada'da bir deniz üstüne malik bulunması, Rusya ile Yunanistan ticaret münasebetlerini kolaylaştıracağını söylemiştir (*Ulus*, 1 Mart 1946: 8837/1) (Bkz. Ek-44). Rusya'nın bu çabası, sıcak denizlere inmek ve Oniki Ada'yı ele geçirmek için olmuştur. Atina'daki Sovyet Elçisinin, Oniki Ada'ya dair açıklamasında, Yunanistan'ın içinde ekonomik sıkıntıya çare olarak, Oniki Ada'nın Rusya'ya verilmesi takdirde, büyük gemilerin demirleyip yük transferinin Yunanistan üzerinden yapılacağı ve bu faaliyetlerden Yunanistan'ın olumlu yönde etkileneceği belirtilmiştir.

“Rusya'nın Oniki Ada üzerindeki talebi” (*Yeni Sabah*, 10 Mart 1946: 7803/1) (Bkz. Ek-44) başlıklı haber içeriğinde, Yunanistan'dan üs istendiği hakkındaki haberi, Moskova'nın tezkip ettiği bildirilmiştir. Habere göre, Rusya'nın Yunanistan'dan hiçbir zaman üs talebinde bulunmadığı, sadece Rus-Yunan ticaretinin gelişmesi için Yunan adalarında bir iskele tayin edilmesini istemiştir. Bunun dışında; gayri resmi, hususi hiçbir konuşma olmadığı ve hiçbir talepte bulunulmadığı açıklanmıştır.

“Dörtler Konferansı Paris'te toplanıyor” (*Cumhuriyet*, 14 Nisan 1946: 7779/1) (Bkz. Ek-45) başlığı ile gazete, sürece dâhil olan devletlerin, masa etrafında toplanacağına dikkat çekmiştir. Konferansta, öne çıkacak konular içinde Trieste, İtalya sömürgeleri ve İtalya'dan istenecek olan tazminat ile Oniki Ada'nın istikbali hakkında kararlar yer almıştır.

Konferansın öncü devletlerinden İngiltere ve Fransa, bu konular hakkında acele edilmesini istememiş, önceliğin Batı Almanya olduğunu söyleyerek, sürecin yavaş işlenmesini sağlamışlardır.

“Paris Barış Konferansı, on beş gün devam edecek ancak pürüzlü işlerin giderilmemesi durumunda toplanmanın bir anlamı olmayacaktır” (*Ulus*, 14 Nisan 1946: 1) (Bkz. Ek-45) spot başlığına yer veren gazete, toplantının başlamasıyla birlikte, Yunanistan'ın taleplerini, açıkça ortaya koyduğunu ve “Kuzey Epir ile

Oniki Adayı anlaşma ve mukavelelere de dayanarak istiyoruz” alıntısıyla, sürecin çetin geçeceğine vurgu yapmıştır. Yunanistan Başbakanı Çaldaris’in, “Yunanistan Kuzey Epir’i ve Oniki Ada’yı istediği zaman bunu sadece toprakların tarih ve etnoloji bakımından kendisine ait oldukları için değil, beynelmilel anlaşmalar ve mukavelelere dayanarak istemektedir” açıklaması neticesinde, niyetlerini diplomasi içinde arayacaklarını açıkça belli etmiştir.

1946 yılının Haziran ayında, Oniki Ada sürecinde önemli gelişmeler yaşanmış ve adalar üzerindeki senaryolar netlik kazanmıştır. “Dörtler Konferansı dün Paris’te tekrar toplandı ve müzakerelere başlandı” (*Cumhuriyet*, 16 Haziran 1946: 7842/1) (Bkz. Ek-46) haber başlığı ile Yunanistan’ın isteklerinden vazgeçmediğini ve hür müesseseler başlığı altında hak arayışı içinde olduğunu belirten gazete, ayrıca Dörtler Konferansında gizli toplantılar yapılarak Trieste meselesinin görüşüldüğünü ifade etmiştir. Gazete, sürecin hızlandığını belirterek sonuçların yakın zamanda alınacağına dair vurgular yapmıştır. Konferansta, özellikle İtalya’nın sahip olduğu sömürge topraklarının geleceği tartışılmıştır. Libya’ya bağımsızlık, Trablus limanı için milletlerarası idare tesisi, Bingazi’de verilecek olan bazı haklar dolayısıyla İngiltere’nin stratejik menfaatlerini tahakkuk ettirecek bir nevi uzlaşma yapılmak istenmiştir. Ayrıca, Amerika’nın önderliğinde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı’nın mesuliyeti altında milletlerarası bir idarenin kurulması gibi, öne çıkan metinler İtalya’yı bitirme harekâtının birkaç parçasını oluşturmuştur.

“Paris Konferansı’nda pürüzlü meseleler” (*Cumhuriyet*, 23 Haziran 1946: 7849/1) (Bkz. Ek-46) başlıklı haber metninde gazete, sürecin çıkmaza girdiği ve konferansta Oniki Ada akıbetinin belirsizliğini korumaya devam ettiğine dair bilgiler vermiştir. *Cumhuriyet* gazetesi, daha sonraki yayınlarında, yapılan konferansta ilerleme kaydedilemediğini haberleştirmiş, İtalyan donanması ve sömürgeleri üzerindeki çalışmaların devam edeceğini vurgulamıştır. Yaşanan gelişmeler neticesinde Dörtler Konferansı, olağanüstü bir toplantı yapmış, Londra’nın kanaati ile konferans, kritik bir safhaya girmiştir. Sürecin hızlanması daha önce gündeme gelmiş olan sözlerin yerine getirilmesini zorunlu hale getirmiş, toprak paylaşımı için harita belli olmaya başlamıştır.

“Paris kararları, Oniki Ada’nın Yunanistan’a devri kararlaştırıldı” (*Ulus*, 28 Haziran 1946: 1-5) (Bkz. Ek-46) manşet başlığı ile *Ulus* gazetesi, Tende ve Brigade

bölgelerinin Fransızlara, Oniki Ada'nın ise askerlerden tecridi koşuluyla Yunanistan'a verildiğini duyurmuştur. Dörtler Konferansı'nın sona ermesi ile İtalya hududu ve sömürgelerinde büyük bir paylaşım meydana gelmiştir. Tende ve Brige'nin Fransızlara, Oniki Ada'nın da Yunanistan'a verilmesine hükmeden kararların, tamamen İngiltere ve Amerika siyasetine göre çizilmiş bir dünya haritası olduğu görülmüştür. Oniki Ada'da hak talep eden Yunanistan'ın bu isteğini dile getirmesi, büyük devletlerce uygun karşılanmış ve derhal girişimlere başlandığı ifade edilmiştir. "Oniki Ada Yunanlıların" (*Yeni Sabah*, 28 Haziran 1946: 2913/1) (Bkz. Ek-46) spot başlığı ile gelişmeleri duyuran gazete, dört Dışişleri Bakanı'nın dünkü toplantıda bu mühim kararı verdiğini vurgulamıştır. Haber metninde, alınan karar neticesinde, Oniki Ada Yunanistan'a verilmiştir. Yalnız, bu adaların silahsızlandırılması için antlaşmaya bir maddenin ilavesi de alınan kararlar arasındadır.

Dörtler Konferansı, büyük devletlerin çıkarları doğrultusunda ilerlemiş ve Oniki Ada, Yunanistan'a verilmiştir. Yaklaşık bir senedir devam eden Oniki Ada süreci, Yunanistan'a verilmek koşuluyla resmiyet kazanmıştır. Aynı tarihte *Cumhuriyet* gazetesi, Dörtler Konferansının mühim bir karar aldığını manşetten vererek, Oniki Ada'nın Yunan toprağı olduğunu duyurmuştur. Sürece tanıklık eden gazeteler, yapmış oldukları haberler ile yaşanan gelişmeler karşısında, Türkiye'nin herhangi bir girişimde bulunmadığını ortaya koymuştur. Israrcı bir politika güden Yunanistan Oniki Ada'yı kendi topraklarına katmıştır.

Gazetelerde, alınan kararların ardından İtalyanların itirazlarını dile getiren haberler servis edilmiş, Yunanlıların alınan galibiyetten dolayı çok mutlu oldukları ve kutlamalar yapacakları bildirilmiştir. De Gasperi'nin "İtalya'ya karşı büyük bir oyun oynanıyor. Bunun bir hata olacağını ispat için aylardan beri deliller ve vesikalar ileri sürdük. Fakat bizim fikrimizi almadan bizi yargılayan kapalı bir konferans önünde ne yapılabilir? En sonunda biz de dinleyeceğiz. Demokrat İtalya, Mussolini'nin siyasetini reddettiğini ve Fransa'ya karşı yalnız dostluk beslediğini ispatlamıştır. Bu haksız karara karşı mücadeleyi bırakmadık ve bundan sonra da bizim sorumlu olmadığımızı beyan ediyoruz" (*Ulus*, 29 Haziran 1946: 1) (Bkz. Ek-46) açıklamasına yer veren gazete, sürecin nasıl işlediğini ve kararların nasıl alındığına dair düşüncelerin neler olduğunu belirtmiştir. Bu süreçten kazançlı çıkan

Yunanistan, Oniki Ada'yı elde etmenin sevinciyle parlamento üyeleriyle, ordu mensupları ve kordiplomatiğin iştirak edeceği büyük bir törenle, stadyumda kutlama yapacaklarını beyan etmiştir.

“Oniki Ada'nın iadesi bugün kutlanıyor” (*Ulus*, 7 Temmuz 1946: 1) (Bkz. Ek-47) haber başlığı ile Atina Stadında büyük bir bayram yapılacağını ifade eden gazete, Oniki Ada üzerine uçaklar ile Yunan bayraklarını atacaklarını açıklamıştır. Adalar üzerinde gövde gösterisi yapılarak, Adaların Yunan toprağı olduğu tüm dünyaya duyurulmak istenmiştir. Sürecin tamamlanma aşamasında olduğunu bildiren haberler, Temmuz ayının sonuna doğru servis edilmiştir. “Sulh konferansı bugün toplanıyor, İtalya ile imzalanacak muahedenin esaslarını yazıyoruz” (*Tasvir*, 29 Temmuz 1946: 483/1-5) (Bkz. Ek-47) başlıklı haber metninde, İtalya ile yapılacak olan antlaşmanın 78 maddeden ibaret olduğu belirtilmiştir. Gazete, 12. Maddenin Oniki Ada'yı içerdiğine dikkat çekmiş, Adaların, askerlerden tecrid edileceğini, Adalar ile ilgili bütün işlerin, İngiltere ve Yunanistan arasında yapılacağını açıklamıştır. Daha sonra aynı gazete, Oniki Ada'nın tahliyesine ilişkin İngiliz kıtalarının, antlaşma yürürlüğe girdikten sonra, en fazla 90 gün zarfında geri alınmaları için karara varıldığına ve Adada bulunan halkın istikbalinin, Yunan hükümetinin elinde olduğuna dikkat çekmiştir.

“Mussolini, 1940 senesinin Haziran ayında Venedik sarayının balkonuna çıkarak İtalyan halkına, “Mukadderat saatinin” çalmakta olduğunu bildirmişti. Altı sene sonra Paris'te İtalya, barışın şartları hakkında dörtler tarafından verilen kararın, İtalyan milletine ne kadar meşum bir haber verdiğini anlatmıştır. Barış, İtalya'ya çok ağır pahaya mal oluyor. Hâr içindeki ağır fedakârlıklardan başka İtalya, barışı elde etmek için bütün sömürgelerindeki haklarından vazgeçecektir ve Oniki Ada'yı Yunanistan'a bırakacaktır” (Esmer, 25 Temmuz 1946: 1-5) diyen Esmer, 1945'ten beri yaşanan karmaşık sürecin özetleyicisi olmuştur.

“İtalyan Barış Tasarısı” (*Ulus*, 2 Ağustos 1946: 1-5) başlığı altında konferansta alınan kararları yinelemiş ve imza altında bulunan maddeler sıralanmıştır. Silahsızlanma, sömürgeler, tazminat meslesi ve umumi hükümler adı altında sıralanan maddeler, sürecin devam edeceğini göstermiştir. Aynı gazetenin dış politika sayfasında, yayınlanan haberde, Yunanistan'ın isteklerinin henüz bitmediğine vurgu yapılmıştır. Gazete, Yunanistan'nın ilk isteğinin Oniki Ada,

ikincisini şimali Epir'in Arnavutluk'tan ayrılarak Yunanistan'a verilmesi olarak tanımlamıştır. Epir üzerindeki Yunan istekleri, Balkan muharebe kadar uzanan bir tarihe sahiptir. Üçüncü olarak da Yunanistan'nın, Bulgaristan ile arasındaki sınırlarında kendi lehine yönelik bazı değişiklikler yapmak istemesidir. Son olarak ise Yunanistan, İtalya'dan ve Bulgaristan'dan harp tazminatı isteyerek, geçmişin acısını çıkarmanın peşindedir. İngiltere ve Amerika'nın yönetmiş olduğu politik mücadeleden en kârlı devlet konumuna gelen Yunanistan, taleplerine yenilerini eklemiş ve vatan topraklarını genişletmek istemiştir. Büyük devletlerin çıkarları doğrultusunda, Yunanistan'ın isteklerine boyun eğilmiştir.

“Ufak tefek noktalar dışında, bütün sulh antlaşmaları üzerinde tam bir anlaşmaya varıldı” (*Vatan*, 7 Aralık 1946: 1984/1-3) (Bkz. Ek-48) haber başlığı ile sürecin kesinleştiği ve sadece imzaya kaldığı ifade edilmiştir. Aynı haber bir başka gazetede, “Dörtler Konferasında bütün sulh muahedeleri üzerinde anlaşmaya varıldı” (*Tasvir*, 7 Aralık 1946: 610/1) (Bkz. Ek-44) şeklinde metne dökülmüş, kazanan ve kaybeden devletlerin resmileştiği ilan edilmiştir.

“Oniki Ada devrediliyor” (*Ulus*, 8 Aralık 1946: 3) (Bkz. Ek-48) başlıklı haberde, İngiliz askeri makamının, Oniki Ada idaresinin Yunan memurlarına devredilmesi konusunda, çalışma başlattıkları ifade edilmiştir. Aynı gazete, Adaların Yunanistan'a ilhakının, ancak İtalya ile yapılacak Sulh Antlaşması'nın imzalanmasından sonra gerçekleşeceğini altını çizmiştir.

Avrupa devletleri, kendi emelleri doğrultusunda çizdikleri haritaları, kamuoyuna duyurmuş ve kaybeden devletler arasında, antlaşmaların imzalanması için içerik oluşturmuşlardır. Türkiye yaşanan sürecin dışında kalmış, gazetelerin haber metinlerinde yer almamıştır. Dönemin aynası niteliğinde olan gazeteler, yaşanan bütün gelişmeleri ortaya sererek tarihe tanıklık etmişlerdir.

Bölgede güçlü bir devletin hâkim olmasını istemeyen İngiltere ve Amerika, Yunanistan'ı destekleyerek, İtalya'ya ağır yaptırımlar uygulamıştır. Sömürgelerinin büyük bir kısmını da İngiltere ve Amerika'ya kaptıran İtalya, maddi ve manevi olarak büyük zarara uğramıştır. Oniki Ada Yunanistan'a verilerek, Boğazlar ve Anadolu'nun kapıları İngiltere ve Amerikaya açılmıştır.

1945 yılından beri süre gelen Oniki Ada'nın devri işlemleri son virajına girmiştir. Adaları üs olarak kullanmak ve Akdeniz'e inme hayali içinde olan Rusya,

sömürge kaybına uğramış olan İtalya ve ata topraklarını kaybetme aşamasında olan Türkiye için 1947 yılı resmi antlaşmalara içinde barındıran bir sene olmuştur. Bu devletler açısından Oniki Ada ne kadar büyük öneme sahipse Yunanistan içinde o denli büyük olmuştur. Ancak farklı olarak Yunanistan için 1947 senesi kayıp değil kazançlı bir yıl olmuştur. Özellikle İngiltere'nin sürece iyi yön vermesi ve stratejik durumundan ötürü Adalar üzerinde söz geçirebileceği bir devlet arayışı içinde olması, Adaların Yunanistan'a verilmesi ile son bulmuştur.

Türk basını, önceki yıllarda olduğu gibi 1947 yılında da Oniki Ada sürecinin yakından takip etmiştir. Yaşanan gelişmeleri kaleme alarak okuyucusuna sunmuştur. Avrupa devletlerinin Türkiye'ye, Türkiye'nin de Avrupa devletlerine bakışını, konferanslar, antlaşmalar ve ikili görüşmeler haber metinlerinde yer almıştır.

3.3.2.2. 1947 Yılında Yaşanan Gelişmeler

1946 yılında gerçekleştirilen Paris Barış Antlaşması'na göre Oniki Ada'nın Yunanistan'a verilmesi kararlaştırılmıştır. İlk başlarda İtalya, yaşanan gelişmelere fazla tepki göstermemiş ve çıkarları doğrultusunda Oniki Ada'yı, Yunanistan'a vermeyi kabul etmiştir. Ancak İngiltere ve Amerika'nın İtalya'dan istedikleri, sadece Oniki Ada ile sınırlı kalmamıştır. Diğer Balkan Devletleri'ne yönelik hudutlar ve tazminatlar, İtalya'nın planları dışında gelişen durumlar olmuştur. İtalya'nın, yaşanan gelişmelere tepkisi geçikmemiş ve bu durum, gazetelerde kendine yer bulmuştur.

“10 Şubat'ta imzalanacak barış anlaşmaları” (*Vatan*, 22 Ocak 1947: 2030/1-3) (Bkz. Ek-49) başlıklı haber metninde, İtalyan hükümetinin donanmasını, Akdeniz devletlerine teslim etmektense parçalanmayı tercih ettiğini yazmıştır. Haberin içeriğinde yetkili kaynaklardan öğrenildiğine göre, İngiliz hükümetinin, 10 Şubat'ta Pariste yapacağı törende İtalya, Macaristan, Bulgaristan, Finlandiya ve Romanya ile barış antlaşmalarını, ikinci defa imza edecekleri yer almıştır. İlk imza, Londra'da Bevin tarafından konulacak ve Paris'te imza töreninin, İngiltere Büyük Elçisi Duff Cooper'in eliyle yapılacağı ifade edilmiştir.

“İtalya'daki buhran” (*Cumhuriyet*, 22 Ocak 1947: 8057/1-3) (Bkz. Ek-49) haber başlığı ile okuyucusunun karşısına çıkan gazete, barış antlaşmasını, kimsenin imzalamak istemediğini belirtmiştir. 10 Şubat'ta imzalanacak anlaşmaya yönelik İtalyan hükümetinde; Amerikan, İngiliz, Sovyet ve Fransız hükümetleri nezdinde

şiddetli protestoların yapıldığını bildiren gazete, İtalyan Dışişleri Bakanı'nın verdiği demeçte, anlaşmanın arazi hükümlerinin çok ağır olduğunu vurgulamıştır. İtalya, sömürge toprağı olan Oniki Ada'yı, yenilgiden sonra Yunanistan'a vererek, süreçten az bir zararla kurtulmayı amaçlamış, ancak diğer devletler buna müsaade etmeyerek ağır maddeler içeren bir antlaşma oluşturmuşlardır.

1947 yılında yaşanan gelişmeler, gazete metinlerinde oldukça geniş bir yer tutmuştur. İtalya'nın toprak kayıplarına yenileri eklenmiş, İngiltere ve Amerika'nın çıkarları doğrultusunda, yeni dünya haritası şekillenmeye başlamıştır. 1947 yılının Ocak ayında gazeteler, sürecin Şubat ayında tamalanacağına dikkat çekmişlerdir. Sürecin resmîyet kazanacağı tarihin belirlenmesine rağmen Türkiye, herhangi bir girişimde bulunmamıştır. Gazeteler, Türkiye hükümetinden daha çok Oniki Ada'ya ilgi göstermiş, yaşanan gelişmeleri tüm gerçekliği ile Türk Milletiyle paylaşmışlardır.

Oniki Ada sürecinin sıkı takipçisi olan gazeteler, yaşanan gelişmeleri başından sonuna kadar takip ederek tarihe tanıklık etmişlerdir. Adaların Yunanistan'a devredildiğı ve antlaşmanın imzalandığını bildiren ilk haber, *Tasvir* gazetesinden gelmiştir. “Sulh antlaşması imzalandı” (*Tasvir*, 11 Şubat 1947: 675/1) (Bkz. Ek-50) manşet başlığı ile okuyucusunun karşısına çıkan gazete, sürecin bittiğini ve imzalanan antlaşma ile İtalya'da büyük protestoların meydana geldiğini açıklayarak, iç karışıklığın oluştuğunu ifade etmiştir. İtalya'da nümayişçilerin, bir İngiliz generalini öldürdükleri de satır aralarında yer almıştır.

“İlk barış antlaşmaları dün imzalandı” (*Cumhuriyet*, 11 Şubat 1947: 8077/1) (Bkz. Ek-50) manşeti ile gazete, antlaşmanın imzalandığını, İtalya, Yugoslavya ve Yunanistan hükümetlerinde protestoların meydana geldiğini bildirmiştir. Haber metninde, 10 Şubat 1947 tarihinin, altı sene süren müthiş bir harbin sona erdiği ve dayanılmaz acıların neticelendiğı manâsını taşıyan bir tarih ve bir antlaşma olduğu ifade edilmiştir. Antlaşmanın imzalanmasıyla İtalyan hükümetinin, barış antlaşmasını hükümlerini protesto eden ve hükümetin haklarını mahfuz tuttuğunu bildiren notayı barış konferansına iştirak eden devletlere gönderdiğini yazan *Cumhuriyet*, İtalya'nın matem içinde bulunduğunu belirtmiştir.

“En suçlu sayılan devlet İtalya idi. Bütün sömürgelerini kaybetmek, Oniki Ada'yı Yunanistan'a vermek, donanmasını müttefiklere teslim etmek, ayrıca dolar hesabı ile ağır bir tazminata mahkûm olmak sureti ile İtalya, Mussolini tarafından

1940 yılında işlenen feci hatayı ödeyecektir” (Abalıoğlu, 1947: 8077/1). Süreç, *Cumhuriyet* gazetesine göre, Nadi'nin köşe yazısı ile son bulmuş, kazanan ve kaybedenler belirtilmiştir.

“Mihver ortakları ile barış bugün imzalanıyor” (*Vakit*, 10 Şubat 1947: 10538/1-3) (Bkz. Ek-50) manşet başlığı ile haberi servis eden gazete, sulhun sağlandığı ve geleceğe yönelik, devletlerin daha rahat planlamalar yapacağına dair demeçleri vermiştir. Gazete, İngiltere'nin İtalya ile yapılan barış şartlarında hafifleme yapılacağını dile getirirse de süreç İtalyanların lehine dönmemiştir.

“Mihver peykleri ile Sulh imzalandı” (*Yeni Asır*, 11 Şubat 1947: 12997/1) (Bkz. Ek-50) manşeti ile Oniki Ada sürecinden kârlı çıkan devletin Yunanistan olduğu belirtilmiş, Rusların ise Akdeniz planlarının suya düştüğü ifade edilmiştir. Aynı tarihte *Vatan* gazetesi, İtalyan temsilcilerin notalar vererek antlaşmayı protesto ettiklerini haberleştirmiş ve karar neticesinde Trieste sınır değişikliğinden dolayı Yugoslavya'dan İtalyanların kaçmaya başladığını belirtmiştir.

Süreç, İngiltere ve Amerikan'ın çıkarları doğrultusunda tamamlanmıştır. Türkiye, Anadolu için büyük öneme sahip toprakları dış devletlerin etkin siyaseti sonucunda kaybetmiştir. Diplomatik süreç içerisinde, etkin bir rol alamamıştır. Yunanistan ise, İngiltere ve Amerika'nın desteğini alarak, Rusya ve İtalya'yı yenmiş, Oniki Ada'yı vatan topraklarına katmıştır.

Oniki Ada'nın Yunanistan'a ilhakı töreni 25 Nisan'da yapılacak (*Vatan*, 23 Şubat 1947: 2062/1-3) (Bkz. Ek-51) haber başlığı ile gazete, Atina ajansından gelen bilgiye göre, Dışişleri Bakanı M. Çaldaris'in Oniki Ada'nın Yunanistan'a ilhakı töreninin, 25 Nisan milli bayram ile birlikte kutlanacağını bildirmiştir. Almanya'nın eski peykleriyle sulh antlaşmaları imzalanmış ve bu devletlerin hudutları değişmiştir. Birçok yer kaybedilmiş ve bazılarında ufak tefek ilaveler yapılmıştır.

“Antlaşmaların tespit ettiği hudutlarla, her memleketin kayıp ve kazancı belli olmuştur. İtalya, Venesla, Julia ve İstirya'nın bir kısmı kaybetmiştir. Oniki Ada Yunanistan'a terk edilmiştir. Romanya, Şimalf Bukovina ve Besarabya'yı Rusya'ya vermiştir. Bulgaristan'ın, 1939 hudutları Dobrice ile genişlemiştir. 1941'de kontrolü altına aldığı Makedonya parçası Yugoslavya'ya ve Garbi Trakya Yunanistan'a geçmiştir. Macaristan, 1938 hudutlarına dönmüştür” (*Vatan*, 25 Şubat 1947: 2064/1) (Bkz. Ek-51).

Büyük Avrupa devletlerinin önderliğinde, yeni bir harita çizilmiş ve dünya düzeni yeniden belirlenmiştir. Yunanistan, stratejik olarak önemli bir yere sahip Oniki Ada'yı elde etmiş, dünya kamuoyunda ses getiren bir siyaset gütmüştür. Oniki Ada, Avrupa devletlerinin özellikle İngiltere'nin önderliği neticesinde Yunanistan'a verilmiştir ve süreci gazete metinleri, gerçeğin aynası olarak neşretmiştir.

SONUÇ

Yaşanan gelişmelerden toplumun haberdar olmasının temel vasıtası olan kitle iletişim araçları, her ne kadar toplumun yararına niteliğini taşısa da egemen gücün himayesi altındadır. Çünkü iletişim araçları kamuoyunun belirli bir noktada birleşmesinde, yönlendirilmesinde veya hareketlendirilmesinde geniş kitlelere tek merkezden ulaşmanın en kolay yolu olmuştur. Özellikle siyasi iktidarlar, basın üzerinde baskıcı bir politika uygulayarak muhalif yapılanmanın önüne geçme gayreti içinde olmuşlar ve kendi çıkarlarına uygun bir yayın politikasının benimsenmesini istemişlerdir. Bu noktada Türk basını, Atatürk'ün ölümüyle “Milli Şef” unvanını alan İsmet İnönü yönetiminde, ekonomik ve siyasi baskılar altında hayatta kalma mücadelesi vermiştir. Türkiye, cumhuriyet rejimine geçmiş olmasına rağmen, özgürlüğün sembolü olan basın, hürriyet konusunda büyük sıkıntılar yaşamıştır. 1923-1938 yılları arasında Atatürk, 1938-1950 yılları arasında da İnönü politikaları ile Türkiye yönetilmiştir. Bu politikaların üst sıralarında muhalif basını susturma ve hükümet yanlısı basın anlayışının benimsenmesi yer almıştır.

Matbuat Kanunu'ndaki değişikliklerle basının olası kamuoyu oluşturma ve bütünleştirme işlevinin önüne geçilmiş, iktidar ve toplum arasındaki ilişkiyi kuran iletişim araçlarına ağır yaptırımlar uygulanmıştır. Gazeteler, İnönü imzalı kararnamelerle, Bakanlar Kurulu kararları ve kanunsal düzenlemelerle kapatmalara karşı karşıya kalmıştır.

Tek parti yönetimi altında uzun yıllar baskıcı bir politikanın esiri olan basın, ülke siyasetinden toplumu haberdar etmek için yinede çalışmalarına devam etmiştir. Gazeteler, ekonomik imkânsızlıklar ve kâğıt sıkıntısının baş göstermesinden ötürü yayınlarını dört sayfaya kadar düşürmek zorunda kalmışlardır. Çok partili sisteme geçene dek basın üzerindeki sansür yaptırımı devam etmiştir. Kuramsal çerçevede incelenen medya-siyaset ilişkisinde Türk basını, İnönü döneminde “Milli Şef” kavramı altında sansür hayatı yaşamıştır. Demokrat Partinin iktidara gelmesiyle bu uygulamaların büyük bir kısmına son verilmiş, “basın hürriyet” kavramı ile tanışmaya başlamıştır.

Çalışmanın uygulama safhasında yer alan İkinci Dünya Savaşı sonrasında Tek Parti yönetimi altında bulunan basının, Oniki Ada'ya bakışı incelenmiştir.

Gazetelerin, yapmış olduğu Oniki Ada haberlerinden yola çıkarak süreç tanıtılmaya çalışılmıştır. İncelenen haberlere göre; İkinici Dünya Savaşı sonunda Almanya'nın yenilmesi, İngiltere, Fransa ve Amerika'nın yeni sömürge bölgeleri elde etmelerini sağlamıştır. Almanya ile birlikte Romanya, Macaristan, Bulgaristan ve Finlandiya gibi devletlerarasında, barış antlaşmaları imzalanmak için zemin çalışmaları başlamıştır. Alman hükümetinin yanında yer alan İtalya, süreçten en az zararlı çıkabilmek için sömürge topraklarını feda etmeye hazır hale gelmiştir. Süreçten kârlı çıkma amacında olan Yunanistan ise, İngiltere'nin desteğini alarak, Oniki Ada'yı topraklarına katmak için girişimlere başlamıştır. Adaların Karadeniz'den Akdeniz'e açılan bir kapı niteliğinde olması, Rusya'nın Adalara gz dikmesine neden olmuştur. Yunanistan'ın ısrarcı taleplerine karşı, Rusya da girişim göstermiş ve Adalarda s kurmak için hak talep etmiştir. İkinici Dünya Savaşı ile başlayan Oniki Ada süreci, Türk basınında önemli yer tutmuş ve yaşanan gelişmeler detaylarıyla birlikte Türk kamuoyuna duyurulmuştur.

Basında yer alan haberlerin yorumsal değerlendirilmesinde, Yunanistan, ısrarcı bir politika gütmüş ve hem dini hem de siyasi liderleri ile dünya kamuoyunda ses getirmiştir. *Tan* ve *Cumhuriyet* gazetesinde Yunanistan'ı eleştiren köşe yazılarına yer verilmiş, Yunan hükümeti de yaptığı eylemlerin haklı olduğunu ve eleştiriye açık olmadıklarından ötürü bu yazılara karşı demeçler vererek tepki göstermiştir. nkn, basına göre Türk hükümeti süreci sessizlikle izlemiş, süreç boyunca Oniki Ada taleplerine yönelik muhalif sesler çıkmamıştır. Yaşanabilecek Türk ayaklanması, Yunanistan tarafından engellenmek istenmiştir. Süreç, ağır bir şekilde işlemiş olsa da üç senelik bir zaman diliminde Yunanistan'ın isteği doğrultusunda son bulmuştur.

1945 Yılında Almanya'nın teslim olması ve işgal ettiği topraklardan geri çekilmesi ile başlayan Oniki Ada süreci, İtalya'nın tazminata mahkûm olması ve Oniki Ada'yı Yunanistan'a vermesi ile devam etmiştir. Oniki Ada ile ilgili karar, mtfevikler tarafından verilmek üzere konferanslara, görüşmelere ve anlaşmalara taşınmıştır. Boğazlar üzerinde gtl bir devletin bulunmasını istemeyen Amerika ve İngiltere, Adaların hâkimiyeti için en uygun devlet olarak Yunanistan'ı grmştir. 1945 yılı adaların kime verileceği ve adalar için hak talep eden devletlerin girişimleri ile tamamlanmıştır. 1946 yılında Adalar'a yönelik verilen sözler tutulmaya başlanmış ve yapılan görüşmeler neticesinde Adaların Yunanistan'a verileceği bildirilmiştir. 29

Nisan 1946'da geniş bir şekilde Oniki Ada meselesi tartışılmıştır. Bu tarihte konuyu İngiltere Dışişleri Bakanı Ernest Bevin açmış, Almanya'dan alındığından beri İngiltere'nin bu adaları elinde tuttuğunu, fakat bu işgale son vermek ve Adaları Yunanistan'a devretmek istediğini söylemiştir. İngiliz askeri yönetimi altında, 27 Haziran 1946 yılında Paris'te düzenlenen Dışişleri Bakanları Konferansı'nda, Adaların Yunanistan'a verilmesi kararı alınmış ve geriye sadece imzaların atılması kalmıştır. Daha önce Adaları Yunanistan'a vererek diğer sömürge topraklarını koruma düşüncesinde olan İtalya, alınan bu karara büyük tepki göstermiştir. Rus hükümeti de aynı şekilde tepkisini ortaya koymuş ve karara karşı çıkmıştır. Tarihler 10 Şubat 1947 yılını gösterdiğinde Paris Barış Konferansı adı altında Oniki Ada'nın Yunanistan'a devri için kesin karar alınmış ve imza edilmiştir. Konferans'ta, Akdeniz'e inme planları sekteye uğrayan Rusya, İngiltere ve Amerika'nın, Oniki Ada'nın Yunanistan'a verilmesi teklifine karşı çıkmış ancak sonuç değişmemiştir. Antlaşmaya göre en ağır yaptırımlar İtalya'ya uygulanmış, bütün sömürgelerini kaybetmiş, Oniki Ada'yı Yunanistan'a vermiş ve donanmasını müttefiklere teslim etmiştir. Ayrıca dolar hesabı ile ağır bir tazminat ödemeye mahkûm bırakılmıştır.

İçerik analizi neticesinde çalışma kapsamında incelenen gazetelerin üç yıllık dilimde toplam 120 haber yaptığı belirlenmiştir. Gazeteler, özellikle Üçler Konferansı, Yunanistan ve Rusya'nın Oniki Ada talebi, Paris Barış görüşmeleri üzerine yoğunlaşmış, bu gelişmelerin yaşandığı tarihlerde daha çok haber yapmışlardır. Yapılan haberler daha çok kabul edici bir söylem içinde üretilmiş, eleştiri ve kışkırtıcı söylemi içinde barındıran dili de benimsemişlerdir. Haberin büyük bir kısmı yaşanan gelişmelerden toplumu bilgilendirici bir yaklaşım çerçevesinde kurgulanmıştır. Toplumsal bütünleşmeye sevk eden kamuoyu oluşturma yönü de haberin yaklaşımı içerisinde gazeteler tarafından tercih edilmiştir. Gazetelerin büyük bir kısmı haberlerinde fotoğraf kullanımına yer vermiş ve haberlerini 5N1K çizgisinde düzenlemişlerdir. Ulusal ajanslardan yararlanılarak gelişmeler topluma bildirilmiştir. Dönem itibarıyla Tek Parti hegemonyasının yaşandığı ve sansürün egemen olduğu bir zaman diliminde, gazeteler yaşanan gelişmelerin topluma aktarılması ve toplumsal bilinç uyandırmak işlevini yerine getirmeye çalışmıştır.

Çok partili hayata geçilmesiyle savaş yılları ve sonrası basın özgürlüğünü kısıtlayan düzenlemeler değiştirilmeye ve kaldırılmaya başlanmıştır. Özellikle Matbuat Kanunu'ndaki basın hürriyetini engelleyen maddeler üzerinde büyük değişimler yaşanmıştır. 1947 yılından itibaren basın daha rahat imkânlarla kavuşmuş, gazete sayısında artış olmuştur. Tek parti yönetimi altında bulunmasına rağmen basın, İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan gelişmeleri ve Türkiye'yi yakından ilgilendiren Oniki Ada ile ilgili gelişmeleri okuyucusu ile buluşturmuştur. "Hiyerarşi yaklaşımının uygulamadaki hipotezine göre; medyanın tüm konuları değil de, belirli konuların üzerinde durması, bireylerin hangi konuların önemli olduğu noktasındaki düşüncelerini etkilemektedir (Terkan, 2005: 91).

Gazeteler, kendisinin önemli gördüğü haberleri genelde birinci sayfa ve devam şeklinde vererek okuyucusunun da önemli görmesini istemiştir. Önemli tarihlerde yaşanan gelişmeler gazetelerde ortak olarak manşetten servis edilmiştir. Yapılan haberler içerik olarak aynı olmuş, basın dış siyasette aynı cephede birleşmiştir. Gelecekte bu konuyla ilgili yapılacak araştırmalara tavsiye olarak; İkinci Dünya Savaşı'na katılan devletlerin konuyla alakalı dönem içerisindeki basında yer alan haberleri incelenerek, Türk basınındaki haberlerle karşılaştırmalı bir çalışmanın yapılmasıdır.

KAYNAKÇA

ARŞİV BELGELERİ

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA) Belgeleri (1938-1950)

FK (Fon Kodu) 30.10.0.0/YN(Yer No): 84.530.14; FK 30.10.0.0/YN 117.813.5; FK 30.10.0.0/YN 124.882.4; FK 30.10.0.0/YN 169.175.40; FK 30.10.0.0/YN 169.176.16; FK 30.10.0.0/YN 169.176.39; FK 30.10.0.0/YN 178.234.21; FK 30.10.0.0/YN 179.236.9; FK 30.10.0.0/YN 256.725.19; FK 30.10.0.0/YN 256.725.23; FK 30.18.1.2/YN 94.31.10; FK 30.18.1.2/YN 108.89.5; FK 30.18.1.2/YN 118.108.17; FK 30.18.1.2/YN 121.91.14; FK 30.18.1.2/YN 1191.174.1; FK 030.0.018.001/YN 002.106.69.1; FK 030.0.018.001/YN 002.106.67.6; FK 030.0.018.001/YN 002.106.58.15; FK 030.0.018.001/YN 002.106.58.15; FK 030.0.018.001/YN 002.104.14.3; FK 030.0.018.001/YN 002.106.55.6; FK 030.0.018.001/YN 002.105.24.10; FK 030.0.018.001/YN 002.105.31.8; FK 030.0.018.001/YN 002.109.78.18; FK 030.0.018.001/YN 002.118.79.10; FK 030.0.018.001/YN 002.117.75.19; FK 030.0.018.001/YN 002.118.79.6; FK 030.0.018.001/YN 002.117.64.8; FK 030.0.018.001/YN 002.118.100.149; FK 030.0.018.001/YN 002.118.100.6; FK 030.0.018.001/YN 002.119.48.2; FK 030.0.018.001/YN 002.119.48.9; FK 030.0.018.001/YN 002.118.100.12; FK 030.0.018.001/YN 002.119.32.8; FK 030.0.018.001/YN 002.120.78.5; FK 030.0.018.001/YN 002.122.24.1; FK 030.0.018.001/YN 002.122.36.15; FK 030.0.018.001/YN 002.121.101.16; FK 030.0.018.001/YN 002.122.36.2.

KİTAPLAR

AKANDERE, Osman, *Millî Şef Dönemi Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler 1938-1945*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1998.

AKŞİN, Sinan, *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2007.

ARIKAN, Rauf, *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, Nobel Yayın Dağıtım, 1. Basım, Ekim 2011.

- ARTUÇ, İbrahim, *İkinci Dünya Savaşı*, Kastaş Yayınevi, C.2, 1. Baskı, İstanbul, Temmuz 1999.
- AVCI, Necati, *Tarih Sürecinde Rodos*, 1. Baskı, Avrasya Yayıncılık, Ankara, 2007.
- AYHAN, Bünyamin, *Milli Mücadele'de Basın*, Tablet Kitabevi, Konya, 2007.
- AZİZ, Aysel, *Araştırma Yöntemleri-Teknikleri ve İletişim*, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın-Yayın Yüksek Okulu Basımevi, 1. Baskı, Ankara, 1990.
- AZİZ, Aysel, *Elektronik Yayıncılıkta Temel Bilgiler (Güncelleştirilmiş 4. Basım)*, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara, 1996.
- AZİZ, Aysel, *Radyo Yayıncılığı*, Nobel Yayın Dağıtım, 2. Baskı, Ankara, 2002.
- AZİZ, Aysel, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*, 9. Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2011.
- AZİZ, Aysel, *Toplumsallaşma ve Kitleleşme ve İletişim*, Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu Yayınları, 1982.
- BAL, Hüseyin, *İletişim Sosyolojisi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, Isparta, 2004.
- BALCIOĞLU, Mustafa, YALÇIN, Durmuş, AKBİYİK, Yaşar, ÖZKAYA, Yücel, BOZKURT, Gülnihal, AKBULUT, Dursun Ali, TOKGÖZ, Erdinç, TURAN, Refik, KÖSTÜKLÜ, Nuri, TURAL, M. Akif, ERASLAN, Cezmi ve AVCI, Cemal, *İkinci Dünya Savaşı ve Sonrası Türkiye, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2002.
- BASTIYALI, Mehmet, *Rodos ve Oniki Adalar Tarihi*, 1. Baskı, Arkadaş Matbaacılık, İzmir, 1999.
- BOSTANCI, Naci, *Cumhuriyetin Başlangıç Yıllarında Ekonomi ve Siyaset*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1996.
- BURÇAK, Rıfıkı Salim, *Moskova Görüşmeleri (26 Eylül 1939 ve 16 Ekim 1939) ve Dış Politikamız Üzerindeki Tesirleri*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1983.
- BÜLBÜL, A. Rıdvan, *Genel Gazetecilik*, Nobel Yayın Dağıtım, 2. Baskı, Konya, 2000.
- BÜLBÜL, A. Rıdvan, *Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar*, Nobel Yayın Dağıtım, 1. Baskı, Ankara, Ekim 2001.

- DAMLAPINAR, Zülfikar (Ed.), ŞAHİN, Filiz, ARABACI, Caner, IŞIK, Metin, AKGÜN, Birol, BALCI, Şükrü, GÜRSES, Fatma, *Medya ve Siyaset İlişkileri Üzerine*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005.
- DEMİR, Vedat, *Türkiye’de Medya Siyaset İlişkisi*, Beta Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Ocak 2007.
- DOKUYAN, Sabit, *1945-1950 Yılları Arasında Türkiye (Eğitim, Sosyo-Kültürel Yapı, Ekonomi, Din, Askeri Yapı ve Basın)*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 1. Baskı, C.2, İstanbul, Haziran 2013.
- EMİROĞLU, Hüseyin, *Türkiye’nin Atlantik Paktına Giriş Süreci ve Türk Basınının Tutumu*, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, no.28, Mart 2003.
- ER, Turgut, *Türkiye’de Basın Yayın ve Tanıtma*, Ümit Yayıncılık, Ankara, Eylül 2003.
- ERDOĞAN, İrfan, *Pozitivist Metodoloji*, ERK Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2003.
- GERAY, Haluk, *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş*, Siyasal Kitabevi, Geliştirilmiş 2. Baskı, Ankara, 2006.
- GEVGİLİLİ, Ali, *Yükseliş ve Düşüş*, Bağlam Yayıncılık, 1. Basım, İstanbul, Ekim 1987.
- GİRGİN, Atilla, *Türk Basın Tarihi’nde Yerel Gazetecilik*, İnkılâp Kitabevi, Ankara, 2001.
- GOLOĞLU, Mahmut, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-IV 1946-1950 Demokrasiye Geçiş*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Nisan 2013.
- GÖKÇE, Orhan, *İçerik Çözümlemesi*, Selçuk Üniversitesi Yaşatma ve Geliştirme Vakfı Yayınları, Konya, 2001.
- GÖKÇE, Orhan, *İletişim Bilimine Giriş İnsanlararası İlişkilerin Sosyolojik Bir Analizi*, Turhan Kitabevi, 3. Baskı, Ankara, 2001.
- GÜNEŞ, Sadık, *Medya ve Kültür Sesiz Yığınların Kültürel İntiharı*, Vadi Yayınları, 2. Baskı, Ankara, Ekim 2001.
- GÜRKAN, Nilgün, *Türkiye’de Demokrasiye Geçişte Basın (1945-1950)*, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1998.
- GÜVENİR, O. Murat, *II. Dünya Savaşı’nda Türk Basını*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1991.

- GÜZ, Nurettin, *Türkiye’de Basın-İktidar İlişkileri (1920-1927)*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1991.
- IŞIK, Metin, *Dünya ve Türkiye Bağlamında Kitle İletişim Sistemleri*, Eğitim Yayınevi, 3. Basım, Konya, Mart 2012.
- IŞIK, Metin, *Kitle İletişim Teorilerine Giriş*, Eğitim Kitabevi Yayınları, 1. Baskı, Ekim 2002.
- İLKUL, Ahmet Kemal, Yeni Yazıya Akt. TAŞKIRAN, Cemalettin, *İsporad Adaları ve Tarihiçesi*, 1. Baskı, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1996.
- İNÜĞUR, M. Nuri, *Türk Basın Tarihi (1919-1989)*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1992.
- KABACALI, Alpay, *Başlangıcından Günümüze Türkiye’de Matbaa Basın ve Yayın*, 1. Baskı, 2000.
- KABACALI, Alpay, *Milli Şef Döneminin Örtülü Sansürü, Tarih ve Toplum*, C.7, 1987.
- KARASAR, Niyazi, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Nobel Yayın Dağıtım, 8. Baskı, Ankara, 1999.
- KARATEPE, Şükrü, *Tek Parti Dönemi*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1997.
- KARPAT, Kemal H., *Osmanlı’dan Günümüze Asker ve Siyaset*, Timaş Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Şubat 2010.
- KAYA, A. Raşit, *İktidar Yumağı: Medya-Sermaye-Devlet*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2009.
- KAYA, A. Raşit, *Kitle İletişim Sistemleri*, Teori Yayınları, 1. Baskı, Ankara, Ekim 1985.
- KAYIŞ, Nuri, HÜRKAN, Serhat, *Sansürsüz Sansür Tarihi*, Sinemiş Yayınları, İstanbul, 2012.
- KINCAL, Y. Remzi, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Nobel Yayın Dağıtım, 1. Baskı, Ankara, Şubat 2010.
- KOÇAK, Cemil, *II. Dünya Savaşı ve Türk Basını*, Tarih ve Toplum, C.6, 1986.
- KOÇAK, Cemil, *Türkiye’de Milli Şef Dönemi, İletişim Yayınları*, C.1, 6. Baskı, İstanbul, Eylül 2013.
- LAZAR, Judith, Çev., ANIK, Cengiz, *İletişim Bilimi*, Vadi Yayınları, 1. Baskı, Ankara, Ekim 2001.

- MCQUAIL, Denis, Çev. YÜKSEL, Ahmet Haluk, *Kitle İletişim Kuramı (Giriş)*, Kibele Sanat Merkezi, 1. Baskı, 1994.
- NASUHOĞLU, Mehmet Sadi, *Rodos (Anılar ve Öyküler)*, 1. Baskı, Muğla Üniversitesi Yayınevi, Muğla, 2004.
- ORAKÇI, Meryem, *Rodos Müslümanları, Selam Gazetesi 1926-1936*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2012.
- ÖZÇELİK, Mücahit, *Sovyet Rusya'nın 1946 Yılında Boğazlarla İlgili İsteklerinin Türk Kamuoyundaki Yankıları*, Akademik Sosyal Bilim Çalışmaları Dergisi, Ocak, ss.1091-1115, Ocak 2013.
- SELÇUK, Ayhan, ŞEKER, Mustafa, *Danıştay Saldırısı Haberlerinde Söylem ve İdeoloji*, 1. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2012.
- SERTEL, Zekeriya, *Hatırladıklarım*, Can Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Aralık 2015.
- SEVERİN, Werner J., TANKARD, James W., Çev. BİR, Atıf Ali, SEVER, N. Serdar, *İletişim Kuramları: Kökenleri, Yöntemleri ve Kite İletişim Araçlarında Kullanımları*, Kibele Sanat Merkezi, 1. Baskı, 1994.
- SÖZEN, Edibe, *Söylem, Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*, 1. Baskı, Paradigma Yayınları, İstanbul, 1999.
- ŞEYHANLIOĞLU, Hüseyin, *Türk Siyasal Muhafazakârlığının Kurumsallaşması ve Demokrat Parti*, Kadim Yayınları, 1. Baskı, Ankara, Mart 2011.
- TAŞKIRAN, Cemalettin, *Oniki Ada, Hatalı Kararlar, Acı Kayıplar*, 4. Baskı, Babıâli Kültür Yayıncılığı, İstanbul, 2010.
- TERKAN, Banu, *Gündem Belirleme Medya ve Siyasal Gündem Üzerine Bir Çalışma*, Tablet Kitabevi, 1. Baskı, Konya, Aralık 2005.
- TOPUZ, Hıfzı, *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1973.
- TOPUZ, Hıfzı, *Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2003.
- TORUK, İbrahim, *Gutenberg'den Dijital Çağa Gazetecilik, Türkiye'de Haber Siteleri*, Literatürk Yayınları, İstanbul, 2008.
- TUTAR, Hilmi, *21. Yüzyıl'da Türk Basını, Tiraj, Promosyon ve Değişim Gerçeği*, Ankara, 1993.
- UÇAROL, Rıfat, *Siyasi Tarih (1789-1999)*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000.

- UZUNÇARŞILI, H. İsmail, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.1, TTK Yayınları, Ankara, 1995.
- VURAL, Mithat Kadri, *II. Dünya Savaşı Türkiye'sinde Bir Muhalefet Örneği Olarak "Tan" Gazetesi*, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 2008.
- YALÇIN, Osman, *İkinci Dünya Savaşında İsmet İnönü ve Churchill Arasında Yapılan Adana Görüşmesi*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, S. 47, ss. 701-731, 2001.
- YAVUZ, Celalettin, *Menteşe Adaları (Oniki Ada)'nın Tarihi*, 1. Baskı, Deniz Harp Okulu Basımevi, İstanbul, 2003.
- YAYLAGÜL, Levent, *Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*, Dipnot Yayınları, 6. Baskı, Ankara, 2014.
- YAZICI, Fahri, *Tahran, Yalta ve Postdam Konferansları: Gizli Belgeler*, Sinan Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1972.
- YETKİN, Barış, *1945-1950 Arası "Demokratikleşme" Sürecinde Basın*, Akdeniz Üniversitesi, İletişim Fakültesi, 2010.
- YETKİN, Çetin, *Karşı Devrim (1945-1950)*, Otopsi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, Nisan 2003.
- YETKİN, Çetin, *Türkiye'de Tek Parti Dönemi*, Altın Kitaplar Yayınevi, 1. Baskı, Nisan 1983.
- YILDIRIM, Ali, ŞİMŞEK, Hasan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, Kasım 2000.
- YILMAZ, Hakan, *Her Yönüyle Gazetecilik*, Literatürk Yayınevi, Konya, 2012.
- YÜCEL, Seniye, *İktidar ve Basın Kartı*, ÇGD Yayınları, Ankara, 1995.
- Ziver Bey, *Rodos Tarihi*, 1. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, İstanbul, 2013.

SÜRELİ YAYINLAR

Akşam, 01.01.1945-12.12.1947.

Cumhuriyet, 01.01.1945-12.12.1947.

Tan, 01.01.1945-12.12.1947.

Tasvir-i Efkâr, 01.01.1945-12.12.1947.

Türk Sözü, 01.01.1945-12.12.1947.

Ulus, 01.01.1945-12.12.1947.

Vakit, 01.01.1947-12.12.1947.

Vatan, 01.01.1945-12.12.1947.

Yeni Sabah, 01.01.1945-12.12.1947.

Yeni Asır, 01.01.1945-12.12.1947.

MAKALELER

ABALIOĞLU, Nadir Nadi, Antlaşmalar eksik ve kusurlu oldu, *Cumhuriyet*, 11 Şubat 1945.

AHBAB, Yakup, *İstanköy Adası'nın İdari ve Sosyal Yapısı (1839-1914)*, İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi, S. 53, İstanbul, 2012.

ARAS, T. Rüştü, Oniki Ada, *Tan*, 25 Temmuz 1945.

Azimet, *Selam*, 6 Temmuz 1926.

CEBİR, Doğan, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.30, s.67-88, Aralık 2013.

Cevdet Rasim, İlaç Dolabı: Başlangıç, *Selam*, 15 Mayıs 1931.

ÇOLAK, Melek, *Milas Yahudileri ve Türk-Yahudi İlişkileri*, TSA, C.7, Ağustos 2003.

EBÜZZİYA, Ziyad, Oniki Ada'nın asıl sahibi kimdir?, *Tasvir*, 26 Şubat 1945.

ESMER, A. Şükrü, İtalya Barışının Bahası, *Ulus*, 25 Temmuz 1946.

ESMER, A. Şükrü, İtalya Sömürgeleri, *Ulus*, 14 Şubat 1946.

Genç Mütahassıs Bir Doktorumuz, *Selam*, 11 Teşrinievvel (Ekim) 1926.

HAYTA, Necdet, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 5, s.131-144, Ankara, 1994.

İtalyan Sömürgeleri, *Cumhuriyet*, 26 Ocak 1946.

KADRİ, Mehmet, Gazetemizin Satış Mahalleri, *Selam*, 25 Teşrinievvel (Ekim) 1926.

KADRİ, Mehmet, Maksat ve Mesleğimiz, *Selam*, 24 Mayıs 1926.

KADRİ, Mehmet, Rodos'ta İslam Âdatı, *Selam*, 30 Temmuz 1928.

- KAYMAKÇI, Mustafa, Rodos, *İstanköy ve Oniki Ada Türklüğü'nün Yakın Tarihi Üzerine Sözlü Tarih Projesi Kesi Raporu*, İzmir, 2015.
- MACAR, Elçin, Lozan'dan Günümüze Oniki Ada Türklerinin Sorunları, *Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, s. 35-52, No:34, Mart 2006.
- MÜKERREM, Emin, Çocuklara Nasıl Bakmalı, *Selam*, 14 Ağustos 1931.
- ŞEKER, Kadir, *İnönü Dönemi Basın Hayatı ve 1948-50 Arasında CHP ile Muhalefet Arasında Basın Alanında Yaşanan Tartışmalarda Merzifon Örneği*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi, S.13, 2011.
- Tayin, *Selam*, 16 Ağustos 1926.
- Teşekkür, *Selam*, 16 Ağustos 1926.
- Tevellüd, *Selam*, 12 Kanunievvel (Aralık) 1927.
- TURAN, Şerafettin, *Belleten*, C. 29, Sayı 113, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 77-119, Ankara, Ocak 1965.
- YILMAZ, Gülcan, *Rodos ve Oniki Ada'daki İtalyan ile Yunan Yönetiminin Baskı Politikaları*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, C. 7, ss. 3361-3380, Ankara, 2007.

TEZLER

- ASLAN, Mahmut, *ABD'nin İkinci Dünya Savaşı Sonrası Uyguladığı Dış Politikası'nın Türkiye'ye Etkileri (1945-1952)*, Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014.
- AYHAN, Bünyamin, *Olağanüstü Durumlarda Toplumsal Dayanışma ve Bütünleşmeye Basının Katkısı: Milli Mücadele Dönemi Türk Basını*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı, Araştırma Yöntemleri Bilim Dalı, Doktora Tezi, Konya, 2005.
- AYHAN, Hasan, *İnönü Dönemi Basını (1938-1950)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Gazetecilik Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2013.
- BAKACAK, Alper, *İkinci Dünya Savaşı Dönemi'nde Ulus Gazetesi'nin İç ve Dış Politika Değerlendirmesi*, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002.

- CENGİZ, Emre, *İsmet İnönü ve İkinci Dünya Savaşı Yılları Türk Dış Politikası*, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Sivas, Ocak 2012.
- ÇELİK, Ahmet, *İkinci Dünya Savaşı Süresince (1939-1945) Muhalif Basın*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2011.
- ÇETİNKAYA, Gürdal, *İsmet İnönü ve İkinci Dünya Savaşı*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2014.
- KAYIŞ, İlyas, *İkinci Dünya Savaşında Türkiye'nin Genel Durumu ve Uyguladığı Dış Politika*, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009
- KÖKLÜ, Çetin, *İkinci Dünya Savaşı'nda Adana Görüşmeleri ve Etkileri*, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.
- KÜRÜMOĞLU, Mustafa Emre, *Yalta-Postdam'da Savaş Sonrası Uluslararası Düzenin Kurulması ve Türkiye (Türk Basınına Göre, 1945)*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011.
- METİN, Gökhan, *İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Değişken Dış Politikalarının Basına Yansımaları (1939-1945)*, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Programı, Yüksek Lisans Tezi, Denizli, Ağustos 2014.
- ÖZTÜRK, Onur, *Demokrat Parti Dönemi Basın Rejimi ve Zafer Gazetesi (1957-1960) Ulus Gazetesi İle Karşılaştırmalı Bir İnceleme*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

EKLER

Ek-1: Yenik Düşen Almanya'nın Paylaşılmasına İlişkin Karikatür.

Cumhuriyet, 4 İkincikânun 1945.

Ek-2: Almanya'nın Yenildiği ve İkinci Dünya Savaşı'nın Sona Erdiğini Bildiren Haberler.

Cumhuriyet, 9 Mayıs 1945.

Ek-3: Cumhuriyet Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Kararname.

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayı
3
1577

Kararname

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü

Istanbulda çıkan gündelik Cumhuriyet gazetesinin bir hafta müddetle kapatılması, Matbuat kanununun 50 inci maddesine tevfiқан icre vekilleri Heyetince 14/9/1944 tarihinde kabul olunmuştur.

RZİSİCUMHUR

Bg. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. H. V.
Ma. V. Mi. V. Na V. İ. V. S. İ. M. V.
G. İ. V. Zr. V. MÜ. V. TL. V.

030 18 0 02 106 65 1

Fon No: 30 18 1 2 - Kutu No: 106 - Dosya No: 63 - Sıra No: 1

BCA-030.0.018.001/002.106.69.1.

Ek-4: Vatan Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Kararname.

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Teşvik Müdürlüğü
Karar sayıs

3

1542

Istanbulda müntezir Vatan gazetesinin son günlerdeki neşriyatında verlik vergisi mevzuu yeniden ele alınarak vatandaşları birbirleri eleyhine tahrik edici mahiyette yazılar görülmekte olduğundan mezkûr gazetenin muvakkaten kapatılması, matbuat Kanununun 50 inci maddesi hükmüne tevfiқан, İcra Vekilleri Heyetince 30/9/1944 tarihinde kabul olunmuştur.

REİSİCUMHUR

İsmail

Bş. V.

E. Ş. Şen

Ad. V.

Ö. T. T. T.

M. M. V.

A. Ş. Şen

Da. V.

H. H. H.

Ha. V.

H. H. H.

Ma. V.

M. M. M.

Mf. V.

G. G. G.

Na. V.

N. N. N.

İk. V.

K. K. K.

S. İ. M. V.

S. S. S.

G. İ. V.

G. G. G.

Zr. V.

S. R. Hatipoğlu

Mü. V.

A. F. Celalov

Ti. V.

T. T. T.

30 18 01 02 106 67 6

Fon No: 30 18 1 2 - Kuru No: 136 - Dosya No: 67 - Sayı No: 6

BCA-030.0.018.001/002.106.67.6.

Ek-5: Tan Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Kararname.

T. C.
BAŞVEKALET
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı
3
1371

Kararname

Kararın vaki tavsiyelere ve ihtarlara rağmen yurt içinde tehlikeli nifak tohumları eken ve vatandaşları birbirini aleyhine tahrik eder mahiyette yazılar ve yayınlar haberler negretmekte ısrarla ve sistemli bir surette devam eden "Tan" gazetesinin muvazakatın kapatılması; 1681 sayılı Kanun'unun 50 nci maddesine tevfiğin, İsmâ vekilleri Heyetince 12/8/1944 tarihinde kabul olmuştur.

REİSİCUMHUR

[Signature]

Bş. V. ve
Ha. V. V.

[Signature]

Ad. V.

[Signature]

M. M. V.

Da. V.

He. V.

Ma. V.

[Signature]

ME. V.

[Signature]

Na. V.

[Signature]

İk. V.

[Signature]

S. İ. M. V.

[Signature]

G. İ. V.

[Signature]

Zr. V.

[Signature]

Mâ. V.

[Signature]

Tl. V.

[Signature]

080 28 01 02 106 58 15

Ek-6: Tasvir-i Efkâr Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Kararname.

T. C.
BAŞVEKÂLET
MÜAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı
3
1541

Kararname

İstanbulda intişar eden Tasvir-i Efkâr gazetesinde Muharrem Peyzi rogay imzasıyla son günlerde Bulgeristan hakkında çıkan yazılar Cumhuriyet hükümetinin dostane münasebetler idame etmekte olduğu Devletlerle olan siyasetine aykırı ve umumiyetle tenrikâmiz görüldü - gündün mezkur gazetenin muvakkaten kapatılması, Estbuat Kanununun 60 inci maddesi hükmüne tevfiken, İcra Vekilleri Heyetince 30/9/1944 tarihinde kabul olunmuştur.

REİSİCUMHUR

İsmail

Bş. V.

Ad. V.

M. M. V.

Da. V.

H. V.

[Signature]

İsmail a. s. Kütüphane

[Signature]

Ma. V.

Me. V.

Na. V.

İk. V.

S. İ. M. V.

[Signature]

[Signature]

[Signature]

[Signature]

G. İ. V.

Zr. V.

Mü. V.

Ti. V.

[Signature]

[Signature]

[Signature]

[Signature]

030 | 18 | 01 | 02 | 106 | 67 | 5

Ek-7: Turkische Post Gazetesinin Kapatilmasına Yönelik Kararname.

T. C.
BASVEKALET
MUAMELAT UMUMI MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı

Kararname

3
478

İstanbulda çıkan "Turkische Post" gazetesinin muvakkaten kapatılması; Letbust kenununun 50 inci maddesine tevfiaken, İora Ve-killeri Heyetince 17/8/1944 tarihinde kabul olunmuştur.

REİSİCULHUR

[Handwritten signature]

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. H. V.
[Signatures]

Ma. V. Mf. V. Na. V. İk. V. S. İ. M. V.
[Signatures]

G. İ. V. Zr. V. Mü. V. Tl. V.
[Signatures]

030 18 01 02 104 14 3

Ek-9: *Orhun* Dergisinin Kapatılmasına Yönelik Kararname.

T. C.
BAŞVEKALET
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayıs

686

Kararname

İstanbul'da çıkan aylık "*Orhun*" dergisinin kapatılması ve 16 sayılı nüshasının toplattırılması; İSSİ sayılı Katbust konununun 50 inci ve 5657 sayılı kanunla değiştirilen 51 inci maddelerine tevfiken, İcra Vekilleri Heyetinin 6/4/1944 tarihli toplantısında kabul olunmuştur.

REİSİCUMHUR

İsmail Hakkı

Bğ. V.

S. Sarı

Ad. V.

R. Tunalı

M. M. V.

A. S. Akıncı

Da. V.

Helmi Akın

Ha. V.

M. M. Akın

Ma. V.

A. Akın

Mt. V.

Günel

Na. V.

Y. Akın

İk. V.

K. Akın

S. İ. M. V.

S. Akın

G. İ. V.

S. R. Hatipoğlu

Zr. V.

S. R. Hatipoğlu

Mü. V.

A. F. Celik

Ti. V.

A. Akın

080 18 01 02 105 24 10

Ek-10: Yurt, Dünya, Adımlar, Kopuz ve Verim Dergilerinin Kapatılmasına Yönelik Kararname.

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayıs

Kararname

824

Ankerede çıkan " Adımlar ", " Yurt ve Dünya ", Samsun'da çıkan " Kopuz " ve İstanbul'da çıkan " Verim " mecmualarının muvakkaten kapatılmaları, İstisna Kanununun 50 nci maddesine tevfikân, İcra Vekilleri Heyetince 18/5/1944 tarihinde kabul olunmuştur .

RESİDENCİLİK

İsmail Hakkı

Bş. V.

B. Şenol

Ad. V.

R. Türil a. d. İsmail

M. M. V.

Da. V.

Ha. V.

H. İsmail

Ma. V.

A. Şenol

Mf. V.

H. İsmail

Na. V.

E. Şenol

İk. V.

E. Şenol

S. İ. M. V.

D. H. Akolun

G. İ. V.

Zr. V.

J. R. Hatipoğlu

ME. V.

A. F. Celal

Ti. V.

A. Şenol

080 18 0 02 105 31 '8

Fon No: 25 18 1 2 - Kulu No: 105 - Dosya No: 21 - Sıra No: 8

BCA-030.0.018.001/002.105.31.8.

Ek-11: Milli Şef'e şükran haberi.

Cumhuriyet, 15 Mayıs 1945.

Ek-12: Gazete ve mecmuların kapatılması-toplanmasına yönelik kanun.

- 375 -

ra cezası iki kat hükmolünmekle beraber bu hükmün tebliği üzerine de koymazsa her teahhur eden gün için yüz lira para cezası alınır.

On altıncı fasıl

Gazete ve mecmuların kapatılması

ELLİNCİ MADDE — Memleketin umumî siyasetine dokunacak neşriyattan dolayı İera Vekilleri Heyeti kararile gazete veya mecmualar muvakkaten tatil olunabilir. Bu suretle kapatılan gazete veya mecmuanın neşrine devan edenler hakkında 18 inci madde hükmü tatbik olunur.

Bu suretle kapatılan bir gazetenin mesulleri tatil müddetince başka bir isim ile gazete çıkaramaz.

On yedinci fasıl

Matbuatların toplatılması

ELLİ BİRİNCİ MADDE — Yabancı bir memlekette çıkan bir gazete veya mecmuanın Türkiyeye sokulması ve dağıtılması İera Vekilleri Heyeti kararile menolunabilir.

Dağıtılan nüshalar karardan evvel, İera Vekilleri Heyetinden müstaeelen karar alınmak üzere, Dahiliye Vekilinin emrile toplattırılabilir. Menolunmuş gazeteleri menmüyeti bilerek Türkiyeye sokan ve dağıtanlardan 300 liraya kadar ağır para cezası alınır.

ELLİ İKİNCİ MADDE — Adaba münafi müsteheccin resimleri havi neşriyat Cümhuriyet müddei umumilerinin emrile toplattırılabilir.

On sekizinci fasıl

Tazminat ve manevî zarar

ELLİ ÜÇÜNCÜ MADDE — Matbuat cürümlerinden ve matbuat vasıtasile yapılmak suçlardan dolayı hükmolünmek tazminat ve mahkeme masrafları gibi hukukî ve malî mesuliyetlerden cezaya mahkûm olanlarla beraber sermaye koyanlar milteselsilen mesuldürler.

On dokuzuncu fasıl

Müruru zaman

ELLİ DÖRDÜNCÜ MADDE — Matbuat vasıtasile yapılan suçlar altı aylık müruru zamana tabidir.

Yirminci fasıl

Takip ve mahkeme usulleri

ELLİ BEŞİNCİ MADDE — Türk ceza kanununun 426, 427, 480 ve 482 inci maddelerile bu kanunun 18 inci maddesinin A ve B fıkraları ve 8,19,20,28,29,30,33,34, 35 - 44, 47, 48 inci maddeleri şümulüne giren suçlardan dolayı hazırlık tahkikatı yapılmaz.

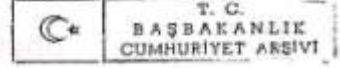
ELLİ ALTINCI MADDE — Matbuat vasıtasile irtikâp edilen ağır ceza mahke-

1946 yılında İnönü imzalı kararname.

Ek-13: And Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayı
3
3529

Karar

Bursa'da çıkan "And" gazetesinin seferde kapanmaları genel hayatı tazyik eder mahiyetteki müesseselerden sayılması; Millî Savunma Bakanlığının 26/11/1945 tarihli ve 43674 sayılı yazısı üzerine, 1111 sayılı kanununun 64 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 8/1/1946 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmet İnönü

Başbakan *İsmet İnönü* Adaleet Bakanı *R. Fıral* Millî Savunma Bakanı *A. P. Akıncıoğlu* İçişleri Bakanı *Abdülhak Kar* Dışişleri Bakanı *V. S. S. S.*
Maliye Bakanı *S. S. S.* Millî Eğitim Bakanı *Yücel* Bayındırlık Bakanı *Yunus Bey* Ekonomi Bakanı *Kasım Paşa* Sa. ve So. Y. Bakanı *D. S. S.*
Gümrük ve Tekel Bakanı *Mustafa Paşa* Tarım Bakanı *R. Hakkıoğlu* Ulaştırma Bakanı *A. F. Celal* Ticaret Bakanı *M. Karacan* Çalışma Bakanı *S. S. S.*

080 18 01 302 109 78 18

Fon No: 20 18 1 2 - Rulu No: 109 - Dosya No: 78 - Sıra No: 18

BCA-030.0.018.001/002.109.78.18.

Ek-14: Markopaşa Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayı:
5

8379

İstanbulda yayınlanmakta olan " Marko Paşa " adındaki gazetenin 26/11/1948 tarihli ve 5 sayılı nüshasıyla 3/12/1948 tarihli ve 6 sayılı nüshasının dağıtılmasının yasak edilmesi ve elde edileceklerinin toplattırılması; İçişleri Bakanlığının 7/12/1948 tarihli ve 9111-273/71536 sayılı yazısı üzerine ,1881 sayılı Kanunun 2657 sayılı Kanunla değiştirilen 51 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulunun 8/12/1948 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmail İnönü

Başbakan: İsmail İnönü
Devlet Bakanı Başk. Yardımcısı: İsmail İnönü
Dışişleri Bakanı: İsmail İnönü
Maliye Bakanı: İsmail İnönü
Millî Eğitim Bakanı: İsmail İnönü
İçişleri Bakanı: İsmail İnönü
Ekononî Bakanı: İsmail İnönü
Sa. ve So. Y. Bakanı: İsmail İnönü
Gümrük ve Teahhüt Bakanı: İsmail İnönü
Bayındırlık Bakanı: İsmail İnönü
Ulaştırma Bakanı: İsmail İnönü
Ticaret Bakanı: İsmail İnönü
Çalışma Bakanı: İsmail İnönü
Taram Bakanı: İsmail İnönü
Ulusal Güvenlik Bakanı: İsmail İnönü

118 79 10

Ek-15: Müvelt Nep Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı
3
8307

KARAR

Macaristan'da yayınlanan Müvelt Nep adındaki Macarca gazetesinin yurda sokulmasının yasak edilmesi ve bulunmalarının toplattırılması; İçişleri Bakanlığının 14/9/1948 tarihli ve 91116-533/54247 sayılı yazısı üzerine, 1881 sayılı kanunun 2657 sayılı kanunla değiştirilen 51 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulunun 18/11/1948 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmet İnönü

Başbakan *İsmet İnönü* Devlet Bakanı Başbakanın Yardımcısı *Burhan* --Bölgeler-Bakanı-- Adaleet Bakanı *Karaduman* Milli Savunma Bakanı *Şakir*
İçişleri Bakanı *Erkin* Dışişleri Bakanı V. *A. Balıkcı* Maliye Bakanı *S. Leles* Milli Eğitim Bakanı *T. Bayrak*
Beyazlıklar Bakanı *Amkullu* Ekonomi Bakanı *Ermiş* Sa. ve So. Y. Bakanı *H. K. Beyazlı* Gümrük ve Tüketim Bakanı *A. Reisiz*
Tarım Bakanı *Cağaloğlu* Ulaştırma Bakanı *Gültekin* Ticaret Bakanı *C. S. Vural* Çalışma Bakanı *A. Balıkcı*

08-0 18 01 • 2 117 75 19

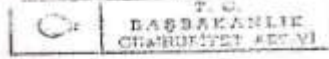
Fon No: 30 18 1 2 - Kutu No: 117 - Dosya No: 75 - Şube No: 19

BCA-030.0.018.001/002.117.75.19.

Ek-16: Nizar, Razgari, El kaide, El Reyrum Gazetelerinin Kapatılmasına Yönelik Kararname.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUMİ MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayı
A

KARAR

8375

Irak'ta yayınlanan Nizar, Razgari, Elkaide ve Elreyiam adlı gazete ve dergilerin yurda sokulmasının yasak edilmesi ve elde edilecek mshahalarının toplattırılması; İçişleri Bakanlığının 3/12/1948 tarihli ve 71090 sayılı yazısı üzerine, 1881 sayılı Kanununun 2657 sayılı maddesiyle değiştirilen 51 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulunun 8/12/1948 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmet İnönü

Başbakan <i>İsmet İnönü</i>	Devlet Bakanı Baş. Yardımcısı <i>Burhan</i>	İçişleri Bakanı <i>Ali Rıza</i>	Dışişleri Bakanı <i>N. Sadık</i>	Maliye Bakanı <i>S. Cevat</i>	MİHİ Sorunma Bakanı <i>H. H. H.</i>
Barınma Bakanı <i>R. H. H.</i>	Ekonomi Bakanı <i>Cem</i>	Sa. ve Şe. Y. Bakanı <i>H. H. H.</i>	Gümrük ve Tüketim Bakanı <i>E. H. H.</i>	Ticaret Bakanı <i>L. H. H.</i>	Çalışma Bakanı <i>A. H. H.</i>

112 75 16

Ek-17: Vatan Cephesi, Zamedelsko, Zneme Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar no: 3
8076

KARAR

" Vatan cephesi - Oteçestiven Frond " ve " Zamedelsko Zneme " adlı Bulgar gazetelerinin yurda sokulmasının yasak edilmesi ve mevcutlarının toplatılması İçişleri Bakanlığının 14/9/1948 tarihli ve 91116-7/22-54244 sayılı yazısıyla yapılan teklifi üzerine 1881 sayılı kanunun 2657 sayılı kanunla değiştirilen 51 inci maddesine göre Bakanlar Kurulunca 2/10/ 1948 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmet İnönü

18.01.48
113.64.8

Bağbakan <i>Şif. Sakay</i>	Devlet Bakanı Bağ. Yardımcısı <i>Barınan</i>	Deniz Bakanı	Adalet Bakanı <i>Fındıklı</i>	Millî Savunma Bakanı <i>Arslan</i>
İçişleri Bakanı <i>Em. Er</i>	Dışişleri Bakanı V. <i>A.Ş. Akay</i>	Maliye Bakanı <i>C. C. C.</i>	Millî Eğitim Bakanı <i>T. Bayraktar</i>	
Bayındırlık Bakanı <i>Ortalı</i>	Ekonomî Bakanı <i>Çerçik</i>	San. ve San. Y. Bakanı <i>İ. K. Akay</i>	Güvenlik ve Teftiş Bakanı <i>Ç. Bayraktar</i>	
Tarım Bakanı <i>Cağaloğlu</i>	Ulaştırma Bakanı <i>Gülak</i>	Ticaret Bakanı <i>C. S. Akay</i>	Çalışma Bakanı <i>M. Akay</i>	

Ek-18: Beşer Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayıs.
3
8793

KARAR

İstanbulda yayınlanan haftalık (Beşer) gazetesinin 1/1/1948 tarihli ve 1 sayılı nüshesinin dağıtılmasının yasak edilmesi ve elde edilenlerinin toplatılması, İçişleri Bakanlığının 5/1/1948 tarihli ve 12264-894/219 sayılı yasası üzerine 1661 sayılı kanunun 2657 sayılı kanunla değiştirilmiş olan 81 inci maddesine göre Bakanlar Kurulunun 17/2/1948 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmet İnönü

Başbakan İ. Gönaltay	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı N. İsmet İnönü	Devlet Bakanı - V.E. Dışiş. B. V. İsmet İnönü	Adalet Bakanı N. İsmet İnönü
Milli Servisler Bakanı N. İsmet İnönü	İçişleri Bakanı N. İsmet İnönü	Dışişleri Bakanı N. İsmet İnönü	Maliye Bakanı N. İsmet İnönü
Milli Eğitim Bakanı T. Başoğlu	Sayışlar Bakanlığı S. Cevat	Ek. ve Ticaret Bakanı A. S. Münevver	Sa. ve Şe. Y. Bakanı N. İsmet İnönü
G. ve Tekel Bakanı N. İsmet İnönü	Tarım Bakanı Cavialıoğlu	Ulaştırma Bakanı N. İsmet İnönü	Çalışma Bakanı N. İsmet İnönü

050 18 01 2 112 100 14

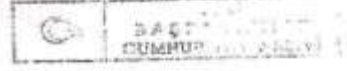
Fon No: 30 18 1 2 - Kulu No: 112 - Dosya No: 100 - Sıra No: 14

BCA-030.0.018.001/002.118.100.149.

Ek-19: Başdan Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.

T. C.
H A Ş B A K A N L I K
M U A M E L A T U M U M İ D Ü R L Ü Ğ Ü
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayıs
3
8785

KARAR

İstanbul'da yayınlanan (Başdan) gazetesinin 28/Ocak/1949 tarihli ve 25 sayılı nüshasının dağıtılmasının yasak edilmesi ve mevcutlarının toplattırılması; İçişleri Bakanlığının 4/2/1949 tarihli ve 91111-1174/4/5335 sayılı yazısı üzerine, 1881 sayılı kanunun 2657 sayılı kanunla değiştirilen 51 inci maddesine göre ,Bakanlar Kurulunca 25/2 /- 1949 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmet İnönü

Başbakan <i>S. Gönaltay</i>	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı <i>M. İsmail</i>	Devlet Bakanı VE Dışiş. B. V. <i>M. İsmail</i>	Adalet Bakanı <i>M. İsmail</i>
MİHİ Savunma Bakanı <i>M. İsmail</i>	İçişleri Bakanı <i>R. R. İsmail</i>	Dışişleri Bakanı <i>M. İsmail</i>	Maliye Bakanı <i>M. İsmail</i>
MİHİ Eğitim Bakanı <i>T. Baş</i>	Bayındırlık Bakanı <i>S. İsmail</i>	Ek. ve Ticaret Bakanı <i>M. İsmail</i>	Sa. ve So. Y. Bakanı <i>M. İsmail</i>
Ç. ve Tekel Bakanı <i>D. T. İsmail</i>	Tarım Bakanı <i>C. İsmail</i>	Ulaştırma Bakanı <i>M. İsmail</i>	Çalışma Bakanı <i>M. İsmail</i>

130 18 01 02 118 100 6

Ek-20: Yedissekiz Hasanpaşa Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayı:
3
946I

KARAR

İstanbul'da yayınlanan "Yedissekiz Hasanpaşa" gazetesinin 20/5/1949 tarihli nüshasının dağıtılmasının men'i ve mevcutlarının toplattırılması; İçişleri Bakanlığının 21/8/1949 tarihli ve 24583 sayılı yazısı üzerine, 1881 sayılı kanunun 2657 sayılı kanunla değiştirilen 51 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulunun 13/6/1949 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmail

Bağışlar	Davlet Baharı Bağışlar Yardımcısı	Davlet Baharı	Adalat Baharı
<i>J. Günaltay</i>	<i>M. K.</i>	<i>O. S. V.</i>	<i>F. K.</i>
Milli Savunma Baharı	İçişleri Baharı	Dışişleri Baharı	Maliye Baharı
<i>M. K.</i>	<i>E. R.</i>	<i>N. S.</i>	<i>B. A.</i>
Milli Eğitim Baharı	Bayındırlık Baharı	Ek. ve Tüzet Baharı	Sa. ve Şe. V. Baharı
<i>T. B.</i>	<i>S. K.</i>	<i>V. S.</i>	<i>K. P.</i>
G. ve Tekel Baharı	Tarım Baharı	Ulaştırma Baharı	Çalışma Baharı
<i>D. P.</i>	<i>C. K.</i>	<i>V. S.</i>	<i>K. P.</i>

20.05.01.946I.119.48.2

Ek-22: *Sovyet Haberler Servisi* Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayıs.

KARAR

8791

Suriye ve Lübnan komünist merkezlerinin birlikte yayınlanmakta oldukları (Sovyet haberler servisi) adlı haftalık gazetelerin yurda sokulmalarının yasak edilmesi ve eldekilerinin toplattırılması, İçişleri Bakanlığının 8/1/1949 tarihli ve 846 sayılı yazısı üzerine 1881 sayılı kanunun 2657 sayılı kanunla değiştirilmiş olan 51 inci maddesine göre Bakanlar Kurulunun 17/ 2/ 1949 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmet İnönü

Başbakan <i>J. Gürnaltaş</i>	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı <i>M. Kemal</i>	Devlet Bakanı ve Diş. B. V. <i>...</i>	Adalet Bakanı <i>...</i>
Millî Savunma Bakanı <i>...</i>	İçişleri Bakanı <i>...</i>	Dışişleri Bakanı <i>...</i>	Maliye Bakanı <i>...</i>
Millî Eğitim Bakanı <i>T. Bayraktar</i>	Hayatîrîk Bakanı <i>...</i>	Ek. ve Ticsret Bakanı <i>...</i>	Sa. ve Şe. Y. Bakanı <i>...</i>
G. ve Tehsil Bakanı <i>...</i>	Tarım Bakanı <i>...</i>	Afletimsa Bakanı <i>...</i>	Calıpsa Bakanı <i>...</i>

030 28.01 2 118 100 12

...

Fon No: 38 18 1 2 - Kutu No: 118 - Dosya No: 100 - Sıra No: 12

BCA-030-0-018-001/002-118-100-12.

Ek-23: *Glas Na Bulgarite* Gazetesinin Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayıs
2
9147

KARAR

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Yugoslavya ' da yayınlanan " Glas Na Bulgarite " adlı gazetenin yurda sokulmasının yasak edilmesi ve mevcutlarının toplattırılması ; 1881 sayılı Kanununun 2657 sayılı kanunla değiştirilen 51 inci maddesine göre , Bakanlar Kurulunun 14/4/1949 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmet İnönü

Başbakan İ. Gınacıoğlu	Dışişleri Bakanı Başbakan Yardımcısı M. İsmail	Devlet Bakanı VE Dışişleri Bakanı D. İsmail	Adalet Bakanı F. İsmail
Millî Savunma Bakanı M. İsmail	İçişleri Bakanı E. İsmail	Düğümleri Bakanı —	Maliye Bakanı B. İsmail
Millî Eğitim Bakanı T. İsmail	Sayışılık Bakanı S. İsmail	Ek. ve Ticaret Bakanı C. S. İsmail	Sa. ve Şe. Y. Bakanı H. İsmail
G. ve Tekel Bakanı D. İsmail	Tarım Bakanı C. İsmail	Ulaştırma Bakanı —	Çalışma Bakanı —

18 0 02 119 32 8

Ek-24: Free Bulgarie Dergisinin Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAHİRAT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayı:
3
10064

KARAR

Bulgaristanda yayınlanan "Free Bulgaria" adlı derginin yur-
da sokulmasının yasak edilmesi ve elde edileceklerinin toplattırılması,
İçişleri Bakanlığının 13/9/1949 tarihli ve 91116-7-3/48160 sayılı yazı-
sı üzerine 1881 sayılı kanunun 2657 sayılı kanunla değiştirilen 51 inci
maddesine göre Bakanlar Kurulunun 27/10/1949 tarihli toplantısında kara-
laştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmet İnönü

Başbakan
S. Gıraltaoğlu
Devlet Bakanı
Devlet Bakanı Yardımcısı
Arif
Devlet Bakanı
...
Adalet Bakanı
...
Millî Savunma Bakanı
...
İçişleri Bakanı
...
Dışişleri Bakanı
...
Maliye Bakanı
...
Millî Eğitim Bakanı
T. Bayraktar
Bayındırlık Bakanı
...
Ekin ve Ticaret Bakanı
...
Su ve Su Y. Bakanı
...
Ç. ve Tekel Bakanı
B. H. ...
Ticaret Bakanı
...
Ulaştırma Bakanı
...
Çalışma Bakanı
...
İletişim Bakanı
...

030 18 01 02 : 120 78 5

Ek-25: Vatan Cephesi Gazetesi Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELAT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayıs
1
10862

KARAR

Filibe "Vatan Cephesi"nin merkezi tarafından yayınlanan (Otegestven Glas =Vatan sesi) adlı bulgarca gazetesinin yurda sokulmasının yasak edilmesi ve elde edileceklerinin toplatılması, İçişleri Bakanlığının 28/2/1960 tarihli ve 91116-7/ - 40/11895 sayılı yazısı üzerine TBST sayılı kanunun 2657 sayılı kanunla değiştirilen 51 inci maddesine göre Bakanlar Kurulunun 10/3/1960 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmail İnönü

Başbakan <i>J. Gınallıoğlu</i>	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı V. <i>C. S. Kılıç</i>	Devlet Bakanı —	Adalet Bakanı <i>K. K. K.</i>
Milli Savunma Bakanı <i>M. S.</i>	İçişleri Bakanı <i>E. B.</i>	Değişleri Bakanı <i>N. S.</i>	Maliye Bakanı <i>M. A.</i>
Millî Eğitim Bakanı <i>T. B.</i>	Bayındırlık Bakanı <i>S. K.</i>	Ekst. ve Ticaret Bakanı <i>Y. S.</i>	Sa. ve Şe. Y. Bakanı <i>İ. B.</i>
C. ve Tekel Bakanı <i>D. F. N.</i>	Tarım Bakanı <i>C.</i>	Ulaştırma Bakanı <i>Y. S.</i>	Çalışma Bakanı <i>R. S.</i>
			İşletmeler Bakanı <i>M. S.</i>

Fon No: 30 18 1 2 - Kulu No: 122 - Dosya No: 24 - Sıra No: 1

BCA-030.0.018.001/002.122.24.1.

Ek-27: Festival Dergisi Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü

KARAR

Karar sayı:

10537

Budapeşte'de yayınlanan Festival adlı derginin yurda sokulmasının yasak edilmesi ve elde edileceklerinin toplattırılması; İçişleri Bakanlığının 3/I/1950 tarihli ve 474 sayılı yazısı üzerine, TBMM sayılı kanunun 2657 sayılı kanunla değiştirilen 51 inci maddesine göre Bakanlar Kurulunun 19/I/1950 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

CULHURBAŞKANI

İsmail Hakkı

Başbakan *J. Günaltay* Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı *Arif* Devlet Bakanı *C. S. Kaya* Adalet Bakanı *Y. K. Bey*
Millî Servisler Bakanı *Maas* İçişleri Bakanı *A. B. Kaya* Dışişleri Bakanı *B. Ö. Ö.*
Millî Eğitim Bakanı *T. Bayraktar* Bayındırlık Bakanı *S. Kaya* Ekm. ve Ticaret Bakanı *İ. K. Bey*
G. ve Tüket. Bakanı *J. H. B. Bey* Tarım Bakanı *C. Kaya* Ulaştırma Bakanı *İ. K. Bey* Çalışma Bakanı *İ. K. Bey* İçişleri Bakanı *İ. K. Bey*

10 18 01 02 121 101 16

Ek-28: Images Dergisi Kapatılmasına Yönelik Çıkarılan Kararname.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELAT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ

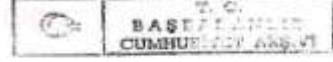
Kararlar Müdürlüğü

Karar sayısı

2

11103

KARAR

Kahire'de yayınlanan "images" adlı derginin II/2/1950 tarihli ve 1066 sayılı nüshasının, yurda sokulmasının yasak edilmesi ve elde edileceklerinin toplattırılması, İçişleri Bakanlığının 91116-12/37/18341 sayılı ve 3/4/1950 tarihli yazısı üzerine, 1881 sayılı kanununun 2657 sayılı kanunla değiştirilen 51 inci maddesine göre Bakanlar Kurulunun 13/4/1950 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmet İnönü

Başbakan J. Gönültaş	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı M. Celal	Devlet Bakanı C. S. Kaya	Adalet Bakanı M. Kemal
Millî Savunma Bakanı M. İsmail	İçişleri Bakanı E. Rıy	Değişleri Bakanı N. L. Savaş	Medenî Bakanı B. Özyürek
Millî Eğitim Bakanı T. Bayraktar	Bayındırlık Bakanı S. Uzun	Eko. ve Ticaret Bakanı S. K. Kaya	Sa. ve So. Y. Bakanı K. Kaya
G. ve Tekel Bakanı H. H. Şişli	Tarım Bakanı C. C. C.	Ulaştırma Bakanı S. K. Kaya	Çalışma Bakanı S. K. Kaya
			İşletmeler Bakanı S. K. Kaya

630 18 0 02 12 36 2

Fon No: 30 18 1 2 - Kulu No: 122 - Dosya No: 26 - Sıra No: 2

BCA-030.0.018.001/002.122.36.2.

Ek-29: Rodos ve İstanköy Adalarından Anadolu'ya, Anadolu'dan Da Bu Adalara Yaşanan Göç Hareketi Hakkında Sağlık Ve Sosyal Yardım Bakanı'nın Yazısı.

T. C.
SAĞLIK ve İÇTİMAİ
MUAVENET VEKÂLETİ
İskân Umum Müdürlüğü
~~İstanköy Adaları~~

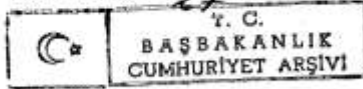
Genel No. B:İ

Özel No. 109667

Ankara 16-10-1945

Geriye dönmek istemeyen
Rodos ve İstanköy adalarından
gelen mülteciler H:

Başbakanlık yüksek Katına

Rodos ve İstanköy adalarından Muğla sahillerine gelen Türk mültecilerinden heman yüzde doksan beşi kendi istekleriyle Marmaris , Bodrum ve Fethiyeden İskân Umum Müdürlüğünce tedarik edilen motorlarla geldikleri adalara ide edilmişlerdir .

Geri ile maddî ve manevî hiç bir alâkası bulunmayan pek cüzi bir kısmı da geriye dönmek istememişler ve Türkiyedeki yakınları yanında kalmayı veya serbest olarak çalışmayı tercih etmişlerdir .

Bu durumda bulunan ve adedleri pek az bir miktarda baliğ olan bu türk ırkına mensub mültecilerin ana vatanda kalmak hususundaki arzularına rağmen geriye iadelerinin muvafık olmayacağına Bakanlığımız mütalea etmekte olduğundan bu husustaki yüksek düşüncelerinin emrû işaretini saygılarımla arz ve rica ederim .

N. e. Atasapın

Sağlık ve Sosyal Yardım
Bakanı

D. S. Atasapın

ya. Atasapın

030	10			126	882	16
-----	----	--	--	-----	-----	----

V.E
BAŞBAKANLIK
17-10-45-4/4637

Ek-30: Kızılay'ın Rodos Müslümanlarına Yiyecek Yardımı ve Buna Rodos Müftüsünün Teşekkürü.

T.C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞIVI

ANKARA YENİŞEHİR

DERNEĞİ

TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ

GENEL MERKEZİ

TELGRAH ADRESİ: KIZILAY

No: M.A.I. 7361

Özü: Rodos Müftüsünün teşekkür yazısı H.

Yüksek Başbakanlığa

12.4.1945 tarihli ve 6885 sayılı yazınıza ektir:
Yüksek Başbakanlıklarınca Rodos müslümanlarına yapılan yiyecek bağışı dolayısıyla adı geçen ada Müftüsü tarafından sunulup Milletlerarası Kızılhaç Komitesi Delegelerinden M. Courvoisier tarafından Genel Merkezimize teslim edilen teşekkür yazısını bağlı olarak sunduğumuzu en derin saygılarımızla arz ederiz.
SU/NE.

Bağlısı : 1 yazı

TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ GENEL MERKEZİ BAŞKANI

4.8.19.45

19.4

BAŞBAKANLIK EVRAKI

Tarih 19.4.1945 3/1708 Lef

030 10 179 236 9

3-

BCA-30.10.0.0/179.236.9.

Ek-31: Rodos'a Balık İhracı.

T. C. BAŞVEKÂLET Yen. İşleri Bakanlığı Sak.:		Dosya İşaretleri
Çevre No:	4/9300	
Devlet No:	9300	
Müddet:		Münakaşât Vekâletine
Tarih:	25. II.	11. II. 1961 gün, Kobota; İşleri 7071-10225/66-
Müddet:		
Tarih:	25. II.	54 sayılı tezkere cevabıdır:
Makale:		Balık ihracı için tedbir tedbirlik ve
Sıra No:	6-2261	"Allahkerin" ve "Yenissir" motorlarının Rodos'a bir se-
Diğer No:	5752	fer yapmalarına uygun görüldüğü arz ederim.
Makale:		Başvekil V. Kocane
Sıra No:		Üstsoy H.
Makale:	27-11-44	
35 10 700		
030 10 100 13503		

BCA-030.10.00.00/169.175.40.6.

Ek-32: Rodos'a Gıda Yardımı.

**TÜRKİYE
KIZILAY CEMİYETİ
UMUMİ MERKEZİ**

Ankara, 17 Mart 1941 194

203
62

Telgraf adresi : Kızılay, Ankara
Telefon : Resitlik 5924
Umumi kââib 5920

No. 3831 Muhasebe

 BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Başvekâlet yüksek makamına

Emri devletleri üzerine, Rodos'daki çocuklara ve hastalara mahsus olmak üzere, Cemiyetimizce beşbin liralık gıda maddeleri ihzar edilerek Rodos'daki İtalyan Kızılhaçı namına sevki kararlaştırılmış olan:

- 5840 kilo Pirinç
- 2200 " Zeytinyağı
- 1500 " Şeker
- 2000 " Tazebalık
- 60 aded Canlı hayvan (keçi)

den ibaret erzakın, mübaya ve sevk edilmesi hususu, Dahiliye Vekâleti vasıtasıyla Muğla Vilâyetinden ve muktazi ihraç müsadenamesinin itası da Ticaret ve Gümrük ve İhtisarsalar Vekâletlerinden rica edilmişdi.

Cemiyetimiz hesabına Muğla Vilâyetince satın alınmış ve alâkadar Vekâletlerce de ihraç müsadenameleri verilmiş olan bu mevaddın, Marmaris limanından bir motürle Rodos'a sevk ve mahalline teslim edilmiş olduğunun, Muğla vilâyetinden alınan 14.3.1941 tarihli telgraftan anlaşıldığını tazimlerimle arz eylerim.

R.K.

KIZILAY C.UMUMİ MERKEZİ
REİSİ

0.5.

İmza

14. Kuvval

18-3-1941

030	10			178	234	21
-----	----	--	--	-----	-----	----

Ek-33: İkinci Dünya Harbi'nden Yenik Düşen Almanya'nın Geri Çekilmesiyle Oniki Ada Süreci Başlamış, Cumhuriyet Gazetesinde Oniki Ada İle İlgili Haber Manşetten Verilmiştir.

Cumhuriyet, 27 Ocak 1945.

Ek-34: Rodos'a Giden Türk Kayıkçıların, İkinci Dünya Harbi'nden Çıkan Alman Birliklerini Gördüklerine Dair Gazetelere Verdiği Demeçler.

Tasvir, 31 Mart 1945.

Ek-35: İkinci Dünya Savaşı'nın Sona Erdiği ve Almanya'nın Yenildiğine Dair Haberlerin Yer Aldığı Gazeteler.

Tasvir, 6 Mayıs 1945; Ulus, 9 Mayıs 1945; Cumhuriyet, 8 Mayıs 1945.

Ek-36: Almanya'nın Yenilip Geri Çekilmesiyle Boşta Kalan Oniki Ada'ya Yönelik Yapılan Haberler.

Vatan, 10 Mayıs 1945.

Ek-37: Yunanistan'ın Oniki Ada'yı Resmi Olarak İstediklerine Dair Haberler.

Yeni Sabah, 14 Mayıs 1945; Ulus, 14 Mayıs 1945.

Ek-38: Oniki Ada Alman Askeri Garnizon Komutanlığının Teslimiyetini Yineleyen Haberler.

Cumhuriyet, 11 Mayıs 1945; Akşam, 14 Mayıs 1945.

Ek-39: Üçler Konferansına Dair Haberler.

Tan, 3-23 Temmuz 1945; Vatan, 7 Temmuz 1945; Yeni Sabah, 13 Temmuz 1945; Akşam, 23 Temmuz 1945.

Ek-40: T. Rüştü Aras'ın Oniki Ada Başlıklı Yazısı.

Çarşamba
25
TEMMUZ
1945

TAN
GÜNLÜK SİYASİ HALK GAZETESİ

Oniki Ada
Yazan: T. Rüştü Aras

Losca müşahedesiyle İtalyaya terk edilmiş olan dünya güzeli Rodos ve İstanköy adalarıyla bu camiyla dahil olan diğer adaların sayısında on iki ada namıyla yad olunan ve içlerinden Meis gibi bazı küçükleri Anadolunun karasuları içinde olan yerlerin de yeni taali meselesi milletlerarası siyaset masası üstüne gelen işler arasına girmiş bulunuyor.

Gazetelerimizde yayınlanan haberlerden Yunanistan kralı II. Pavlos'un bugünkü adaları ziyaret ettiğini ve oradaki muvakkat askeri idaresinin, İngiliz komutanı general Alexandre'in emri altında kalmak suretiyle, Yunan askeri kitalarına verildiğini de öğreniyoruz.

Samimi dostumuz olan Yunanistanla aramızdaki deniz hududlarıyla ilgili bu iş etrafında Yunanistanın bu adaları kurtarmış olup bizimle de bir ittifak müşahedesi yapmış olan İngilterenin hükümetimizle ne gibi temaslarda bulduklarını bilmiyoruz. Bildiğimiz bir şey varsa o da Rodos'ta pek manâsı bir Türk azlığından başka bütün bu adalar sakinlerinin umumiyetle Rum ve Ortodoks oldukları ve aynı zamanda bu adaların Anadolu yanında bulduklarıdır. Bu iki vaka ve hakikati gözönünde tutularak oniki ada için ileri sürülecek her türlü mütalâa objektif sayılmaz. Memleketimizin komşumuz Yunanistanla en sıkı dost olmalarına ne derece taraftar olduğumu ve bu iki memleketin beraber olmalarıyla birbirini ikmal ettiklerine inandığımı ve bu kanaatimi is basında ve iş dışında geçirdiğim siyasi ömrüm boyunca her yerde ve her münasebetle müdafaa ettiğimi ve edeceğimi herkes bilir.

Oniki ada meselesinin mevcut olan bu hayırlı münasebetlere en küçük bir butut getirmesini istemem. İşte bu zihniyetle ve oniki ada halkının menfaatlere uygun sandığım bir görüşle bu meseleyi incelemeye, çalışacağım. İtalya işgalinden beri oniki ada Rumları arasında bir Otonomi fikrinin mevcut olduğunu zaman zaman göstermiş olduğu faaliyetlerden biliyoruz. Yine biliyoruz ki fasistler tarafından Leross adası hiç bir sebebe dayanmayan müdafaa şekli altında bir tecavüz köprubası olarak tahkim edilmiş, Rodos adasında yine bu maksatla hava alanları yapılmış ve umumiyetle adalar muhtelif derecelerde silâhlendirilmiş. Bu yüzden memleketimiz de hayli zaman endişe içinde yaşadık. Şimdi dünyanın huzurunu ihlâl eden fasist politikacıların ikinci cihan harbinde yere serilmiş olması iyiliklerinden olarak oniki adanın sükun ve rahatının selbeden mahiyetinin de değışeceğini beklemekte haklıdır. Bundan başka oniki ada sakinlerinin belli başlı zenginlik kaynakları memleketlerinin emsalsiz derecede güzel olan iklimiyle sünger avcılığından ve turfanda sebze ve meyva ihracından ibaret olmak üzere pek sayılıdır. Oniki ada halkı çok vakit beslenme maddelerinin birçoğunu Anadolu'dan tedarik etmek zorunda kalmışlardır. İktisadi ve siyasi bu lehtileri dikkate alınca oniki adaların ticaret muamelesi bakımından komşularından yani Türkiye ve Yunanistan'dan kolaylıklar beklemeleri ve inşaatlardan da bu adalar halkının

Tan, 23 Temmuz 1945.

Ek-41: Yunanistan ve Sovyet Rusya'nın Oniki Ada Talepleri

Tasvir, 4-12 Ağustos 1945; Vatan, 9 Ağustos 1945.

Ek-42: Uluslar Arası Platformda Oniki Ada Tartışmaları.

Akşam, 21 Eylül 1945; Cumhuriyet, 25 Eylül 1945; Türk Sözü, 22 Eylül 1945.

Ek-43: Oniki Ada Söylentilerinin Kesinlik Kazanması.

Ulus, 21-22 Ocak 1946; Tasvir, 21 Ocak 1946; Yeni Sabah, 21 Ocak 1946; Cumhuriyet, 26 Ocak 1946.

Ek-44: Rusların Oniki Ada'da Üs Kurmak İsteği.

Ulus, 1 Mart 1946; Yeni Sabah, 10 Mart 1946.

Ek-45: Paris Barış Konferansı ve Oniki Ada.

Cumhuriyet, 14 Nisan 1946; Ulus, 14 Nisan 1946.

Ek-46: İtalya'nın Oniki Ada Konusunda İtirazı.

Cumhuriyet, 16-23 Haziran 1946; Ulus, 28-29 Haziran 1946; Yeni Sabah, 28 Haziran 1946.

Ek-47: Yunanistan'ın Oniki Ada Kutlamaları.

Ulus, 7 Temmuz 1946; Tasvir, 29 Temmuz 1946.

Ek-48: Oniki Ada Devrinin Netleşmesi.

Vatan, 7 Aralık 1946; Tasvir, 7 Aralık 1946; Ulus, 8 Aralık 1946.

Ek-49: İtalya'nın İtirazı.

Cumhuriyet
22 Ocak 1947

C. H. P. Divanı dün de görüşmeleri bitiremedi
Biri muhafazakar, diğeri daha ileri ve sola meyyal iki grupun fikirlerinin çatışmakta olduğu ileri sürülüyor

Yunanistanda yeniden va
Kısmi seferberlik otuz bin memur

Amerikanın yeni Bakanı işbaşında
Marshall millî bir iş başında Bakanlığa kabul ettirildi

İtalyadaki hübrün
Bartı arılaşmanın kıvrak hırsı etmiş isteniyor

Üniversite öğretimi yeni esaslar kondu
Araştırma sistemi kaldırıldı dersin meclisîyetli olduğu bir esasla bağlanacak

İkinci partinin M. Meclisi Grupları
Gruplar dün toplandı

İdarede halkçılık

Ürdün Kralının bir hitabesi
Batıda Büyük Britanya ile, Güneyde büyük Türk millîyetle dostur.

Rakı sarfiyatı birdenbire fazlalaşmaya başladı
Yazalması vak'alarında da şişme yaşanacak bir artışa müsahade ediliyor

Atlantikte buluşan iki Türk gemisi

VATAN
22 Ocak 1947

Dün yaptığı toplantıdan sonra
İkinci Partisi Büyük Divanı çalışmalarına son verdi
Tadrifat yapılması kanunlarımıza aykırı olduğuna bu hususta karar alınması mümkün görülüyor

Mareşal Stalin
"Yakında bir harp çıkacağına inanmıyorum", diyor
"Amerika ile Rusyanın dost olarak yaşamaları akıllıca bir hareket olur."

10 Şubat'ta imzalanacak barış anlaşmaları
İtalyan donanması
İtalyan hükümeti, donanmasını Akdeniz devletlerine teslim etmekte ise parçalamayı tercih ediyor

C. H. P. PARTİ GRUPLU DÜN TOPLANDI

Yeni bir kacaklık

Vatan, 22 Ocak 1947; Cumhuriyet, 22 Ocak 1947.

Ek-50: Adaların Yunanistan'a Devri.

Tasvir, 11 Şubat 1947; *Cumhuriyet*, 11 Şubat 1947; *Vakit*, 10 Şubat 1947; *Yeni Asır*, 11 Şubat 1947.

Ek-51: Oniki Ada Töreni ve Avrupa'da Yeni Hudutlar.

Vatan, 23-25 Şubat 1947.